

Expert-Grup
CENTRU ANALITIC INDEPENDENT

Autori:
Adrian Lupușor
Alex Oprunenco
Ana Popa
Victor Prohnițchi
Iulia Sirghi
Valeriu Prohnițchi, *coordonator*

PROBLEME ȘI SOLUȚII INVESTIȚIONALE ÎN REGIUNEA DE DEZVOLTARE CENTRU

**PROIECTUL „AMELIORAREA ATRACTIVITĂȚII INVESTIȚIONALE A
REPUBLICII MOLDOVA: O ABORDARE REGIONALĂ”**

Expert Grup

CENTRU ANALITIC INDEPENDENT

Autori:

Adrian Lupușor

Alex Oprunenco

Ana Popa

Victor Prohnițchi

Iulia Sîrghi

Valeriu Prohnițchi, coordonator

PROBLEME ȘI SOLUȚII INVESTIȚIONALE

ÎN REGIUNEA

DE DEZVOLTARE

CENTRU

Chișinău 2010

CZU 339.727.22+338(478)

P 93

Această publicație apare cu suportul financiar al Fundației Soros Moldova.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Lupușor, Adrian

Probleme și soluții investiționale în regiunea de dezvoltare Centru: Proiectul „Ameliorarea atractivității investiționale a Republicii Moldova: o abordare regională” / Adrian Lupușor, Alex Oprunenco, Ana Popa [et. al]. – Ch.: „Bons Offices” SRL, 2010. – 96 p.

200 ex.

ISBN 978-9975-80-375-5

Copertă: Simion Coadă

Design: Mihai Sava

Notă: numai autorii sunt responsabili de afirmațiile și concluziile din această publicație, care pot să nu coincidă în mod necesar cu opinia Fundației Soros Moldova, autorităților locale vizate sau altor organizații și instituții menționate în acest document.

ISBN 978-9975-80-375-5

Cuprins

Introducere.....	7
Profilul investițional al Regiunii de Dezvoltare Centru.....	10
Raionul ANENII-NOI.....	12
Ratinguri investiționale și de comunicare.....	12
Principalii indicatori economici și sociali.....	12
Evaluarea resurselor și situației economice.....	13
Procesele investiționale.....	14
Analiza SWOT investițională	16
Raionul CĂLĂRAȘI.....	18
Ratinguri investiționale și de comunicare.....	18
Principalii indicatori economici și sociali.....	18
Evaluarea resurselor și situației economice.....	19
Procesele investiționale.....	20
Analiza SWOT investițională	22
Raionul CRIULENI.....	25
Ratinguri investiționale și de comunicare.....	25
Principalii indicatori economici și sociali.....	25
Evaluarea resurselor și situației economice.....	26
Procesele investiționale.....	27
Analiza SWOT investițională	29
Raionul DUBĂSARI.....	32
Ratinguri investiționale și de comunicare.....	32
Principalii indicatori economici și sociali.....	32

Evaluarea resurselor și situației economice.....	33
Procesele investiționale.....	34
Analiza SWOT investițională	36
Raionul HÂNCEȘTI	38
Ratinguri investiționale și de comunicare	38
Principalii indicatori economici și sociali.....	38
Evaluarea resurselor și situației economice.....	39
Procesele investiționale.....	40
Analiza SWOT investițională	42
Raionul IALOVENI	44
Ratinguri investiționale și de comunicare	44
Principalii indicatori economici și sociali.....	44
Evaluarea resurselor și situației economice.....	45
Procesele investiționale.....	46
Analiza SWOT investițională	48
Raionul NISPORENI	50
Ratinguri investiționale și de comunicare	50
Principalii indicatori economici și sociali.....	50
Evaluarea resurselor și situației economice.....	51
Procesele investiționale.....	52
Analiza SWOT investițională	54
Raionul ORHEL	56
Ratinguri investiționale și de comunicare	56
Principalii indicatori economici și sociali.....	56
Evaluarea resurselor și situației economice.....	57
Procesele investiționale.....	58
Analiza SWOT investițională	59
Raionul REZINA	61
Ratinguri investiționale și de comunicare	61
Principalii indicatori economici și sociali.....	61
Evaluarea resurselor și situației economice.....	62
Procesele investiționale.....	63
Analiza SWOT investițională	65

Raionul STRĂȘENI	67
Ratinguri investiționale și de comunicare	67
Principalii indicatori economici și sociali	67
Evaluarea resurselor și situației economice	68
Procesele investiționale	69
Analiza SWOT investițională	71
Raionul ȘOLDĂNEȘTI	74
Ratinguri investiționale și de comunicare	74
Principalii indicatori economici și sociali	74
Evaluarea resurselor și situației economice	75
Procesele investiționale	76
Analiza SWOT investițională	78
Raionul TELENESȚI	80
Ratinguri investiționale și de comunicare	80
Principalii indicatori economici și sociali	80
Evaluarea resurselor și situației economice	81
Procesele investiționale	82
Analiza SWOT investițională	84
Raionul UNGHENI	87
Ratinguri investiționale și de comunicare	87
Principalii indicatori economici și sociali	87
Evaluarea resurselor și situației economice	88
Procesele investiționale	89
Analiza SWOT investițională	91
Măsuri la nivel regional pentru atragerea investițiilor	94
Despre Expert-Grup	96

Lista figurilor

Figura 1. Raionul Anenii-Noi: investiții private per capita, lei	15
Figura 2. Raionul Anenii-Noi: structura investițiilor private pe tipuri de activități economice, 2008, %.....	16
Figura 3. Raionul Călărași: investiții private per capita, lei	21
Figura 4. Raionul Călărași: structura investițiilor private pe tipuri de activități economice, 2008, %.....	22
Figura 5. Raionul Criuleni: investiții private per capita, lei	28
Figura 6. Raionul Criuleni: structura investițiilor private pe tipuri de activități economice, 2008, %.....	28
Figura 7. Raionul Dubăsari: investiții private per capita, lei	35
Figura 8. Raionul Dubăsari: structura investițiilor private pe tipuri de activități economice, 2008, %	35
Figura 9. Raionul Hâncești: investiții private per capita, lei	41
Figura 10. Raionul Hâncești: structura investițiilor private pe tipuri de activități economice, 2008, %	41
Figura 11. Raionul Ialoveni: investiții private per capita, lei.....	47
Figura 12. Raionul Ialoveni: structura investițiilor private pe tipuri de activități economice, 2008, %	47
Figura 13. Raionul Nisporeni: investiții private per capita, lei.....	53
Figura 14. Raionul Nisporeni: structura investițiilor private pe tipuri de activități economice, 2008, %.....	53
Figura 15. Raionul Orhei: investiții private per capita, lei.....	58
Figura 16. Raionul Orhei: structura investițiilor private pe tipuri de activități economice, 2008, %	59
Figura 17. Raionul Rezina: investiții private per capita, lei	64
Figura 18. Raionul Rezina: structura investițiilor private pe tipuri de activități economice, 2008, %.....	64
Figura 19. Raionul Strășeni: investiții private per capita, lei	70
Figura 20. Raionul Strășeni: structura investițiilor private pe tipuri de activități economice, 2008, %	70
Figura 21. Raionul Șoldănești: investiții private per capita, lei.....	77
Figura 22. Raionul Șoldănești: structura investițiilor private pe tipuri de activități economice, 2008, %.....	77
Figura 23. Raionul Telenești: investiții private per capita, lei	83
Figura 24. Raionul Telenești: structura investițiilor private pe tipuri de activități economice, 2008, %.....	83
Figura 25. Raionul Ungheni: investiții private per capita, lei.....	90
Figura 26. Raionul Ungheni: structura investițiilor private pe tipuri de activități economice, 2008, %.....	90

Introducere

Acest document a fost elaborat în cadrul proiectului „Ameliorarea atractivității investiționale a Republicii Moldova: o abordare regională”, implementat de Centrul Analitic Independent Expert-Grup cu suportul financiar acordat de Fundația Soros-Moldova. Scopul proiectului a constat în evaluarea climatului investițional în profil regional și sub-regional (raion, municipiu) în Republica Moldova și estimarea potențialului și atractivității investiționale a diferitor regiuni și sub-regiuni în vederea extinderii geografice a procesului de dezvoltare economică. Derivat din scopul general al proiectului, obiectivul acestei publicații este de a analiza situația economică și investițională în Regiunea de Dezvoltare (RD) Centru, a identifica principalele avantaje și dezavantaje investiționale ale regiunii și a recomanda unele măsuri pentru a spori atractivitatea sa investițională.

Problema principală vizată de proiectul menționat constă în faptul că în prezent majoritatea investițiilor naționale și străine sunt localizate în zona capitalei, în timp ce regiunile suferă de un deficit acut de investiții. Companiile naționale și străine sunt destul de rezervate în ceea ce privește expansiunea economică prin investiții mai mari în subsidiare regionale, în timp ce companiile din regiuni investesc foarte puțin în creșterea capacităților proprii de producție. Decalajele în dezvoltarea economică și socială a regiunilor comparativ cu capitala au început să se facă tot mai observate începând cu primii ani ai tranziției și s-au aprofundat și mai mult în ultimii câțiva ani.

Există o mulțime de factori care pot să influențeze deciziile investitorilor de a investi într-o locație sau alta. Și chiar dacă Moldova este o țară mică, diferite raioane/municipii/regiuni se deosebesc între ele ca și dotare economică (resursele naturale disponibile la nivel regional, veniturile disponibile, structura industrială și agricolă etc.), calitate a guvernării la nivel local (predictibilitatea și transparența deciziilor, responsabilitatea publică, interacțiunile public-privat, consultarea reprezentanților sectorului privat etc.), forță de muncă (profilul educațional, indicatorii de sănătate, structura ocupării, calitatea și disponibilitatea forței de muncă, productivitatea forței de muncă etc.), deschidere economică (tipul și structura investițiilor străine, angajarea în proiecte internaționale, exporturi, zone economice libere), infrastructură (calitatea și suficiența arterelor de transport, rețelele de furnizare a energiei și serviciilor comunale, serviciile de telecomunicații și internet etc.) și, nu în ultimul rând, ca nivel de eficiență a companiilor locale (rentabilitate, inovațiile de marketing și tehnologice, implementarea standardelor de calitate și management, trainingul angajaților etc.). Mai mult decât atât, o concluzie a proiectului nostru este că nu doar raioanele se deosebesc între ele din perspectiva factorilor menționați, dar chiar și localitățile din cadrului aceluiași raion se pot deosebi în mod esențial. Cu alte cuvinte, cu cât mai „localizate” pe viitor vor fi analizele, proiectele și recomandările investiționale, cu atât mai pertinente vor fi acestea.

Din cauza cadrului temporar restrâns și resurselor umane și financiare disponibile, nu a fost posibilă estimarea sau măsurarea tuturor acestor variabile. Totuși, proiectul a permis colectarea datelor necesare pentru elaborarea profilurilor economice și investiționale la nivelul raioanelor/municipiilor/regiunilor de dezvoltare și identificarea problemelor majore cu care se ciocnesc companiile la nivel local. Totodată, prin rezultatele, datele și cunoștințele acumulate, acest proiect servește ca o bază excepțional de bună pentru continuarea eforturilor de promovare a investițiilor la nivel local și, implicit, a dezvoltării economice locale.

O bună parte din datele utilizate în cadrul proiectului au provenit de la Biroul Național de Statistică. Alte date au fost colectate de autori în cadrul vizitelor și interviurilor desfășurate cu actorii relevanți la nivel local și care au fost efectuate aproape în toate raioanele din țară. (Excepțiile au fost raioanele Briceni, Florești, Dubăsari, Taraclia și municipiul Bălți, care s-au arătat mai puțin dornice/capabile să coopereze în cadrul acestui proiect). Pe baza unor chestionare structurate au fost intervievați președinții de raioane sau vice-președinții pe probleme economice, șefii secțiilor economice raionale, directorii principalelor filiale bancare, directorii companiilor cu capital străin. Aceste întâlniri au fost organizate cu ajutorul persoanelor de contact locale, care au furnizat și seturi de date, documente și politici de dezvoltare adoptate la nivel local. În majoritatea raioanelor, au fost desfășurate și focus-grupuri cu reprezentanții unor ONG-uri locale specializate în consultanță, dezvoltare economică locală sau extensiune agricolă (cu de la 2 până la 5 participanți în fiecare caz).

De asemenea, a fost efectuat un sondaj național la care au participat primele 10 companii ca mărime a cifrei de afaceri din fiecare raion. Scopul acestui sondaj a fost de a identifica problemele cu care se ciocnesc companiile la nivel local, a înțelege cât de atractiv ca loc pentru investiții este respectivul raion din punctul de vedere al principalelor companii din raion și a identifica prioritățile și provocările principale în redresarea climatului investițional la nivel local.

Documentul începe cu o privire de ansamblu asupra profilului investițional a RD Centru. Urmează câteva analize structurate a situației economice și investiționale la nivelul fiecărui raion. Aceste analize raionale încep cu prezentarea poziției raionului respectiv în Ratingul Performanței Investiționale Regionale (RAPIR), ratingul fiind elaborat de Expert-Grup ca parte a proiectului menționat mai sus. Unitățile observate în cadrul RAPIR sunt cele 33 raioane + 2 municipii + 3 regiuni de dezvoltare (pentru comoditate, în continuare toate cele 38 de unități de observație sunt numite „regiuni”). Pozițiile regiunilor în RAPIR au rezultat în urma sumării pozițiilor lor individuale în cadrul altor patru sub-ratinguri. Primul sub-rating măsoară **performanța investițională curentă**, care s-a bazat pe valoarea investițiilor pe cap de locuitor finanțate din surse private în 2008. Al doilea sub-rating măsoară **dinamica performanței investiționale**, ca și medie a ratelor de creștere nominală a investițiilor per capita finanțate din surse private la nivelul regiunilor în perioada 2004-2008. Al treilea sub-rating – cel al **stabilității investiționale** – a fost obținut pe baza ordonării regiunilor în ordinea descreșterii sumei ratelor de scădere a investițiilor pentru episoadele anuale în anii 2004-2008 când investițiile private per capita au scăzut față de anul precedent. Ultimul sub-rating este cel al **diversificării investiționale**, în cadrul căroră raioanele au fost ordonate în ordinea creșterii concentrării sectoriale a investițiilor private (concentrarea a fost măsurată cu ajutorul indicelui Herfindal-Hirshman).

Totodată, în cadrul proiectului nostru raioanele au fost evaluate (cu calificativul pozitiv/negativ) în ceea ce privește asigurarea informației publice despre situația economică, procesele investiționale și oportunitățile investiționale existente. De asemenea, raioanelor le-a fost atribuită o notă de la 0 la 10 pentru capacitățile de comunicare și logistică demonstrate în cadrul interacțiunii/comunicării cu echipele de experți care au contribuit la implementarea acestui proiect.

În analizele raionale sunt inserate tabele-standard care ilustrează situația raionului utilizând câțiva indicatori-cheie pentru anii 2006-2009: numărul populației, rata de creștere a producției industriale, rata de creștere a investițiilor în capital fix, rata de creștere a comerțului cu amănuntul și a serviciilor prestate populației, ponderea veniturilor proprii ca procent din totalul veniturilor în bugetul raionului, rata de creștere a salariului real, rata mortalității generale a populației și nivelul criminalității.

Analizele raionale continuă cu o secțiune consacrată situației agriculturii, industriei, serviciilor și resurselor umane. În continuare, este realizată o analiză investițională SWOT, în care avantajele sunt analizate împreună cu oportunitățile pe care le oferă, iar dezavantajele împreună cu riscurile pe care le amplifică. Analiza continuă cu identificarea sectoarelor care se prezintă cele mai atractive pentru investiții. Fiecare secțiune raională se încheie cu prezentarea celor mai importante măsuri care trebuie întreprinse sau promovate de autoritățile locale de nivel unu și doi în raionul respectiv pentru a „deschide” raionul respectiv pentru investiții private și pentru a demara noi activități economice.

Documentul se încheie cu un sumar al măsurilor-cheie care trebuie întreprinse în comun de autoritățile locale, raionale și naționale în RD Centru pentru ca regiunea să devină mai atractivă pentru investițiile private.

Una dintre constatările cele mai revelatoare făcute în cadrul acestui proiect este faptul că autoritățile locale, atunci când discută sau raportează publicului/guvernului despre investiții, aceste autorități, în mod paradoxal, au în vedere numai investițiile pe care ele însele le-au atras din partea donatorilor sau bugetului de stat sau pe care le-au finanțat din bugetul local. De obicei, aceste investiții, se rezumă numai la investiții în servicii publice și infrastructură, uneori aceste investiții fiind departe de prioritățile care sunt cu adevărat importante pentru consolidarea bazei economice locale. De exemplu, reparația acoperișului unei case de cultură în situația când principalul drum local este între-o stare dezastruoasă nu are cum să redreseze situația economică la nivel local. Și este foarte revelator faptul că aceste autorități locale în general nu știu și nici nu prea sunt interesate de activitățile și fluxurile investiționale private. Cu alte cuvinte, în prezent, pentru autoritățile locale din Moldova exercițiul de atragere a investițiilor include numai negocierile cu donatorii, guvernul și autoritățile raionale și nu negocierea cu potențialii investitori în activități de producție, și nici promovarea localităților ca potențiale locații pentru acești investitori privați. Această viziune îngustă asupra investițiilor locale pe care o profesează autoritățile locale este una foarte dăunătoare, deoarece amplifică și mai mult dezavantajele investiționale „naturale” ale regiunilor din Moldova.

Mulțumiri

Mulțumim Fundației Soros-Moldova pentru suportul financiar și moral acordat în implementarea acestui proiect. Datorăm recunoștința noastră și Biroului Național de Statistică care ne-a oferit date pertinente și cu care am avut o comunicare bună în acest proiect. Profităm de această ocazie pentru a mulțumi și tuturor persoanelor de contact de la nivel local, contribuția și asistența cărora a fost esențială pentru desfășurarea acestui proiect. Aducem, de asemenea, sincerele noastre mulțumiri tuturor autorităților publice locale și funcționarilor publici care au binevoit să participe la acest proiect, oferind interviuri, date statistice, contacte relevante și care au comentat pe marginea rezultatelor proiectului.

Profilul investițional

al Regiunii de Dezvoltare CENTRU

- ❑ Ca și performanță și atractivitate investițională, RD Centru se plasează între RD Nord și RD Sud. Procesele investiționale din regiune sunt în mare măsură influențate de faptul că regiunea este adiacentă principalului pol economic al țării, municipiului Chișinău. Capitala acționează atât benefic asupra proceselor investiționale din raioanele învecinate, cât și negativ. Influența pozitivă se manifestă prin faptul că municipiul Chișinău este o piața mare de desfacere pentru produsele agricole și alimentare, ceea ce favorizează investițiile în ramurile respective în raioanele Anenii-Noi, Ialoveni, Strășeni și Criuleni. Pe de altă parte, municipiul Chișinău acționează și ca un aspirator de investiții, oferind investitorilor o infrastructură productivă și socială mai bună decât oricare altă localitate din țară. În mod deosebit de pregnant se manifestă influența investițională negativă a Chișinăului în raport cu asemenea orașe ca Ialoveni și Strășeni.
- ❑ Deși economic gravitează către capitală, RD Centru are legături economice importante și cu alte regiuni ale țării, precum și cu România (și într-o măsură mai mică cu Ucraina). Mai mult decât atât, două raioane amplasate la frontiera cu România – Ungheni și Hâncești – sunt traversate de importante rute de transport și dispun și de infrastructura vamală care le conectează la piața românească. Importanța crucială pe care au are această infrastructură pentru deschiderea economică la nivel sub-regional și raional este demonstrat de faptul că raionul Nisporeni - amplasat la frontiera cu România, dar dezavantajat sub aspect infrastructural și cu drumuri locale de o calitate mai joasă – este într-o situație economică mult mai rea decât Ungheni și Hâncești, cu care se învecinează.
- ❑ Trei raioane din RD Centru – Dubăsari, Anenii Noi și Criuleni – sunt amplasate în vecinătatea imediată cu zonele de potențial conflictual maxim din Transnistria. Aceasta inhibă în mod semnificativ atractivitatea acestor raioane pentru plasarea investițiilor naționale sau străine și nu permite valorificarea avantajelor naturale pe care le au. Este clar că fără identificarea unei soluții durabile pentru conflictul transnistrean, aceste raioane doar episodic vor recepționa investiții private.
- ❑ RD Centru are un mare potențial agricol, care ar putea fi valorifica mult mai bine chiar și în condițiile în care fertilitatea solului este, în general, mai joasă decât în RD Nord și expusă mai puternic proceselor de eroziune. Acest potențial include atât producția de culturi agricole de înaltă valoare adăugată, cât și creșterea animalelor, în special în cadrul unor ferme mici și mijlocii. Utilizarea tehnologiilor agricole improprie și lipsa echipamentului și utilajului necesar sunt două bariere esențiale care împiedică valorificarea potențialului existent, în special în asemenea raioane ca Nisporeni și Șoldănești, care se află pe unele din ultimele locuri din țară ca și dotare cu tractoare și alte mașini agricole.

- ❑ Deși raioanele din RD Centru dispun și de un anumit potențial industrial, în cea mai mare parte acesta este reprezentat din fabrici vinicole, de produse lactate sau prelucrare a cărnii, adică este vorba în ultimă instanță de ramuri conexe agriculturii. RD Centru este, din acest punct de vedere, mult mai puțin diversificată decât RD Nord, dar ceva mai diversificată decât RD Sud. Din acest punct de vedere, deosebit de problematică este situația în raioanele Nisporeni, Dubăsari, Șoldănești și Telenеști, care se numără printre cele mai sărace raioane și, în același timp, printre cele mai puțin atractive din punct de vedere investițional.
- ❑ Totodată, RD Centru are și cel mai mare potențial turistic din țară, care include rezervații naturale, vestigii arheologice, complexe monastice, muzee și altele. Autoritățile locale din multe raioane din RD Centru au încercat sau au declarat să dezvolte turismul, dar aceste eforturi deocamdată nu au adus un efect vizibil, cauza principală constând în faptul că nu a existat o bună cooperare cu tur-operatorii privați, care la modul sigur dispun de mai multă experiență, resurse și contacte necesare pentru dezvoltarea unor oferte turistice atractive. Totodată, chiar dacă dispun de asemenea potențial, autoritățile locale fac prea puține lucruri pentru a asigura vizibilitatea națională și internațională a zonelor de atracție turistică.

RAIONUL ANENII-NOI

Ratinguri investiționale și de comunicare

☐	Ratingul Performanței Investiționale Regionale:	poziția 2 din 38
☐	Performanța Investițională Curentă:	poziția 8 din 38
☐	Dinamica Performanței Investiționale:	poziția 4 din 38
☐	Stabilitatea Investițională:	poziția 1 din 38
☐	Diversificarea Investițională:	poziția 6 din 38
☐	Informații despre investițiile curente:	negativ
☐	Informații despre oportunitățile investiționale:	negativ
☐	Informații despre situația economică:	negativ
☐	Notă acordată pentru comunicare și logistică:	0 din 10 posibile

Principalii indicatori economici și sociali

	2006	2007	2008	2009
Numărul populației, mii oameni	83,2	83,2	83,1	83,1
Producție industrială, % față de anul precedent	94,8	110,9	95,4	76
Investiții în capital fix, % față de anul precedent	122,2	116,1	49,8	78,9
Comerț cu amănuntul, % față de anul precedent	101,2	105,9	115,6	85,5
Servicii prestate populației, % față de anul precedent	108,5	105,3	104,4	98,4
Venituri proprii în bugetul raionului, % din total venituri	45,4	38,0	30,8	24,1
Salariul real, % față de anul precedent	127,7	122,5	119,3	106,8
Rata mortalității, la 1000 locuitori	12,7	11,7	12,1	12
Nivelul criminalității, cazuri la 10000 locuitori	52	51	50,7	52,5

Surse: „Anuarele Statistice ale Republicii Moldova” și „Principalii indicatori social-economici pe regiuni de dezvoltare, raioane și municipii”, diferiți ani, Biroul Național de Statistică și Ministerul Finanțelor.

Evaluarea resurselor și situației economice

Agricultura

Raionul dispune de 66,8 mii ha teren agricol, fiind depășit doar de Strășeni ca suprafețe agricole disponibile. Din păcate, o bună parte din terenuri nu sunt prelucrate din cauza abandonării acestora de către proprietari. De asemenea, terenurile sunt destul de fragmentate: mai puțin de 2% din acestea sunt prelucrate de companii ce dețin în folosință suprafețe mai mari de 10 ha. Totuși, acesta este un indicator bun în comparație cu alte raioane. Nota de bonitate a solurilor constituie 59 de puncte, ceea ce este practic la nivelul mediei regionale – 60 puncte – dar mai rău decât în RD Nord. Ponderea terenurilor erodate în totalul terenurilor supuse cercetărilor pedologice a constituit 37,5% - un nivel inferior mediei regionale – 41,6%. Deși raionul dispune de o bază tehnico-materială mai bună comparativ cu regiunea (13,9 tractoare/ 1000 ha și, respectiv, 11,2), dar și cu țara în ansamblu (12,9 tractoare/1000 ha), aceasta este insuficient pentru prelucrarea eficientă a terenurilor agricole ale raionului. Totodată, și în agricultură începe să se observe deficitul de forță de muncă, angajații preferând să renunțe la locurile din muncă în acest sector care oferă salarii foarte mici. Ocuparea în întreprinderile agricole mari a scăzut, estimativ, cu 1/3 între 2003 și 2008.

Industria

Cu un volum al producției industriale per capita de 3155,2 lei (în 2008) raionul Anenii-Noi, este unul din cele mai industrializate din RD Centru, fiind situat pe locul 2 în regiune, imediat după Orhei. În total, în sector activează 98 de companii ce au creat în 2008 un produs total de 262,2 milioane lei, în scădere cu 30% față de 2007. Anenii-Noi este specializat doar în anumite ramuri ale industriei, lucru condiționat de poziționarea geografică, dar și de resursele de care dispune. Astfel, raionul produce făină, nutrețuri, pâine, produse de panificație și de cofetărie, vinuri obișnuite și vinuri tari. Pentru perioada 2003-2007 am constatat tendința pozitivă de creștere a numărului de întreprinderi specializate în industria alimentară și industria băuturilor, specializarea fiind la nivel de nișă. În paralel cu creșterea numărului de întreprinderi, a crescut esențial numărul de locuri de muncă și volumul vânzărilor în aceste două sectoare. Însă în 2008 s-a produs un colaps al acestora. Este interesant că raionul pierde locurile de muncă în domeniul de prelucrare a metalului și de fabricare a de mașini și echipamente, deși numărul de întreprinderi raportate în aceste ramuri crește. Un sector industrial proeminent este și cel extractiv, raionul asigurând 66,5% din producția totală de nisip a Republicii Moldova. În același timp, industria materialelor de construcții este extrem de slabă, ceea ce rezultă în „migrarea” valorii adăugate din raion către alte regiuni. Industria raionului nu reușește să mențină ritmuri cât de cât constante de creștere a producției, chiar și în anii „buni” demonstrând scăderi puternice.

Serviciile

Sectorul serviciilor din Anenii Noi este subdezvoltat, numărul companiilor raportate la 1000 locuitori înregistrează unul dintre cele mai joase nivele din regiune. De altfel, ca și în cazul altor raioane geografic adiacente Chișinăului, populația preferă să-și satisfacă necesitățile de consum al serviciilor în capitală, evitând comercianții și prestatorii de servicii locali. În raion există numai 157 de unități comerciale oficial

înregistrate care sunt economic viabile. Pe teritoriul raionului sunt înregistrate mai multe întreprinderi din domeniul transportului de mărfuri și pasageri, întreprinderi care prestează servicii de reparații auto și a electrocasnicelor, precum și alte întreprinderi mici de prestare a serviciilor: frizerii, tâmplării. În particular, numărul de întreprinderi de transport terestru în 2003-2008 a crescut de la 17 la 36 unități, iar numărul de locuri de muncă – de la 170 la 320. În anii 2007-2009 a scăzut ponderea serviciilor prestate populației de către întreprinderile aflate în proprietate publică în timp ce cele private au fost afectate mai puțin chiar și pe parcursul anului 2009, un an de criză. Totodată, se observă că anume companiile comerciale private sunt cele care au asigurat creșterea numărului de locuri de muncă în comerțul angro și cu amănuntul de la 750 în 2003 la 1140 în 2007.

Resursele umane

Raionul Anenii Noi este unul dintre cele mai ruralizate din RD Centru, fiind depășit numai de Criuleni și Telenesti. Doar 12% din totalul populației trăiește în „mediu urban”. Apropierea geografică față de capitală permite populației raionului să se angajeze în Chișinău, reducând astfel simțitor numărul șomerilor din Anenii Noi. În 2008 rata șomajului a constituit doar 0,59%, indicator mai mic decât media RD Centru precum și a țării în general (1,13% și 0,86% respectiv). De fapt, în întreaga regiune doar Orheiul și Strășeni reușesc să obțină indicatori mai buni ai ratei șomajului. Deși salariul mediu nominal lunar depășește media pe regiune (2049,1 lei comparativ cu 1880,3 lei) acest lucru nu se reflectă într-o calitate mai bună a vieții. Atât prevalența, cât și incidența generală a morbidității populației este mai mare decât la nivel de RD Centru cu 9 și, respectiv, 17 puncte procentuale, precum și la nivel de țară cu 2 și, corespunzător, 17 puncte. Acest lucru poate fi condiționat de starea mediului ambiant, inclusiv de poluarea apelor și aerului pe care o generează gunoștea de la Țânțăreni.

Procese investitoriale

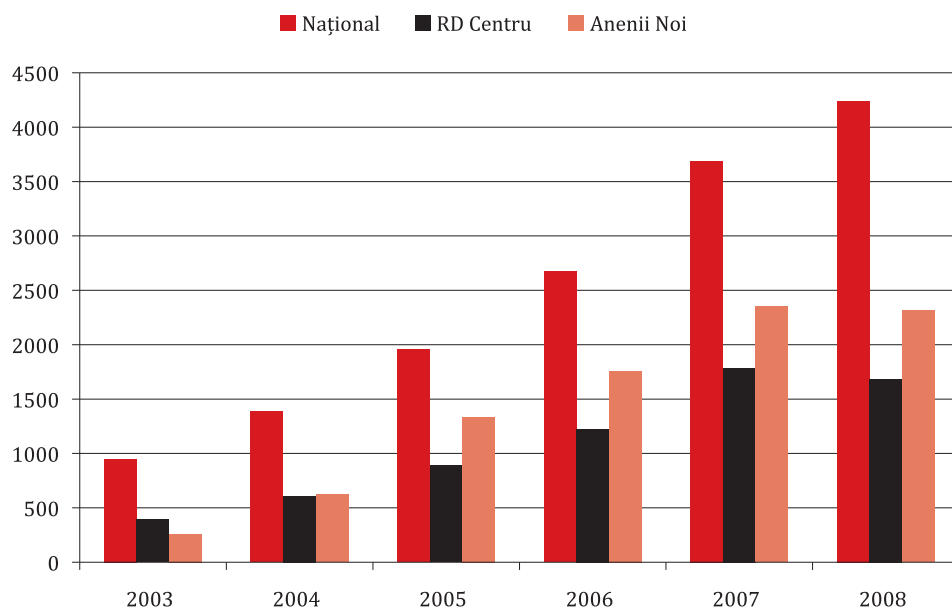
Climatul investițional

Grație nivelului relativ înalt al industrializării raionului, autoritățile locale beneficiază de o bază impozabilă mai largă comparativ cu RD Centru în ansamblu: în 2008 circa 69,2% din veniturile bugetare proveneau din transferuri de la bugetul de stat, comparativ cu 76,3% media regională. Veniturile bugetare per capita fără transferuri constituiau 478,6 lei comparativ cu 378,5 lei media pe RD Centru, fiind depășit doar de Rezina cu 601 lei/capita. Cu excepția unui singur antreprenor, agenții economici din raion care au participat în cadrul sondajului de opinie s-au declarat mai degrabă nemulțumiți de climatul de afaceri existent în raion, invocând rigiditatea APL la solicitările venite din mediul de afaceri, corupția și amenziile exagerate. Mai mult decât atât, nici percepția schimbării nu este una pozitivă, jumătate dintre agenții economici chestionați declarând că în 2009 climatul investițional s-a înrăutățit comparativ cu anul precedent.

Investițiile

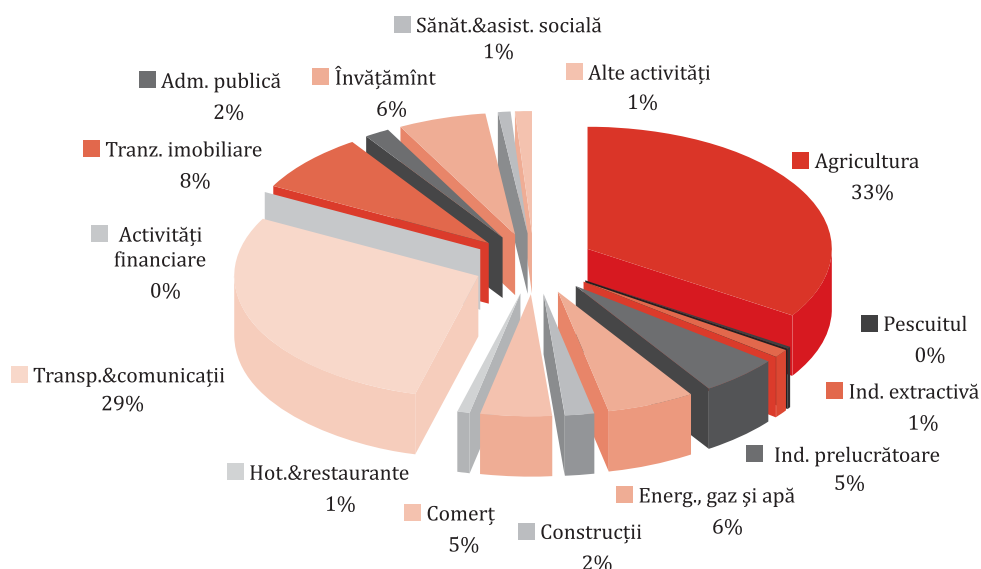
Raionul Anenii Noi este plasat pe locul doi în Ratingul Performanței Investiționale, reușind să obțină poziții de frunte în celelalte sub-ratinguri, cu excepția sub-ratingului Diversificării Investiționale unde este pe poziția 23 din 38. Figura 2 explică poziția codașă a raionului în sub-ratingul de diversificare investițională. Astfel 63% din totalul investițiilor atrase revin agriculturii și transportului și comunicațiilor. Deși aparent nu dispune de foarte multe avantaje investiționale, raionul a reușit să obțină o performanță bună, în mare măsură valorificând avantajul proximității sale față de Chișinău. Soldul investițiilor pe cap de locuitor era la finele anului 2008 de 1081 lei, un pic mai puțin decât media regională, clasându-se astfel pe locul 3 în RD Centru. Boomul investițional este reflectat și în creșterea de 6 ori a numărului de locuri de muncă în întreprinderile de construcții și valoarea lucrărilor efectuate de acestea în perioada 2003-2007, după care în 2008 a urmat o aterizare foarte dură, numărul de locuri de muncă scăzând de la 320 la 164. Investițiile străine sunt reprezentate în principal de companii mici, numărul cărora depășește cu 46% media regională (19 și, respectiv, 13 companii). Doar circa 28% din totalul investițiilor străine din raion reprezintă investiții directe în capitalul social, restul 72% sunt împrumuturi intra-companie sau alte tipuri de investiții.

Figura 1. Raionul Anenii-Noi: investiții private per capita, lei

Sursa: BNS;

Figura 2. Raionul Anenii-Noi: structura investițiilor private pe tipuri de activități economice, 2008, %

Sursa: BNS;

Analiza SWOT investițională

Avantaje și oportunități investiționale

- ❑ Proximitatea geografică față de municipiul Chișinău, în măsura în care aceasta servește la dezvoltarea întreprinderilor din industria alimentară.
- ❑ Acces la traseul internațional Leușeni-Tiraspol – Odessa.
- ❑ Accesul unor localități la calea ferată.
- ❑ Existența spațiilor libere cu destinație industrial-productivă.
- ❑ Resurse mari de nisip pentru construcții și pentru industria materialelor de construcții.

Dezavantaje și riscuri investiționale

- ❑ Situația ecologică foarte îngrijorătoare, inclusiv cauzată de gunoștea de la Țânțăreni, care prezintă un pericol real pentru activitățile economice din regiune.
- ❑ Vulnerabilitatea raionului la hazardurile naturale (secetă, grindină, inundații) și insuficiența sistemelor de protecție (irigare, servicii anti-grindină, diguri).
- ❑ Baza tehnico-materială agricolă deficitară, deficitul de servicii de consultanță pentru agricultură și insuficiența stațiilor de deservire tehnică.

- ❑ Percepția negativă a mediului de afaceri față de colaborarea cu APL.
- ❑ Insuficiența punctelor de colectare a materiei prime agricole.
- ❑ Starea proastă a drumurilor naționale și locale care traversează raionul.

Sectoarele cele mai atractive pentru investiții

- ❑ Fabricarea cărămizii, teracotei, țiglei și altor materiale de construcție pe baza resurselor de nisip de care dispune raionul.
- ❑ Legumicultura, procesarea și conservarea legumelor.
- ❑ Construirea spațiilor frigorifice pentru depozitarea strugurilor, legumelor și fructelor și livrarea lor pe piața locală sau externă.
- ❑ Producerea legumelor și fructelor pentru consum curent pe terenuri protejate (sere).
- ❑ Sortarea și reciclarea deșeurilor menajere.

Soluții și măsuri investiționale prioritare

- ❑ Este necesară elaborarea unei viziuni clare și realiste de dezvoltare economică a raionului Anenii-Noi, viziune care la moment lipsește.
- ❑ Trebuie asigurată o vizibilitate economică și investițională adecvată a raionului în Internet, inclusiv în limbile de circulație internațională.
- ❑ O măsură de prioritate absolută în vederea atragerii investițiilor în raion trebuie să fie reabilitarea drumurilor locale.
- ❑ Identificarea terenurilor agricole cu fertilitate redusă în apropierea nemijlocită a municipiului Chișinău și trecerea acestora în lista terenurilor cu destinație industrială sau pentru construcții.
- ❑ Identificarea unei locații optime pentru un parc industrial, cel mai optimal de-a lungul traseului Chișinău - Anenii-Noi.
- ❑ Elaborarea și punerea în aplicare a unei politici și a unor standarde de comunicare cu publicul.
- ❑ Catalogarea tuturor spațiilor cu destinație industrială neutilizate și a terenurilor pentru construcție aflate în proprietate publică și diseminarea informației despre existența acestora în rândul potențialilor investitori locali, naționali și străini.
- ❑ Elaborarea unui studiu de fezabilitate pentru prelucrarea și stocarea inofensivă a deșeurilor acumulate la gunoiștea de la Țânțăreni.
- ❑ Asigurarea unor sisteme sigure de livrare a apei potabile și a sistemelor de canalizare în satele adiacente gunoiștii de la Țânțăreni.
- ❑ Asigurarea unui sistem de monitorizare a activității organelor de control de stat, care sunt văzute de antreprenorii din raion ca fiind corupte și hrăpărețe.

RAIONUL CĂLĂRAȘI

Ratinguri investiționale și de comunicare

☐	Ratingul Performanței Investiționale Regionale:	poziția 11 din 38
☐	Performanța Investițională Curentă:	poziția 27 din 38
☐	Dinamica Performanței Investiționale:	poziția 7 din 38
☐	Stabilitatea Investițională:	poziția 24 din 38
☐	Diversificarea Investițională:	poziția 4 din 38
☐	Informații despre investițiile curente:	negativ
☐	Informații despre oportunitățile investiționale:	negativ
☐	Informații despre situația economică:	negativ
☐	Notă acordată pentru comunicare și logistică:	8 din 10 posibile

Principalii indicatori economici și sociali

	2006	2007	2008	2009
Numărul populației, mii oameni	80,4	80,3	79,6	79,3
Producție industrială, % față de anul precedent	79,5	112,7	86,7	78,8
Investiții în capital fix, % față de anul precedent	154	71,1	80,3	71,3
Comerț cu amănuntul, % față de anul precedent	114,6	94,9	128,7	95,3
Servicii prestate populației, % față de anul precedent	106	114,9	95,5	84
Venituri proprii în bugetul raionului, % din total venituri	24,2	25,4	18,0	16,5
Salariul real, % față de anul precedent	130,3	114,6	120,7	112,8
Rata mortalității, la 1000 locuitori	14	14,9	13,3	14,3
Nivelul criminalității, cazuri la 10000 locuitori	51	51,6	58,4	38,2

Surse: „Anuarele Statistice ale Republicii Moldova” și „Principalii indicatori social-economici pe regiuni de dezvoltare, raioane și municipii”, diferiți ani, Biroul Național de Statistică și Ministerul Finanțelor.

Evaluarea resurselor și situației economice

Agricultura

Conform pașaportului raionului Călărași, agricultura deține circa 40% din producția globală locală și angajează circa 56% din populația economic activă. În comparație cu alte raioane ale republicii, aceste ponderi sunt relativ mici, ceea ce denotă faptul că agricultura joacă un rol ceva mai puțin important în economia locală, în comparație cu majoritatea raioanelor. Constrângerile fundamentale care au restrâns rolul acestui sector țin de emigrarea intensă a populației, calitatea relativ inferioară a solului (nota de bonitate este 50 puncte, față de media regională de 60), ponderea foarte înaltă a terenurilor erodate în total terenuri (66% cel mai înalt nivel din republică). În același timp, baza tehnologică este destul de avansată, numărul de tractoare care revine la 1000 ha este de peste 17,8 unități, un nivel înalt în comparație cu media regională (11,2) și națională (12,9). Constrângerile existente totuși nu au permis dezvoltarea întreprinderilor agricole și respectiv, extinderea producerii la o scară mai mare. Astfel, deși numărul întreprinderilor agricole per 100 locuitori este aproape la nivelul mediei regionale (13,8 unități), ponderea întreprinderilor mari (care prelucrează terenuri de peste 10 ha) este una din cele mai mici din regiune (0,4% față de media regională de 1%). Aceasta nu permite valorificarea avantajelor naturale de care dispune raionul pentru cultivarea produselor de înaltă valoare, cele mai importante fiind cele legate de cultivarea viței-de-vie, livezilor, plantațiilor nucifere și pomuşoarelor. În rândul tendințelor pozitive poate fi menționată creșterea numărului și suprafeței serelor, fermierii înțelegând astfel tot mai mult că aceasta este nu doar o modalitate de protejare a culturilor în fața volatilității condițiilor climaterice, dar și o posibilitate de face profituri chiar și în condițiile moldovenești.

Industria

În comparație cu alte raioane, Călărași tradițional a fost un raion slab industrializat, deși în ultimii ani se constată și unele tendințe pozitive în sectorul industrial. Volumul producției industriale per capita constituie doar 74,9% din media regională (2272,4 lei). Totodată, sectorul industrial este destul de fragmentat, fiind reprezentat în special de companii de dimensiuni relativ mici (volumul producției industriale care revine la o întreprindere este de 2,4 mil. lei față de media regională de 3,54 mil. lei). Principalele produse industriale sunt vinurile și divinurile, conservele, articolele tricotate, pâinea și produsele de panificație, mai recent și articolele de plastic. În pofida nivelului relativ jos al industrializării raionului, o serie de ramuri industriale evoluează pozitiv, întreprinderile din raion având poziții destul de puternice pe piața națională și internațională. În prezent, acestea sunt subrezite din cauza impactului crizei financiare globale, dar odată cu depășirea consecințelor acesteia anticipăm o revenire puternică a industriei raionului. Cele mai puternice întreprinderi din raion sunt ÎM „Călărași – Divinuri” SA (fabrică de vinuri și divinuri, binecunoscută atât în întreaga țară, cât și peste hotare), „Fabrica de Conserve Călărași” SA, „Fabrica de Lapte” SA, 11 fabrici de prelucrare a strugurilor, 4 întreprinderi de creștere a păsărilor, precum și unica întreprindere din republică de producere a țevilor din plastic pentru rețelele de gaz și apă „Palplast” SRL.

Serviciile

Cererea locală de consum este superioară mediei regionale: în 2008, volumul serviciilor cu plată prestate populației a constituit 1569 lei per capita, în timp ce media pe regiune a fost de 1331 lei per capita. Aceste

servicii sunt prestate de companii private în proporție de 58,2%, fiind un nivel înalt care relevă atractivitatea investițională a sectorului. Totuși, această atractivitate se referă mai mult la companiile autohtone și nu cele străine: volumul serviciilor prestate de companiile cu capital mixt deține o pondere relativ modestă (17,6%). Sectorul serviciilor prestate populației este reprezentat în mare parte de companii care prestează servicii de reparații auto, de transport și de un număr mai mic de întreprinderi în domeniul construcțiilor, prestării serviciilor populației (frizerii) și unele tâmplării în lemn și aluminiu. Sectorul de servicii prestate agenților economici este mai puțin dezvoltat. În raion activează un număr relativ mic de bănci comerciale, companii de micro-finanțare, asociații de economii și împrumut și practic nu există centre de consultanță. Totodată, în raion nu există o reprezentanță a Camerei de Comerț și Industrie. Relativ activă este Federația Fermierilor din Republica Moldova care prestează servicii de consultanță și instruire pentru persoanele fizice și juridice în domeniul agricol. Raionul Călărași, deși dispune de o serie de obiective de atracție turistică, nu are practic nici o ofertă turistică atractivă, cu excepția stațiunii balneoclimaterice „Codru”.

Resursele umane

Întreprinderile din raion au reușit să asigure un nivel relativ înalt de ocupare a forței de muncă, astfel încât ponderea șomerilor înregistrați la oficiile pentru ocuparea forței de muncă în total populație cu vârsta aptă de muncă era în 2008 de 0,73% față de 1,13% - media regională. Dar în mare măsură acest fenomen este explicat și de procesele emigraționiste, atât spre capitală, cât și peste hotare. Numărul de emigranți din Călărași este mai mare decât în medie pe țară, dar comparabil cu cel din alte raioane (numărul populației stabile este mai mare cu 8,9% față de populație prezentă, media regională fiind de 8,8%). Nivelul de salarizare este la nivelul mediei regionale (în 2008 salariul mediu lunar a constituit 1828,3 lei în raionul Călărași față de 1880,3 lei media regională). Cu toate acestea, populația locală pare a fi mai înclinată spre consum față de alte raioane: volumul anual comerțului cu amănuntul în 2008 a constituit 3233 lei per capita față de 2730,6 lei în medie regională. Această situație poate fi explicată atât de cererea generată de familiile cu emigranți peste hotare, cât și de populația din localitățile mai apropiate capitalei care sunt angajați acolo și, respectiv, beneficiază de un nivel de remunerare mai mare. Pe termen lung, resursele umane ar putea să scadă esențial, dacă intensitatea emigrației și nivelul înalt de mortalitate se păstrează.

Procese investitoriale

Climatul investițional

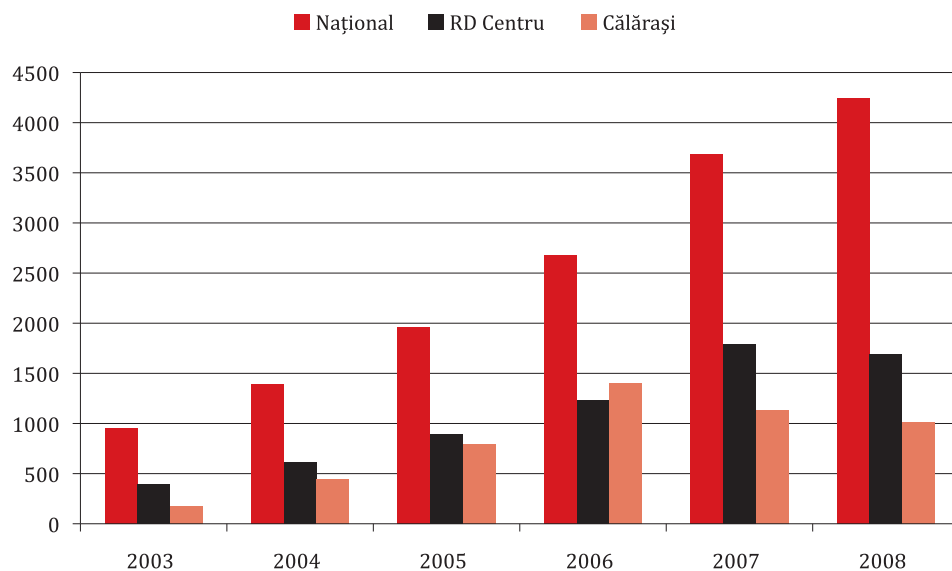
Raionul Călărași înregistrează unul din cele mai joase nivele ale activității antreprenoriale: la 100 de locuitori în 2008 reveneau numai 1,1 întreprinderi. Constrângerile infrastructurale majore din raion nu au permis dezvoltarea unei activități antreprenoriale mai intense în rândurile populației locale. Din cauza spiritului antreprenorial atât de slab, precum și a nivelului scăzut de industrializare a raionului și a sectorului agricol nesemnificativ, baza impozabilă a raionului este esențial mai mică față de media regională. Veniturile bugetului local per capita, cu excepția transferurilor, au constituit 315 lei față de 379 lei – media regională). 5 din cei 10 respondenți intervievați în cadrul sondajului companiilor au afirmat că sunt satisfăcuți de climatul de afaceri din raion - una din cele mai pozitive percepții a companiilor față de mediul de afaceri din raion în comparație cu restul țării. Totodată, marea majoritate a respondenților sunt

complet sau parțial satisfăcuți de acțiunile autorităților publice locale pentru a stimula investițiile. Drept motive au servit deschiderea APL pentru cooperare cu mediul de afaceri, precum și stabilirea relațiilor de colaborare cu instituții relevante de peste hotare.

Investițiile

Raionul Călărași ocupă un loc destul de înalt – poziția 11 din 38 - în Ratingului Performanței Investiționale Regionale. Aceasta situație s-a datorat poziționării favorabile în sub-ratingurile Dinamica Performanței Investiționale (7) și a Diversificării Investiționale (4), determinate de o creștere relativ înaltă investițiilor private pe parcursul ultimilor ani (Figura 3), dar și a structurii investițiilor pe sectoare (Figura 4). Totuși, poziția mai puțin favorabilă în sub-ratingul Performanței Investiționale Curente (27) denotă faptul că în prezent volumul de investiții atrase în raion este inferior anilor precedenți. Poziția inferioară în sub-ratingul Stabilității Investiționale (24) relevă faptul că rata relativ înaltă de creștere a investițiilor pe parcursul ultimilor ani a fost generată de numai câteva epizoade de creștere, care, per ansamblu, a fost instabilă.

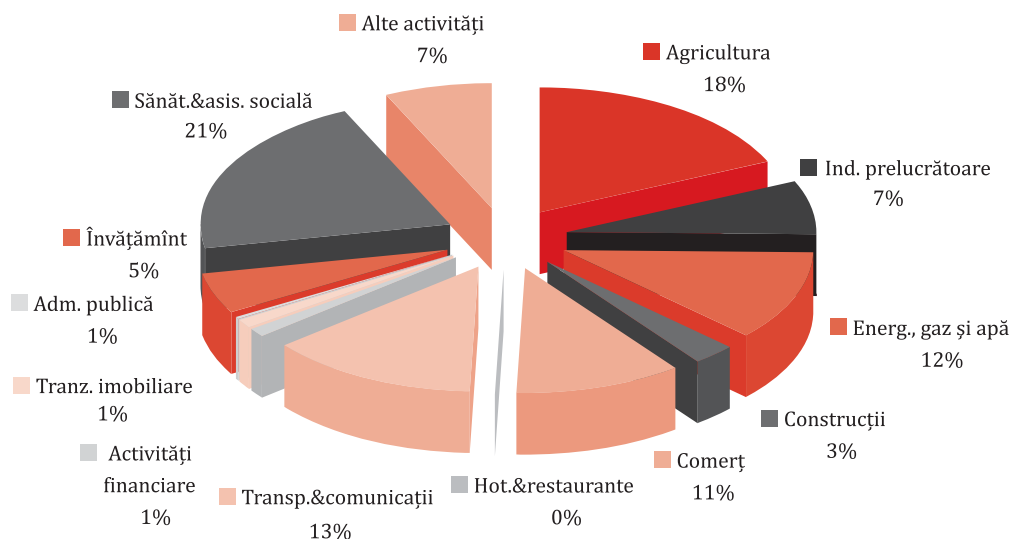
Figura 3. Raionul Călărași: investiții private per capita, lei

Sursa: BNS;

Volumul investițiilor private per capita în 2008 a constituit 1007,6 lei (59,7% din media regională), înregistrând un declin față de anul 2007, fapt ce a determinat poziția joasă a raionului în sub-ratingul performanței investiționale curente. Soldul investițiilor străine per capita este de circa 3 ori mai mare față de media regională (în 2008 a constituit 3016 lei), fiind reprezentat de un număr relativ mic de companii de dimensiuni mari. Per ansamblu, aceste companii operează în ramurile tradiționale ale economiei locale (fabricarea vinurilor și divinurilor, creșterea cărnii de pasăre etc.). Importanța viticulturii și a zootehniei pentru industria raionului este determinată de ponderea relativ înaltă a investițiilor private în agricultură care sunt direcționate preponderent către aceste ramuri.

Figura 4. Raionul Călărași: structura investițiilor private pe tipuri de activități economice, 2008, %

Sursa: BNS;

Analiza SWOT investițională

Avantaje și oportunități investiționale

- ❑ Densitatea înaltă a drumurilor naționale.
- ❑ Existența unor multiple atracții turistice, de fapt, a unui cluster turistic, în raion.
- ❑ Prezența spațiilor cu destinație industrial-productivă și de stocare a materiei prime ar putea fi utilizate pentru localizarea întreprinderilor producătoare, prelucrătoare sau de asamblare în raion.
- ❑ Accesul la traseele rutiere naționale și internaționale și la calea ferată creează oportunități pentru exportul producției din raion pe piața internă sau externă.
- ❑ În rândul marilor întreprinderi este larg răspândită percepția că instituțiile locale și raionale nu sunt foarte birocratizate.
- ❑ Autoritățile raionale se demonstrează foarte deschise cooperării cu partenerii externi.

Dezavantaje și riscuri investiționale

- ❑ Lipsa sistemelor de irigare eficiente și îndepărtarea față de marele cursuri de apă, coroborate cu lipsa investițiilor în aceste sisteme ar putea duce la degradarea definitivă a sectorului agricol în viitorul apropiat.

- ❑ Din cauza parcelării excesive a terenurilor agricole, procedura de consolidare devine foarte costisitoare, fapt ce agravează problema gajului la contractarea creditelor investiționale.
- ❑ Bonitatea scăzută a solului, expunerea raionului la secete și riscuri de alunecări de teren.
- ❑ Accesul limitat la apeduct, sisteme de canalizare și gazificare ar putea crea premisele unor situații ecologice excepționale în raion dacă măsuri urgente nu vor fi întreprinse de autoritățile publice locale și cele centrale.
- ❑ Densitatea mică și calitatea foarte joasă a drumurilor locale.
- ❑ Insuficiența punctelor de colectare a materiilor prime agricole creează riscul de nerealizare a producției agricole a gospodăriilor țărănești din raion, ceea ce în comun cu lipsa accesului la piețele externe de desfacere ar putea determina falimentarea mai multor producători agricoli.
- ❑ În cadrul consiliului raional nu exista un punct de contact distinct care să se ocupe nemijlocit de atragerea investițiilor în raion sau a fondurilor infrastructurale externe.
- ❑ Nu funcționează ghișeul unic.

Sectoarele cele mai atractive pentru investiții

- ❑ Turismul rural (tururi vitivinicole, pensiuni turistice).
- ❑ Viticultura.
- ❑ Cultivarea legumelor în sere.
- ❑ Industria textilă.
- ❑ Construirea frigiderelor cu atmosferă controlată pentru păstrarea strugurilor, legumelor și fructelor.
- ❑ Investiții în mini-ferme pentru creșterea porcinelor, nutrienților și iepurilor.

Soluții și măsuri investiționale prioritare

- ❑ Crearea unei rețele de business-incubatoare în orașul Călărași și localitățile rurale mai mari.
- ❑ Asigurarea sau reabilitarea conexiunii tuturor localităților rurale din raion la rețeaua națională de drumuri pentru a valorifica potențialul turistic al raionului Călărași.
- ❑ Oferirea de instruire fermierilor din raion în domeniul tehnologiilor de cultivare a legumelor în sere.
- ❑ Stimularea constituirii de asociații de prestatori a serviciilor turistice în comunitățile rurale și oferirea de instruire pentru prestarea acestor servicii.
- ❑ Identificarea resurselor financiare de la donatori pentru a fi utilizate în calitate de seed-capital pentru dezvoltarea unor pensiuni turistice.

- ❑ Catalogarea atracțiilor turistice, elaborarea profilului turistic al raionului Călărași și identificarea nișelor în care dezvoltarea unor oferte turistice este cea mai oportună și rentabilă pe termen scurt.
- ❑ Împădurirea terenurilor agricole degradate, în vederea fortificării atractivității turistice a raionului.
- ❑ Dezvoltarea ofertelor turistice va fi imposibilă fără conectarea gospodăriilor respective la rețeaua de gaz, asigurarea unor sisteme sigure de livrare a apei potabile și canalizare și lichidarea gunoiștilor neautorizate.
- ❑ În baza unei cooperări mai intense dintre R. Moldova și România ar putea fi create oportunități care combină destinații turistice din ambele state.
- ❑ Îmbunătățirea vizibilității turistice a raionului Călărași pe Internet (inclusiunea informației în limbile de circulație internațională).
- ❑ Asigurarea vizibilității investiționale a raionului pe Internet.

RAIONUL CRIULENI

Ratinguri investiționale și de comunicare

□	Ratingul Performanței Investiționale Regionale:	poziția 6 din 38
○	Performanța Investițională Curentă:	poziția 30 din 38
○	Dinamica Performanței Investiționale:	poziția 12 din 38
○	Stabilitatea Investițională:	poziția 1 din 38
○	Diversificarea Investițională:	poziția 8 din 38
□	Informații despre investițiile curente:	negativ
□	Informații despre oportunitățile investiționale:	negativ
□	Informații despre situația economică:	pozitiv
□	Notă acordată pentru comunicare și logistică:	8 din 10 posibile

Principalii indicatori economici și sociali

	2006	2007	2008	2009
Numărul populației, mii oameni	72,9	72,9	72,7	72,8
Producție industrială, % față de anul precedent	93,4	79	121	70,5
Investiții în capital fix, % față de anul precedent	93,7	67,4	100,8	81
Comerț cu amănuntul, % față de anul precedent	96,3	100,9	123,4	98,4
Servicii prestate populației, % față de anul precedent	108,4	108,7	102,5	94
Venituri proprii în bugetul raionului, % din total venituri	29,6	27,6	22,9	17,8
Salariul real, % față de anul precedent	126,1	118,2	124,1	113,9
Rata mortalității, la 1000 locuitori	12,6	12,9	13	11,4
Nivelul criminalității, cazuri la 10000 locuitori	43	39,5	40,7	46,3

Surse: „Anuarele Statistice ale Republicii Moldova” și „Principalii indicatori social-economici pe regiuni de dezvoltare, raioane și municipii”, diferiți ani, Biroul Național de Statistică și Ministerul Finanțelor.

Evaluarea resurselor și situației economice

Agricultura

Circa 84 % din totalul teritoriul raionului Criuleni este ocupat de terenuri agricole, din care doar 15% este destinat plantațiilor multianuale. Circa 62% din terenurile agricole sunt consolidate, fiind prelucrate de întreprinderi ce dețin mai mult de 50 ha teren agricol celelalte 38% sau 16,5 mii ha sunt prelucrate de circa 15479 gospodării țărănești (de fermier). În total în sectorul agricol este antrenată aproape 40% din populația raionului. Solurile raionului sunt fertile, iar bonitatea acestora (69 puncte) depășește atât media pe RD Centru (63), cât și media națională (63). Circa 32% din totalul terenurilor agricole sunt erodate, acest lucru creând riscuri serioase pentru exploatarea durabilă a acestora. O constrângere importantă pentru dezvoltarea sectorului agricol o constituie baza tehnico-materială insuficientă. Conform informației pentru anul 2008, în raion existau doar 2 stații tehnice, deși numărul de tractoare în gospodăriile individuale este puțin mai mare (13,1 unități/1000 ha teren agricol) în comparație cu media pe regiune (11,2). Deși secetele sunt frecvente, iar resursele acvatice pentru irigare nu sunt o problemă, doar 11% din totalul terenurilor arabile sunt irigate, 75% dintre acestea fiind în proprietate publică. Se observă abandonarea activităților agricole de către fermieri și emigrarea acestora.

Industria

În sectorul industrial sunt active 80 de companii, iar volumul total al producției industriale constituie 54,1 milioane lei. Conform unor estimări, industria asigură între 10% și 15% din producția raionului. De fapt, raionul Criuleni face parte din categoria celor mai slab industrializate din țară, pe cap de locuitor revenind doar 743,1 lei, comparativ cu media de 3034,6 lei în RD Centru și media națională de 8312,4 lei. Industriei prelucrătoare îi revine circa 83% din totalul producției industriale constituind în 2007 circa 31,2 milioane lei. Sectorul este reprezentat în special de companii de prelucrare a strugurilor și producere a vinului precum, și producerea produselor de panificație și confecții. Există o întreprindere de extracție a pietrei pentru construcții. În 2007 funcționau trei întreprinderi de confecții care activau pe baza contractelor de procesare externă, dar în 2008-2009, conform informațiilor disponibile, acestea au sistat activitatea.

Serviciile

Sectorul serviciilor în raionul Criuleni este relativ dezvoltat. După numărul întreprinderilor comerciale la 1000 locuitori, raionul este printre primele din regiune. Comerțul cu amănuntul deține ponderea principală în sectorul serviciilor. Și prestarea serviciilor cu plată destinate populației de către agenții economici are un rol important, pe teritoriul raionului fiind înregistrate întreprinderi ce prestează servicii de reparații auto și a electrocasnicelor, frizerii, tâmplării, ateliere de croitorie. Totuși, acest segment este departe de a valorifica la maximum cererea locală. Pe teritoriul raionului își desfășoară activitatea și câteva companii de transport a mărfurilor și pasagerilor. Raionul are o infrastructură de deservire a agriculturii slab dezvoltate, activând doar 2 stații de deservire tehnică și fiind foarte puține centre de consultanță și extensiune agricolă. Proximitatea față de municipiul Chișinău este un dezavantaj pentru prestatorii de servicii și comercianții din raion, populația raionului preferând să facă cumpărături de bunuri durabile mai degrabă în capitală decât în raionul Criuleni.

Resursele umane

După raionul Dubăsari, raionul Criuleni este cel mai ruralizat raion din Republica Moldova, 90% din populația acestuia trăind în mediul rural. Dat fiind faptul că populația implicată în activități agricole pe cont propriu, de obicei se declară în permanent ca fiind ocupată, rata șomajului în raion este tradițional mică (0,74% în 2008), dar aceasta a crescut în 2009, conforme estimărilor recente. Populația din raion demonstrează o mobilitate foarte înaltă, o parte găsim oportunități de angajare în municipiul Chișinău, alții peste hotare. Conform estimărilor locale, în prezent circa 18 mii de locuitori ai raionului, adică 25% din total populație, este emigrată. Cuplate cu rata mortalității destul de mare, aceste procese ar putea să reducă esențial resursele de muncă disponibile în raion și să majoreze esențial și salariul minimal acceptat de angajați.

Procese investitoriale

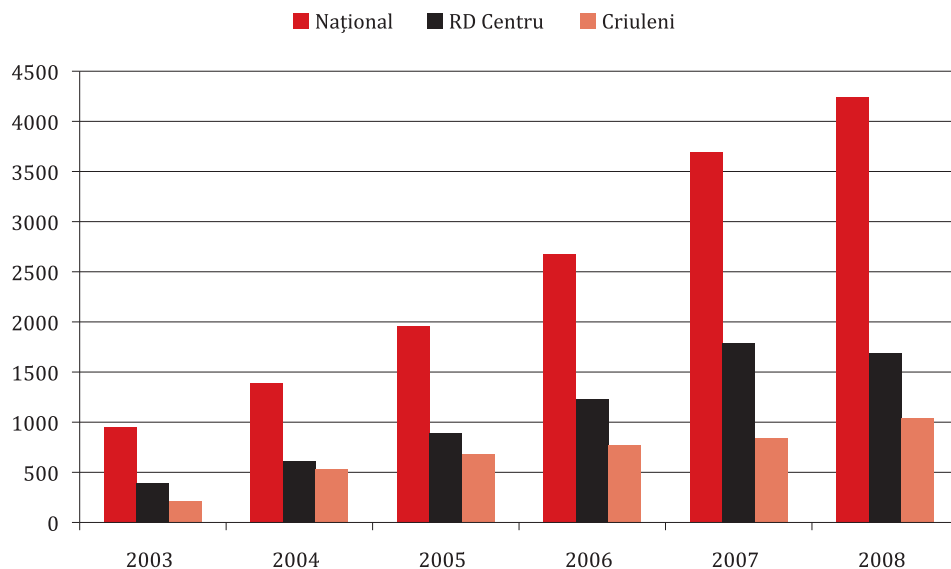
Climatul investițional

Viața economică a raionului nu este foarte dinamică, aici activând doar 132 companii conform datelor anului 2008, la 100 de locuitori revenind astfel 2,71 companii. Acest indicator este mult sub media regională (3,58 pentru anul 2008). Din cauza nivelului relativ jos al industrializării raionului și a activității economice joase, autoritățile raionale beneficiază de o bază impozabilă locală mai mică față de media pe regiune, ceea ce determină gradul mai înalt de dependență fiscală a raionului. Astfel, în 2008 volumul de venituri la bugetul local, cu excepția transferurilor, per capita a constituit 353 lei față de 378 lei media pe regiune. Marea majoritate a agenților economici din raionul Criuleni nu sunt mulțumiți de climatul general de afaceri existent în raion, dar nici de direcția în care se îndreaptă acesta, circa 70% dintre companiile chestionate au declarat că acesta s-a înrăutățit comparativ cu anul precedent (2007). Cauza majoră a acestei insatisfacții ține de percepția negativă a agenților economici față de activitatea autorităților publice locale, fiind invocată lipsa unei strategii clare de dezvoltare a raionului, precum și lipsa colaborării dintre APL și companii.

Investițiile

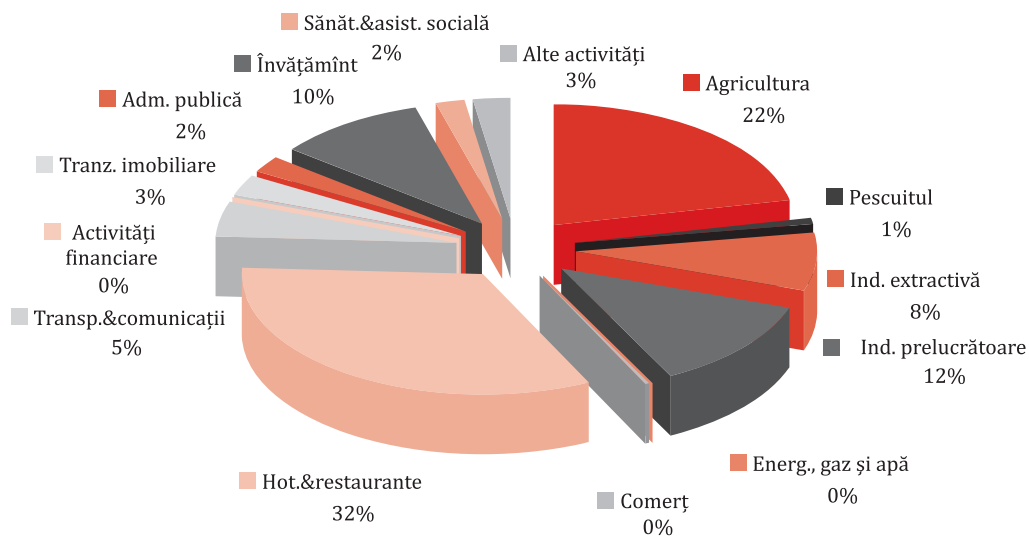
La capitolul volumului de investiții pe cap de locuitor, raionul este poziționat printre ultimele 5 din țară și pe penultimul loc din RD Centru. Mai mult decât atât, investițiile au continuat să se reducă începând cu 2006. Ca și în cazul raionului Ialoveni, raionul Criuleni mai degrabă suferă decât beneficiază de pe urma apropierea geografică de Chișinău care pare să absoarbă toate resursele. În pofida acestui fapt, raionul se clasează pe locul 6 în ratingul RARIP, lucru posibil datorită pozițiilor bune în sub-ratingul Diversificării Investiționale (poziția 8) și Stabilității Investiționale (poziția 1). Stabilitatea investițională în cazul dat arată că până în 2008 inclusiv nu au fost episoade majore de recesiune a investițiilor private. Este important să menționăm că circa 33% din total investiții au fost direcționate către ramura de hoteluri și restaurante (de fapt, mai mult în cafenele și baruri), lucru firesc dacă ținem cont că raionul este străbătut de câteva magistrale auto importante și este situat chiar lângă municipiul Chișinău, având în același timp acces și la râul Nistru.

Figura 5. Raionul Criuleni: investiții private per capita, lei

Sursa: BNS;

Figura 6. Raionul Criuleni: structura investițiilor private pe tipuri de activități economice, 2008, %

Sursa: BNS;

Analiza SWOT investițională

Avantaje și oportunități investiționale

- ❑ Starea drumurilor naționale în raion este apreciată de autorități și companii ca fiind în general satisfăcătoare.
- ❑ A fost aprobat Programul de acțiuni pentru 2009 în vederea atragerii investițiilor în raionul Criuleni, deși acest program nu este 100% relevant din punct de vedere a necesităților investitorilor.
- ❑ În 2008 a fost adoptat și planul de acțiuni pentru dezvoltarea micului business în raionul Criuleni pentru perioada 2008-2011, deși multe din acțiunile planificate sunt formaliste sau ireale.
- ❑ Existența depozitelor frigorifice pentru păstrarea fructelor.
- ❑ Șoseaua Balcani traversează raionul de la Vest spre Est.
- ❑ Proximitatea geografică față de Chișinău, principala piață de consum intern, favorizează investiții în agricultură și industria alimentară.
- ❑ Terenurile agricole în raion sunt de o bonitate medie mai mare decât cea regională.
- ❑ Raionul dispune de interesante atracții turistice, inclusiv atracții cinegetice (vânăto-rești).

Dezavantaje și riscuri investiționale

- ❑ Lipsa sistemelor sigure de alimentare cu apă a localităților raionului este unul din dezavantajele principale care resping investițiile din raion.
- ❑ Vecinătatea cu regiunea separatistă Transnistria este văzută de investitori ca o barieră crucială în calea marilor investiții până nu se ajunge la o soluție durabilă a conflictului.
- ❑ Mediul de afaceri local percepe activitatea administrației publice locale ca fiind ineficientă, adeseori autoritățile opunându-se chiar implementării unor proiecte investiționale.
- ❑ În lipsa unei strategii coerente de atragere a investițiilor, proximitatea geografică față de Chișinău este un dezavantaj, mulți investitori străini și naționali preferând locații mai atractive în capitală.
- ❑ Nu există un mecanism de comunicare eficientă și permanentă între autorități și întreprinderi.
- ❑ Deși raionul este supus riscurilor constante de secete și este, în același timp, situat în vecinătate imediată a resurselor de apă (râul Nistru, Răut), nu există suficiente sisteme de irigare.
- ❑ Este mare riscul inundațiilor.

Sectoarele cele mai atractive pentru investiții

- ❑ Investiții în agricultura de scară mare, inclusiv în creșterea cerealelor, florii-soarelui și porumbului, de soiuri rezistente la clima tot mai secetoasă.
- ❑ Raionul dispune de potențial turistic, dar până în prezent acesta încă nu a fost valorificat (inclusiv, nu există nici un hotel sau pensiune turistică), dar aceasta și face investițiile în acest sector destul de atractive.
- ❑ Colectarea și depozitarea materiilor prime agricole în instalații frigorifice cu atmosferă controlată pentru livrarea pe piața locală sau externă.
- ❑ Cultivarea, inclusiv în sere, a răsadului, legumelor și a cartofilor.
- ❑ Investiții în sectorul serviciilor prestate populației.
- ❑ Extragerea și îmbutelierea apelor minerale.
- ❑ Extragerea nisipului pentru construcții și confecționarea cărămidilor și țiglei de nisip.
- ❑ Creșterea peștelui de apă dulce.
- ❑ Reciclarea deșeurilor.

Soluții și măsuri investiționale prioritare

- ❑ Respectarea de către consiliul raional și consiliile locale a angajamentelor contractuale asumate în raport cu companiile contractate pentru efectuarea de lucrări și servicii.
- ❑ Evaluarea impactului economic pentru un proiect de construire a unei rețele de centre de odihnă activă și agrement pe bază comercială, pentru diferite categorii (tabere pentru copii, pensiuni, sanatorii, etc.).
- ❑ Identificarea tuturor terenurilor degradate care ar putea fi regenerate prin împădurire sau trecute din circuitul agricol în regimul terenurilor pentru construcție și informarea corespunzătoare a publicului și investitorilor.
- ❑ Elaborarea unui studiu de fezabilitate și identificarea unui teren potrivit pentru amplasarea unui parc industrial în raionul Criuleni.
- ❑ Elaborarea, pe baza catalogului monumentelor și atracțiilor turistice și în comun cu tur-operatorii privați, a unor oferte turistice atrăgătoare pentru clienți moldoveni și străini.
- ❑ Rezolvarea problemei alimentării cu apă și sistemelor de canalizare este indispensabilă pentru valorificarea potențialului turistic al localităților din raionul Criuleni.
- ❑ Promovarea soluțiilor tehnice ieftine și eficiente pentru protecție contra grindinei (plase din fibre sintetice, etc.).
- ❑ Asigurarea instruirii pentru gospodăriilor țărănești motivate pentru prestarea serviciilor de turism rural.
- ❑ Asigurarea instruirii economice elementare pentru micii antreprenori și fermieri, inclusiv în ceea ce privește elaborarea planurilor afaceri, administrarea fiscală, contabilitatea.
- ❑ Asigurarea condițiilor infrastructurale și administrative adecvate pentru funcționarea piețelor agricole din raion.

- ❑ Extinderea rețelei de centre de achiziție a producției agricole și de stații pentru prestarea serviciilor mecanizate în agricultură.
- ❑ Promovarea informațiilor despre oportunitățile economice oferite de cultivarea legumelor în sere.
- ❑ Identificarea și catalogarea tuturor terenurilor și clădirilor aflate în proprietate publică, evaluarea condițiilor acestora și oferirea informației despre existența oportunităților de arendă/vânzare către potențialii investitori.
- ❑ Asigurarea vizibilității economice, turistice și investiționale a raionului Criuleni în Internet, inclusiv în limbi de circulație internațională.
- ❑ Sporirea prezenței și vizibilității raionului Criuleni în euroregiunea Siret-Prut-Nistru.

RAIONUL DUBĂSARI

Ratinguri investiționale și de comunicare

☐	Ratingul Performanței Investiționale Regionale:	poziția 33 din 38
☐	Performanța Investițională Curentă:	poziția 34 din 38
☐	Dinamica Performanței Investiționale:	poziția 6 din 38
☐	Stabilitatea Investițională:	poziția 34 din 38
☐	Diversificarea Investițională:	poziția 36 din 38
☐	Informații despre investițiile curente:	negativ
☐	Informații despre oportunitățile investiționale:	negativ
☐	Informații despre situația economică:	negativ
☐	Notă acordată pentru comunicare și logistică:	0 din 10 posibile

Principalii indicatori economici și sociali

	2006	2007	2008	2009
Numărul populației, mii oameni	35,4	35,4	35,2	35,2
Producție industrială, % față de anul precedent	106,9	70,9	110,9	13,2
Investiții în capital fix, % față de anul precedent	114,9	220	145,2	18
Comerț cu amănuntul, % față de anul precedent	112,5	130,2	112,7	93,1
Servicii prestate populației, % față de anul precedent	130,2	109,5	117,1	90,4
Venituri proprii în bugetul raionului, % din total venituri	19,3	18,0	12,1	13,4
Salariul real, % față de anul precedent	132,3	121,4	122,5	108,3
Rata mortalității, la 1000 locuitori	14,5	14,1	12,3	12,5
Nivelul criminalității, cazuri la 10000 locuitori	47	49,7	38,1	42,7

Surse: „Anuarele Statistice ale Republicii Moldova” și „Principalii indicatori social-economici pe regiuni de dezvoltare, raioane și municipii”, diferiți ani, Biroul Național de Statistică și Ministerul Finanțelor.

Evaluarea resurselor și situației economice

Agricultura

Dezvoltarea sectorului agricol din raionul Dubăsari este puternic influențat de specificul administrativ al acestuia. Situat în cea mai mare parte pe partea dreaptă a Nistrului, cu o suprafață totală a terenurilor arabile de 22,7 mii ha, raionul Dubăsari este cel mai mic raion din țară. Agricultură este concentrată în cea mai mare parte în creșterea cerealelor și leguminoaselor pentru boabe. Datorită notei de bonitate de 66 de puncte, peste media pe RD Centru, recolta globală a acestor culturi în anul 2008 a fost de peste 20 mii tone, cu o roadă medie de 30,7 chintale la hectar, cea mai înaltă din RD Centru. Amplasarea terenurilor agricole în nemijlocita apropiere de râul Nistru este un avantaj semnificativ pentru creșterea culturilor legumicole, dar din păcate acest avantaj nu pare a fi integral valorificat în prezent. Deși în anul 2008 în raionul Dubăsari a fost strânsă o recoltă globală de 4553 tone, dezvoltarea acestei ramuri este restrânsă de infrastructura de irigație veche și de lipsa pe teritoriul raionului a întreprinderilor de achiziționare a producției agricole.

Industria

Valoarea producției industriale produse în raionul Dubăsari în anul 2008 a fost de 96,9 milioane lei. Volumul producției industriale pe întreprindere este de 2,8 milioane lei, acest lucru însă se datorează atât numărului mici de întreprinderi în raion, cât și funcționării centralei Hidroelectrice de la Dubăsari. Raportat la numărul de întreprinderi antrenate în acest sector și diversificarea ramurilor în care este prezentă producția industrială, acest raion poate fi considerat drept unul din cele mai slab dezvoltate. Singurele produse cu adevărat importante fabricate de întreprinderile industriale din raionul Dubăsari în anul 2009 au fost sucurile și conservele din legume și fructe în volum de 7,2 mii tone. Volumul producției industriale per capita este 2468,8 lei, mult sub media pe regiune. În ultimii 5 ani însă se observă și creșterea numărului de mici întreprinderi în sectorul de fabricare a produselor finite din metal, în special pentru utilizare în sectorul construcțiilor. Numărul acestora a crescut de la 7 unități în 2004 la 66 unități în 2008. Numărul de locuri de muncă în acest sector a crescut de la 134 în 2004 la 830 în 2007, după care a urmat o scădere dramatică în 2008, numărul de locuri de muncă reducându-se la circa 500 posturi.

Serviciile

Faptul că raionul Dubăsari este 100% rural explică slaba dezvoltare și diversificare a sectorului de servicii. Valoarea serviciilor cu plată prestate populației a fost în anul 2009 în valoare de 52,9 milioane lei fiind asigurată doar de întreprinderile publice și cele private. Raionul Dubăsari are cea mai slabă infrastructură de suport în business, atât la nivel regional, cât și național. Ceva mai accesibile sunt serviciile de mecanizare și asistență tehnică pentru producătorii agricoli și serviciile de prelucrare a materiei prime agricole. Amplasarea raionului într-o imediată apropiere a râului Nistru favorizează dezvoltarea serviciilor de agrement, dar acestea în prezent nu sunt prestate în mod organizat.

Resursele umane

Raionul Dubăsari este unicul raion din țară în care populația în proporție de 100% locuiește la țară. Rata mortalității infantile este de 16,1, iar acest indicator s-a agravat mai ales pe parcursul anului 2007, iar sporul natural este de -3,6‰ față de -0,8‰ media pe regiune. Acest lucru se explică prin slaba dezvoltare, iar pe alocuri chiar lipsa infrastructurii spitalicești la nivelul localităților rurale. Raionul suferă din cauza unei emigrații intense a populației, care pe termen lung ar putea să se transforme din circulatorie în permanentă.

Procese investitoriale

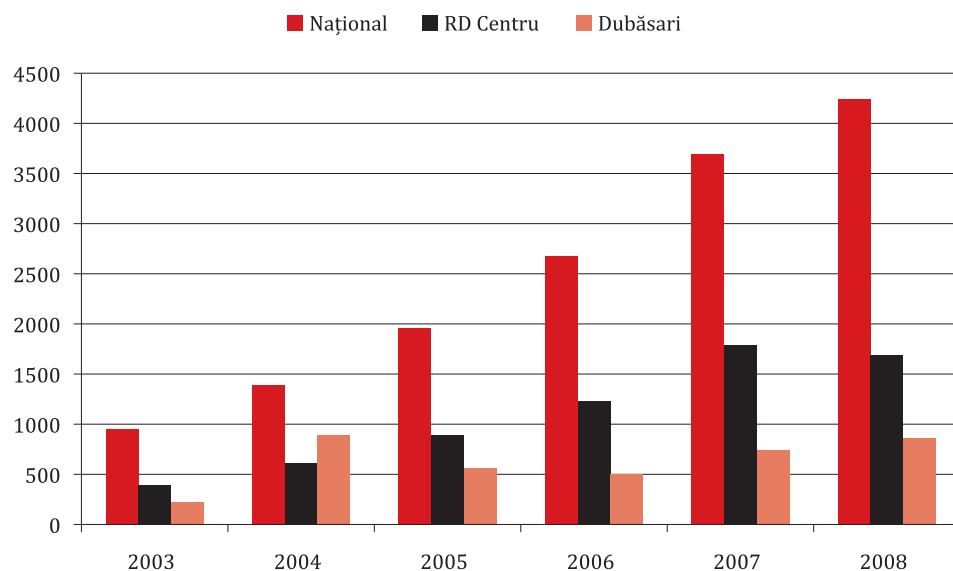
Climatul investițional

Climatul de afaceri din raionul Dubăsari influențat negativ de faptul că o parte din teritoriul raionului este situat pe partea stângă a râului Nistru, care nu este controlată de autoritățile legale ale Republicii Moldova și unde sunt posibile intervențiile și provocările din partea reprezentanților regimului separatist. Pe parcursul ultimilor ani, mai mulți proprietari de pământuri au primit interdicție de deplasare și de transport a mărfurilor agricole pe anumite porțiuni de drumuri. În raion își desfășoară activitatea doar două reprezentanțe a băncilor comerciale. Practic nu există nici o instituție de microfinanțare, asociație de business sau centru de consultanță. De asemenea, perspectiva dezvoltării mediului de afaceri este influențată negativ și de dependența înaltă față de transferurile de la bugetul de stat. Bugetul raionului deține cea mai înaltă pondere a transferurilor în totalul veniturilor (87,9%), dar și cel mai mare volum al transferurilor per capita (2231 lei), la nivel național.

Investițiile

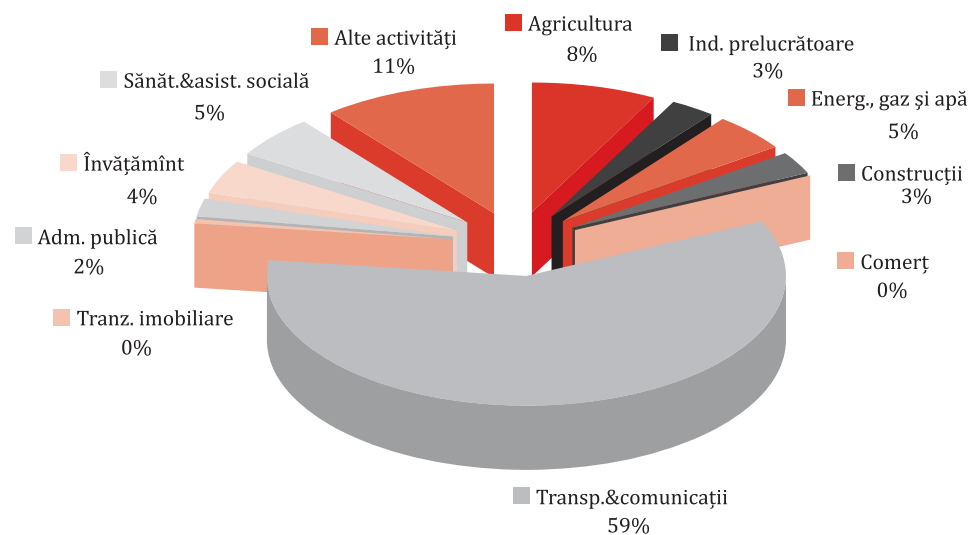
În Ratingul general al Performanței Investiționale a Regiunilor raionul Dubăsari se situează pe locul 33, iar acest lucru se datorează poziționării inferioare în sub-ratingul Performanței Investiționale Curente, Stabilității Investiționale, cât și Diversității acesteia. Singura poziție avantajoasă este înregistrată în sub-ratingul Dinamicii Performanței Investiționale în care raionul Dubăsari a ocupat locul 6. Performanțele slabe la capitolul atragerii investițiilor poziționează raionul Dubăsari între primele cinci raioane cu cele mai mic volum al investițiilor pe cap de locuitor, 957,4 lei (Figura 7). Singura întreprindere cu capital străin în raionul Dubăsari a fost înregistrată abia în anul 2007, însă soldul investițiilor este doar 2,4 mii lei care sunt reprezentate în capitalul social al fondatorilor străini. Sectorul transporturilor și telecomunicațiilor domina în 2008 fluxul investițiilor finanțate din toate sursele de finanțare, cu aproape 60% din total (Figura 8).

Figura 7. Raionul Dubăsari: investiții private per capita, lei

Sursa: BNS;

Figura 8. Raionul Dubăsari: structura investițiilor private pe tipuri de activități economice, 2008, %

Sursa: BNS;

Analiza SWOT investițională

Avantaje și oportunități investiționale

- ❑ Proximitatea față de râul Nistru, ceea ce creează condiții favorabile pentru utilizarea sistemelor de irigație și dezvoltarea infrastructurii necesare pisciculturii.
- ❑ Proximitatea față de râul Nistru și landșaftul favorizează și dezvoltarea turismului, în special pentru clienții din Republica Moldova.
- ❑ Bonitatea înaltă a solului.
- ❑ Forță de muncă disponibilă și ieftină.

Dezavantaje și riscuri investiționale

- ❑ Lipsa controlului autorităților oficiale ale Republicii Moldova a aproximativ jumătate din teritoriul raionului și riscul intervențiilor și provocărilor din partea regimului separatist.
- ❑ Ruralizarea completă a populației și subdezvoltarea infrastructurii sociale .
- ❑ Lipsa infrastructurii de business.
- ❑ Dependența înaltă a administrației publice locale de transferurile de la bugetul de stat.
- ❑ Lipsa punctelor de colectare a materiei prime
- ❑ Expunerea la hazardurile naturale, în special secete și inundații.
- ❑ Infrastructura de irigație învechită.
- ❑ Lipsa unui instrument de comunicare între APL și mediul de afaceri.
- ❑ Lipsa unei strategii coerente de dezvoltare a raionului, care ar ține cont de constrângerile geopolitice.
- ❑ Instabilitatea politică la nivel raional.
- ❑ Calitatea proastă și densitatea mică a drumurilor locale și naționale.
- ❑ Slaba dezvoltare a sistemelor de agricultură protejată.

Sectoarele cele mai atractive pentru investiții

- ❑ Industria alimentară.
- ❑ Legumicultura, inclusiv în sere.
- ❑ Turismul.
- ❑ Piscicultura, după soluționarea conflictului transnistrean și anihilarea riscurilor provocărilor din partea regimului din Transnistria.

Soluții și măsuri investiționale prioritare

- ❑ Identificarea unei soluții durabile a conflictului transnistrean, fără de care raionul Dubăsari nu va primi investiții private semnificative în viitorul previzibil.
- ❑ Promovarea instruirii fermierilor în domeniul tehnologiilor de protecție și asigurărilor în agricultură.
- ❑ Revizuirea actualului website oficial al raionului Dubăsari și asigurarea unei vizibilități economice și investiționale adecvate în Internet.

RAIONUL HÂNCEȘTI

Ratinguri investiționale și de comunicare

☐	Ratingul Performanței Investiționale Regionale:	poziția 14 din 38
☐	Performanța Investițională Curentă:	poziția 25 din 38
☐	Dinamica Performanței Investiționale:	poziția 26 din 38
☐	Stabilitatea Investițională:	poziția 1 din 38
☐	Diversificarea Investițională:	poziția 13 din 38
☐	Informații despre investițiile curente:	negativ
☐	Informații despre oportunitățile investiționale:	pozitiv (numai pentru sectorul turistic)
☐	Informații despre situația economică:	pozitiv
☐	Notă acordată pentru comunicare și logistică:	6 din 10 posibile

Principalii indicatori economici și sociali

	2006	2007	2008	2009
Numărul populației, mii oameni	125,3	124,3	123,4	123,2
Producție industrială, % față de anul precedent	72,4	72	70,4	42,8
Investiții în capital fix, % față de anul precedent	141,3	140	56,6	62,5
Comerț cu amănuntul, % față de anul precedent	109,6	99,5	114,9	93,7
Servicii prestate populației, % față de anul precedent	102,9	103,7	97	89,7
Venituri proprii în bugetul raionului, % din total venituri	36,7	31,2	26,1	20,1
Salariul real, % față de anul precedent	128,2	121,1	126,3	117,8
Rata mortalității, la 1000 locuitori	12,2	12,5	11,9	12,4
Nivelul criminalității, cazuri la 10000 locuitori	43	41	50,1	38,4

Surse: „Anualele Statistice ale Republicii Moldova” și „Principalii indicatori social-economici pe regiuni de dezvoltare, raioane și municipii”, diferiți ani, Biroul Național de Statistică și Ministerul Finanțelor.

Evaluarea resurselor și situației economice

Agricultura

Pe parcursul ultimilor ani, agricultura raionului Hîncești a înregistrat tendințe contradictorii, din cauza condițiilor climaterice nefavorabile (înghețurile din 2003, seceta din 2004 și 2007), dar și din cauza parcelării înalte a terenurilor agricole și aplicării unor tehnologii agricole improprii. Suprafața terenurilor agricole constituie 93361 ha din suprafețele totale de teren de 147213 ha, cu o notă de bonitate a solurilor de 58 de puncte, sub media regională și națională. Din totalul terenurilor cu destinație agricolă, 71,6% este ocupată de terenurile arabile, ceea ce denotă o structură a terenurilor agricole relativ stabilă, dar în același timp orientată mai degrabă spre culturi de mică valoare adăugată. Principala cultură agricolă cultivată pe suprafețele de terenuri arabile este porumbul. Cu mici devieri anuale, acesta ocupă o suprafață de circa 18 mii ha și oferă o productivitate de 33 chintale la 1 ha, recolta globală constituind peste 60 mii tone. Acest nivel foarte scăzut de productivitate se datorează fragmentării înalte a terenurilor agricole deținute de cele 19771 gospodării țărănești și imposibilității de mecanizare a lucrărilor. Ramura vitivinicolă este una dintre cele mai importante din sectoarele agricole, fapt confirmat și de existența celor 18 fabrici de vinuri care activează în raion. Plantațiile de vii ocupă suprafața de 10468 ha, cu o rată de extindere mai înaltă față de culturile pomicole. Producția globală de struguri în anul 2008 a fost de 9721 tone, în scădere cu aproximativ 10% față de anul 2007. În sectorul zootehnic, în raionul Hîncești este bine dezvoltată ramura creșterii ovinelor și caprinelor. La începutul anului 2009 aici se înregistrau 43509 capete de ovine și caprine, cel mai mare număr din regiunea de centru, însă cu o cantitate scăzută de lână produsă. Aceasta este cauzat în special de faptul că șeptelul este integral în sectorul gospodăriilor casnice.

Industria

În sectorul industrial activează 144 de întreprinderi, marea majoritate a acestora fiind antrenate în ramura de prelucrare a materiei prime agricole. Volumul producției industriale pe întreprindere este de doar 0,53 milioane lei, inferior majorității raioanelor din RD Centru. Tendințele din ultimii cinci ani sunt foarte negative, din 2004 până în 2009 volumul producției industriale scăzând constant în termeni reali. Reducerea volumului de lapte produs cu aproape 90% și a vinurilor naturale din struguri și a vinurilor cu o concentrație sporită de alcool (ca urmare a dificultăților de acces pe piața externă) a contribuit la diminuarea semnificativă a volumului producției industriale, de la 264,7 mil lei în 2005 la 76,4 mil lei în 2008. Volumul producției industriale per capita este 619,6 lei, un nivel relativ scăzut în comparație națională și regională. Totodată industria raionului este diversificată și are un potențial mare de creștere. Printre cei mai importanți producători sunt fabrica de produse lactate și fabrica de încălțăminte din orașul Hîncești, care ar putea să dezvolte lanțuri valorifice mai durabile cu furnizorii locali.

Serviciile

Sectorul serviciilor din raionul Hîncești nu se deosebește cu mult față de media pe regiune. Volumul total al serviciilor de 124,5 milioane lei, raportat la numărul populației, demonstrează o cerere relativ slabă. După forma de proprietate serviciile sunt prestate în egală măsură atât de întreprinderile private, cât și cele publice, o parte ceva mai mică revenind întreprinderilor cu capital mixt sau străin. În raion este re-

lativ dezvoltat sectorul serviciilor de suport în business, inclusiv există 18 filiale de bănci comerciale, 22 de asociații de împrumut și câte două business incubatoare și asociații de business. În pofida faptului că raionul Hîncești are un potențial turistic înalt și este printre puținele raioane care dispune de o strategie de dezvoltare a acestui sector, serviciile de agrement, turism și cazare sunt foarte slab dezvoltate. În raion există un singur hotel, care nu funcționează, și sunt înregistrate doar trei restaurante. De o accesibilitate mai înaltă în raionul Hîncești se bucură serviciile de procesare a materiei prime agricole și serviciile de deservire tehnică a producătorilor agricoli. Valoarea vânzărilor cu amănuntul de 282,8 milioane lei este asigurată de 782 de întreprinderi comerciale, inclusiv 507 de magazine.

Resursele umane

Din totalul populației raionului de 123 mii persoane, 86,4% este stabilită în zonele rurale. În raionul Hîncești se înregistrează una dintre cele mai înalte rate ale mortalității infantile din țară (15,9‰) care coroborează în mod nefast cu un spor natural negativ de -0,8‰. Ponderea populației economic active din totalul pe raion este de 64,8%, sub media regională, iar rata șomajului este de 1,12%. Salariul mediu lunar al unui salariat în raionul Hîncești este de 1623,9 lei, cu 256 de lei mai puțin față de media pe regiune de 1880,3 lei.

Procese investitoriale

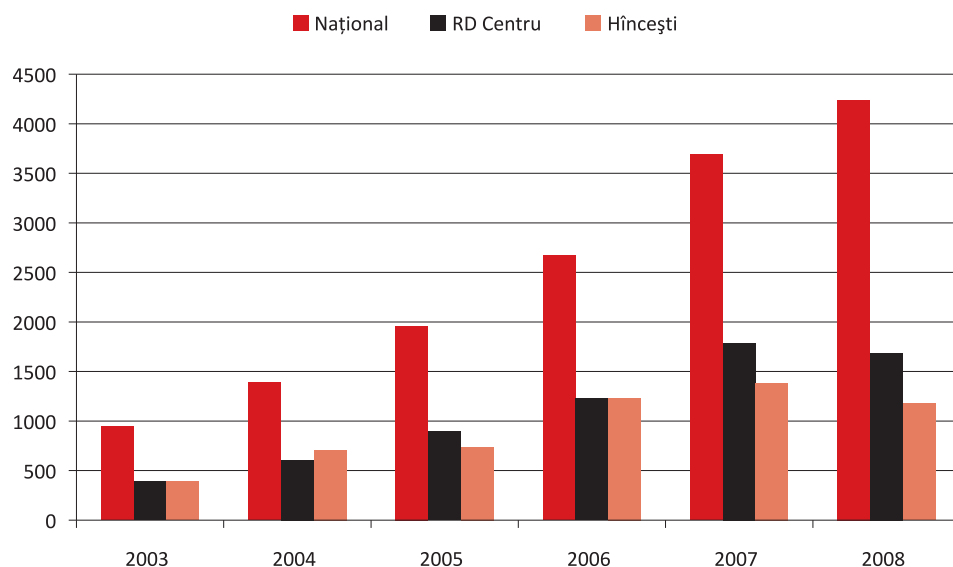
Climatul investițional

Gradul de satisfacție în legătură cu climatul de afaceri este situat sub indicatorul „mai degrabă sunt satisfăcut”, fără extremități de satisfacție sau insatisfacție. Din punctul de vedere al agenților economici locali intervievați, climatul de afaceri în raionul Hîncești în perioada anilor 2008-2009 s-a înrăutățit nesemnificativ, din cauza lipsei forței de muncă calificate și a infrastructurii de business slab dezvoltate. Agenții economici susțin că deși nimeni nu intervine în activitatea lor, comunicarea cu administrația publică locală, chiar și în privința unor proiecte de infrastructură locală, lipsește. Pe teritoriul raionului Hîncești își desfășoară activitatea 217 întreprinderi. Cu doar 2,71 întreprinderi/1000 de locuitori, putem vorbi despre un „spirit antreprenorial scăzut” în raionul Hîncești, media regională fiind de 3,58/1000 de locuitori.

Investițiile

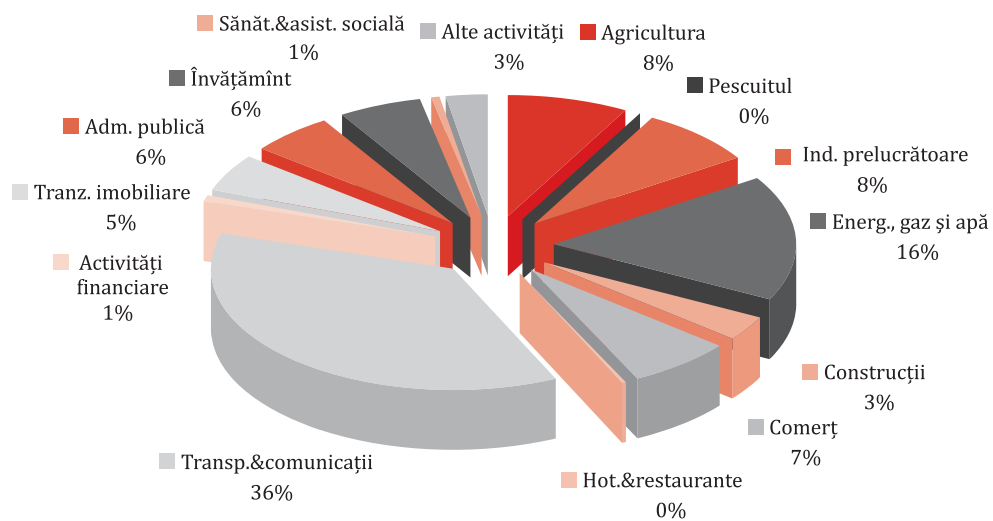
Raionul Hîncești se plasează în prima jumătate a Ratingului Performanței Investiționale Regionale, mai exact pe poziția a 14. O atare poziționare se datorează mai ales indicelui Diversității Investiționale care a plasat raionul Hîncești pe poziția 13. Poziționarea pe o scară mai înaltă a fost influențată de indicatorul Performanței Investiționale Curente și cel al Dinamicii Performanței Investiționale. Volumul investițiilor private pe cap de locuitor au crescut constant pe parcursul anilor 2004-2008 de la 388,3 lei la 1438,0 lei, peste media pe regiune.

Figura 9. Raionul Hâncești: investiții private per capita, lei

Sursa: BNS;

Figura 10. Raionul Hâncești: structura investițiilor private pe tipuri de activități economice, 2008, %

Sursa: BNS;

Analiza SWOT investițională

Avantaje și oportunități investiționale

- ❑ Traversarea raionului de câteva trasee rutiere naționale și internaționale importante este un avantaj important, parțial valorificat.
- ❑ Raionul Hîncești este suficient apropiat de capitală, dar în același timp este și suficient de îndepărtat pentru ca orașul Hîncești să reprezinte un pol de creștere economică aparte.
- ❑ Amplasarea geografică favorabilă la frontieră cu România este relativ ușor de valorificat datorită activității punctului vamal Leușeni.
- ❑ Raionul dispune de un potențial turistic ridicat, cu mai bine de un sfert din teritoriu fiind acoperit de păduri și cu un bogat patrimoniu cultural, artizanal și cinegetic, completate de proximitatea față de râul Prut.
- ❑ Existența unor planuri concrete de atragerea a investițiilor și a studiilor de fezabilitate pentru sectorul turistic.
- ❑ Oportunitatea oferită de programul de vecinătate România-Moldova-Ucraina și cel de micul trafic la frontieră.
- ❑ Sectorul vitivinicol dezvoltat, cu potențial de dezvoltare în continuare, dar care implică restructurarea proceselor tehnologice și a marketingului.

Dezavantaje și riscuri investiționale

- ❑ Calitatea proastă a drumurilor locale este o barieră esențială, ținând cont de numărul mare de localități rurale care trebuie conectate la arterele naționale.
- ❑ Deficitul forței de muncă calificate, problemă agravată de situația curentă și perspectivele demografice nefavorabile.
- ❑ Deficitul sistemelor sigure de livrare a apei potabile și sistemelor de canalizare.
- ❑ Bonitatea relativ scăzută a terenurilor agricole și gradul înalt de eroziune a solului.
- ❑ Vulnerabilitatea la secete și lipsa sistemelor de irigare.
- ❑ Lipsa unui cadru informațional uniformizat pentru colectarea datelor economice la nivel de raion.
- ❑ Infrastructura de business slab dezvoltată.

Sectoarele cele mai atractive pentru investiții

- ❑ Industria alimentară, inclusiv în cadrul unor mini-fabrici pentru prelucrarea cărnii și procesarea legumelor și fructelor.
- ❑ Legumicultura în sere.
- ❑ Construirea depozitelor frigorifice pentru stocarea legumelor, fructelor și strugurilor.
- ❑ Turismul de nișă (sportiv, rural, agricol, ecvestru).

Soluții și măsuri investiționale prioritare

- ❑ Identificarea și catalogarea tuturor spațiilor industriale și terenurilor pentru construcție aflate în proprietate municipală, în vederea valorificării acestora prin arendă/vânzare.
- ❑ Identificarea unui teren potrivit pentru construirea unui parc industrial, optimal în apropiere de șoseaua Chișinău-Hâncești, la ieșirea din orașul Hâncești.
- ❑ Stabilirea unui parteneriat cu tur-operatorii privați pentru valorificarea celor patru rute turistice identificate ca având cel mai mare potențial.
- ❑ Valorificarea studiilor de fezabilitate și planurilor investiționale în cadrul programului de finanțare anunțat de Fondul Național pentru Dezvoltare Regională și în cadrul programelor UE.
- ❑ Oferirea de instruire în domeniul ospitalității&turismului rural pentru potențialii prestatori de asemenea servicii.
- ❑ Promovarea creșterii legumelor în condiții de seră și oferirea de instruire pentru fermierii interesați de valorificarea acestei oportunități.

RAIONUL IALOVENI

Ratinguri investiționale și de comunicare

☐	Ratingul Performanței Investiționale Regionale:	poziția 12 din 38
☐	Performanța Investițională Curentă:	poziția 7 din 38
☐	Dinamica Performanței Investiționale:	poziția 8 din 38
☐	Stabilitatea Investițională:	poziția 21 din 38
☐	Diversificarea Investițională:	poziția 27 din 38
☐	Informații despre investițiile curente:	negativ
☐	Informații despre oportunitățile investiționale:	negativ
☐	Informații despre situația economică:	negativ
☐	Notă acordată pentru comunicare și logistică:	4 din 10 posibile

Principalii indicatori economici și sociali

	2006	2007	2008	2009
Numărul populației, mii oameni	96,5	97,5	98,0	98,3
Producție industrială, % față de anul precedent	63,3	65,6	96,8	87
Investiții în capital fix, % față de anul precedent	133,2	115,3	66,1	89,8
Comerț cu amănuntul, % față de anul precedent	113,4	141,6	83,4	98,2
Servicii prestate populației, % față de anul precedent	113,6	111,0	97,8	94,1
Venituri proprii în bugetul raionului, % din total venituri	34,5	28,2	25,1	18,9
Salariul real, % față de anul precedent	125,3	122,7	120,7	110,6
Rata mortalității, la 1000 locuitori	10,9	10,9	11,4	11,1
Nivelul criminalității, cazuri la 10000 locuitori	53	52	52,4	43,2

Surse: „Anualele Statistice ale Republicii Moldova” și „Principalii indicatori social-economici pe regiuni de dezvoltare, raioane și municipii”, diferiți ani, Biroul Național de Statistică și Ministerul Finanțelor.

Evaluarea resurselor și situației economice

Agricultura

Raionul Ialoveni cuprinde 52886 ha de teren agricol. Dar circa 52% dintre acestea sunt terenuri erodate, o suprafață mare, comparativ cu toate raioanele din centrul Moldovei (cu excepția raionului Orhei, unde este și mai mare ponderea terenurilor supuse proceselor de eroziune de diferită intensitate). De asemenea, nota de bonitate a solului (58 puncte) este ușor sub media pe RD Centru (60) și media pe țară (63). În același timp, și cantitatea de îngrășăminte chimice utilizate la ha este relativ joasă și mai mică decât media pe RD Centru și media națională – 19,6 kg față de 26,3 kg și, respectiv, 25,3 kg. În raion se cultivă în principal cereale și legume de câmp, dar recolta medie la ha este sub media regiunii – 49,5 chintale față de 67,5 chintale. De asemenea, raionul a ocupat în 2008 locul 4 în regiune după recolta de struguri – 4094 tone cu recolta medie la ha de 92,9 chintale, din nou mai mică decât media pe regiune. Din sectorul zootehnic, creșterea vitelor cornute mari este cea mai dezvoltată ramură. Respectiv, și producția laptelui în raion este înaltă. În raionul Ialoveni există 14955 întreprinderi agricole – al treilea raion după numărul de întreprinderi în RD Centru, după Orhei și Nisporeni. Dar numărul de întreprinderi la 100 loc nu este foarte înalt – 15,23 unități – fiind un rezultat al emigrării forței de muncă din sectorul agricol. Întreprinderile sunt în marea lor majoritate mici, doar 0,3% fiind întreprinderi mari cu peste 10 ha de teren. Acesta este unul din cei mai mici indici pe țară. Numărul stațiilor tehnologice este cel mai înalt în regiune – 47, dar aparent aceasta nu satisface necesitățile raionului, existând doar 8,1 tractoare / 1000 ha, fiind un indicator relativ scăzut în comparație națională (12,9) și regională (11,2).

Industria

Valoarea producției industriale în 2008 în raionul Ialoveni a constituit 207,8 mil lei. Industria este concentrată în mare parte în industria prelucrătoare, dar în câteva cariere se extrag și pietre calcaroase. Totodată, încep să apară și mici întreprinderi în ramuri noi pentru raion, cum ar fi construcția de mașini. În anul 2008 în raion existau 124 întreprinderi industriale. Volumul producției per întreprindere industrială este 1,67 mil lei. Volumul producției per capita este 2116 lei, mai mic față de media regională de 3035 lei. Datorită recoltei înalte de struguri, sectorul vitivinicol s-a dezvoltat în mod prioritar în comparație cu alte sectoare în raionul Ialoveni. În raion există 10 fabrici de vin, producția de vinuri, vinuri spumante cognac și băuturi alcoolice tari fiind foarte înaltă. Există și 3 întreprinderi în industria ușoară care activează pe baza aranjamentelor de procesare externă.

Serviciile

Sectorul de servicii în raionul Ialoveni este relativ dezvoltat și diversificat. Totuși, faptul că acesta este amplasat în proximitate cu mun. Chișinău subminează într-o anumită măsură dezvoltarea comerțului cu amănuntul și unele servicii prestate populației, care pot fi consumate la o calitate mai înaltă în municipiu. Astfel, numărul întreprinderilor comerciale pe 1000 locuitori este mai mic decât în alte raioane care, aparent, sunt mai puțin dezvoltate economic. Pe teritoriul raionului sunt înregistrate întreprinderi din domeniul transportului de mărfuri și pasageri, întreprinderi care prestează servicii de reparații auto și alte întreprinderi mici de prestare a serviciilor: frizerii, tâmplării, reparații casnice. De asemenea, în raion există un număr înalt de stații tehnologice de mașini, deși acestea nu furnizează un volum de servicii

satisfăcător. În ultimii ani, 2008-2009 a scăzut ponderea serviciilor prestate populației de către întreprinderile cu proprietate publică, pe când serviciile prestate de întreprinderile cu proprietate privată au fost afectate mai puțin, chiar pe timp de criză.

Resursele umane

Ponderea populației rurale în Ialoveni este 84%, peste media RD Centru. Rata șomajului, ca pondere a șomerilor înregistrați la Agenția Națională a Ocupării Forței de Muncă în populația în vârstă aptă de muncă este de 0,69 – mai mică decât media pe regiune 1,13, datorită oportunității populației de a se deplasa la Chișinău, unde este încadrată în câmpul muncii. În același timp, și rata de emigrare, conform recensământului populației este sub media națională și reprezintă circa 7,8%. Diferența dintre populația stabilă și cea prezentă în 2008 a fost de 5,5%. Datorită dezvoltării relative a businessului, în 2008 salariul mediu lunar în raion reprezenta 112% din salariul mediu pe regiune și 83,5% din salariul mediu pe țară. Dar aceasta nu încurajează și un consum înalt, pentru că populația preferă să procure bunuri și servicii în municipiul Chișinău. Astfel, volumul vânzărilor cu amănuntul per capita este de 2512,8 lei, cu 8% mai mic decât media pe regiune. Aceasta este valabil și pentru serviciile prestate populației.

Procese investitoriale

Climatul investițional

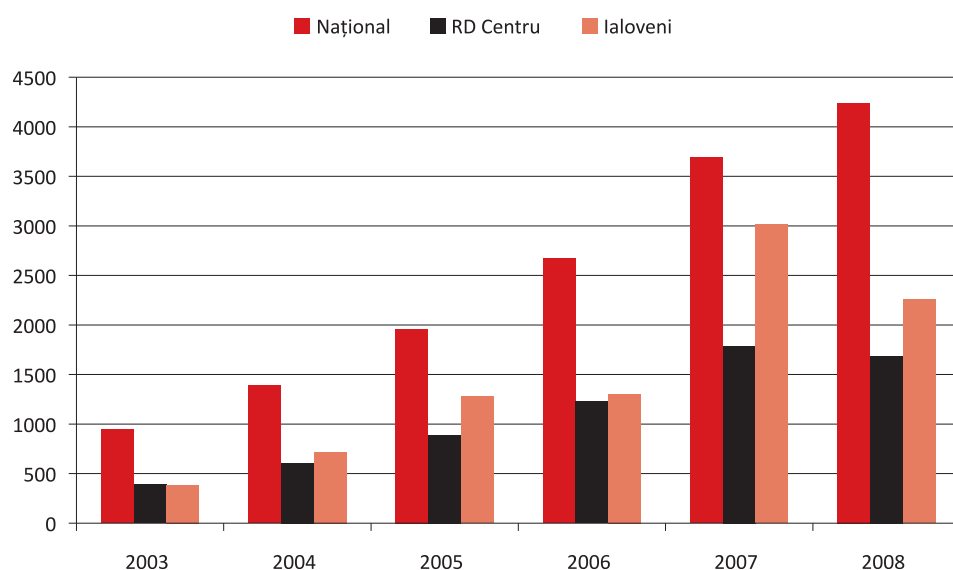
Proximitatea geografică față de municipiul Chișinău prezintă atât avantaje, cât și unele dezavantaje pentru Ialoveni. În raion în 2008 existau 356 întreprinderi, cu o pondere de 5,36 întreprinderi la 1000 locuitori, fiind peste media regională, de fapt fiind cea mai înaltă pondere în RD Centru. Numărul întreprinderilor comerciale nu este foarte mare - 463 și se explică prin proximitatea față de Chișinău. Numărul relativ mare de întreprinderi creează o bază impozabilă locală mai largă, volumul veniturilor fără transferuri per capita fiind de 383 lei, ușor peste media regională. Respectiv, dependența de transferuri este sub media regională de 76,3% și reprezintă 74,9%. Din 8 companii intervievate vizavi de climatul investițional doar 2 sunt parțial satisfăcute de climatul de afaceri din raion, iar 6 nesatisfăcute, invocând birocratie și taxe locale înalte. De asemenea, toți agenții economici sunt de părere că climatul de afaceri s-a înrăutățit în perioada 2008-2009 (cu excepția unei singure companii care crede că acesta a rămas la fel). Majoritatea companiilor se refereau la climatul politic nefavorabil care se răsfrânge asupra climatului de afaceri. De asemenea doar 2 companii sunt parțial satisfăcute de acțiunile întreprinse de APL, iar restul sunt parțial nesatisfăcute pentru că nu cunosc ca acestea să întreprindă anumite măsuri pentru stimularea investițiilor.

Investițiile

Conform Ratingului Performanței Investiționale Regionale (RAPIR), raionul Ialoveni se plasează pe locul 12 din 38. În primul rând aceasta se datorează performanței investiționale curente (Figura 11). Fiind un raion din apropierea orașului Chișinău, acesta a reușit să atragă mai multe investiții, plasându-se pe locul 7. De asemenea, dinamica performanței investiționale ridică raionul pe poziția 8 în sub-rating. Conform stabilității investiționale acesta se plasează pe locul 21. Cel mai jos raionul se plasează după diversificarea investițiilor, pe locul 27 din 38, 40% din investiții fiind plasate în sectorul de transporturi și comunicații

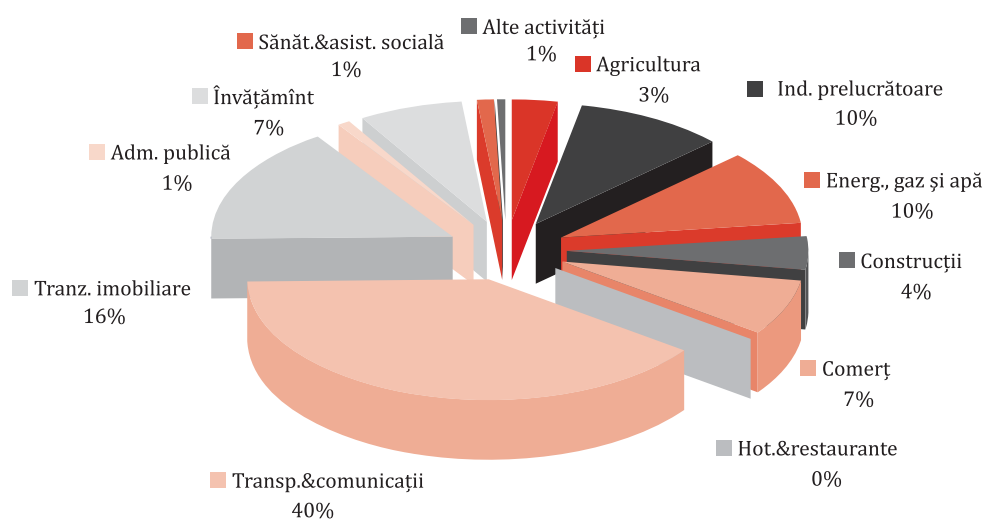
(Figura 12). În anii 2005 și 2006 a fost înregistrat un flux important de investiții străine în raion, care însă în 2007 au stopat. În 2008 acestea și-au revenit. La sfârșit de an existau 43 întreprinderi cu capital străin (cel mai mare număr pe toate raioanele din țară) și un stoc de investiții de 32,7 milioane lei, dintre care 53% investiții în capital social al întreprinderilor. După valoarea stocului de ISD per capita, raionul Ialoveni nu este printre lideri, cu numai 332 lei per capita. Cele mai mari investiții provin din Cipru și România.

Figura 11. Raionul Ialoveni: investiții private per capita, lei

Sursa: BNS;

Figura 12. Raionul Ialoveni: structura investițiilor private pe tipuri de activități economice, 2008, %

Sursa: BNS;

Analiza SWOT investițională

Avantaje și oportunități investiționale

- ☐ Proximitatea de Chișinău, care poate contribui la dezvoltarea sectorului de construcții din raion
- ☐ Intersecția a câteva artere naționale și internaționale.
- ☐ Prin câteva localități din raion trece calea ferată.
- ☐ Infrastructura agricolă este relativ bine dezvoltată.
- ☐ Dezvoltarea turismului intern ar putea să aducă investiții în locații de atracție turistică din raion.

Dezavantaje și riscuri investiționale

- ☐ Forța de muncă este de multe ori angajată în Chișinău, fiind atrasă de salariile mai înalte și condițiile mai bune de muncă.
- ☐ Continuarea migrației forței de muncă spre Chișinău ar putea duce la scumpirea acesteia în raion.
- ☐ Populația din localitățile raionului preferă să facă cumpărături de bunuri de consum durabil în mun. Chișinău, ceea ce descurajează investițiile în sectorul comerțului organizat.
- ☐ Procedura anevoioasă de schimbare a destinației terenurilor agricole, inclusiv a celor care sunt de o bonitate scăzută și degradate, complică investițiile în proiecte green-field.
- ☐ Decizii anti-competitive în privința exporturilor vinicole, strugurilor, dar și altor exporturi.
- ☐ Crearea lanțului de îndatorare reciprocă: companii-furnizori de materie primă agricolă-bănci.
- ☐ Multe din serviciile desconcentrate ale autorităților publice centrale au funcții redundante sau foarte înguste, care doar creează bariere suplimentare, fără a contribui la rezolvarea problemelor reale cu care se ciocnește businessul;
- ☐ În raion lipsește o viziune strategică asupra dezvoltării social-economice, planurile adoptate poartă de multe ori caracter formal.
- ☐ Lipsa ghișeelor unice și proceduri birocratizate de eliberare a autorizațiilor.
- ☐ Subdezvoltarea sistemelor de canalizare și utilizare a deșeurilor (îndeosebi în localități rurale).

Sectoarele cele mai atractive pentru investiții

- ☐ Turism.
- ☐ Sectorul vinicol.

- ❑ Servicii de reparații casnice.
- ❑ Producția materialelor de construcții.
- ❑ Prelucrarea materiei prime agricole (industria alimentară, uleiuri tehnice și bio-combustibili).
- ❑ Prelucrarea deșeurilor.
- ❑ Servicii prestate populației (inclusiv în localitățile rurale).

Soluții și măsuri investiționale prioritare

- ❑ Proximitatea față de municipiul Chișinău creează oportunități pentru dezvoltarea sectorului de construcții în raion. Construcția spațiilor locative ar contribui și la dezvoltarea unor ramuri ale industriei ca producerea termopanelor, a betonului armat.
- ❑ În raion există o serie de locații care servesc ca puncte de atracție turistică: Malcoci (creșterea florilor), Costești (combinatul piscicol), Mileștii Mici (beciurile de vin). Alături de duzina de fabrici vinicole, acestea oferă un potențial important care ar permite dezvoltarea turismului.
- ❑ Proximitatea față de municipiul Chișinău favorizează construirea unor depozite angro pentru păstrarea producției și construcția unui centru agro-logistic.
- ❑ Este necesară identificarea unui teren corespunzător (scos din circulația agricolă) cu toată infrastructura necesară pentru construirea unui parc industrial, preferabil în apropierea magistrelor rutiere naționale sau internaționale. Aceasta va permite atragerea investitorilor în ramuri care oferă o valoare adăugată înaltă.

RAIONUL NISPORENI

Ratinguri investiționale și de comunicare

☐	Ratingul Performanței Investiționale Regionale:	poziția 36 din 38
☐	Performanța Investițională Curentă:	poziția 35 din 38
☐	Dinamica Performanței Investiționale:	poziția 21 din 38
☐	Stabilitatea Investițională:	poziția 28 din 38
☐	Diversificarea Investițională:	poziția 31 din 38
☐	Informații despre investițiile curente:	negativ
☐	Informații despre oportunitățile investiționale:	negativ
☐	Informații despre situația economică:	pozitiv
☐	Notă acordată pentru comunicare și logistică:	7 din 10 posibile

Principalii indicatori economici și sociali

	2006	2007	2008	2009
Numărul populației, mii oameni	66,5	67,8	67,3	67,1
Producție industrială, % față de anul precedent	37,7	89,1	105,6	101,4
Investiții în capital fix, % față de anul precedent	115,4	148	38,2	76,2
Comerț cu amănuntul, % față de anul precedent	103,2	116,3	126,7	91,1
Servicii prestate populației, % față de anul precedent	99,2	109,1	94,6	94,1
Venituri proprii în bugetul raionului, % din total venituri	23,9	18,7	14,7	13,2
Salariul real, % față de anul precedent	129,7	116,8	123,6	121
Rata mortalității, la 1000 locuitori	11,8	11,7	11,9	12,5
Nivelul criminalității, cazuri la 10000 locuitori	38	40,9	39,2	38,1

Surse: „Anuarele Statistice ale Republicii Moldova” și „Principalii indicatori social-economici pe regiuni de dezvoltare, raioane și municipii”, diferiți ani, Biroul Național de Statistică și Ministerul Finanțelor.

Evaluarea resurselor și situației economice

Agricultura

Sectorul agricol al raionului Nisporeni este preponderent bazat pe fitotehnie. Însă și zootehnia are un rol relativ important, în special condiționat de calitatea puțin mai inferioară a solului în comparație cu alte raioane, precum și de tradițiile locale. În 2008, producția vegetală a constituit 71,9% din producția agricolă totală a raionului (189,4 milioane lei) restul revenind producției animale (74,2 milioane lei). Calitatea joasă a solului, exprimată prin nota scăzută de bonitate (54 puncte) și ponderea relativ ridicată a terenurilor erodate (49,2%), sunt constrângeri majore pentru dezvoltarea sectorului agricol și extinderea lanțurilor de producere la o scară mai largă. Prin urmare, agricultura raionului este bazată pe mici proprietari agricoli individuali, iar numărul întreprinderilor agricole care produc și prelucrează la scară largă producția agricolă este relativ limitat. Aceasta este confirmat și de ponderea mică a companiilor agricole cu suprafețe de peste 10 ha - 0,1% din total întreprinderi - care este de circa 10 ori mai mică față de media regională. În mod firesc, o asemenea agricultură de subzistență nu a permis crearea de noi locuri de muncă, astfel încât ponderea angajaților în sectorul agricol în 2008 a constituit doar 6,3%, fiind de două ori mai mică față de sectorul industrial (12,9%). Și baza tehnico-materială a raionului este una foarte deficitară: la 1000 ha de terenuri agricole revin doar 4,8 tractoare, în timp ce media regională este de 11,2 unități, iar media națională – 12,9 unități.

Industria

Sectorul industrial s-a dezvoltat complementar celui agrar, fiind axat preponderent pe industria prelucrătoare a producției agricole. Potrivit pașaportului raionului, ramura vinicolă, reprezentată de 6 fabrici de vin, este cea mai importantă ramură a industriei locale, volumul producției de vinuri deținând cea mai mare pondere în volumul total de producție industrială (în 2008 – 72,9%). Adicional, în raion activează 21 de olonițe, 23 de mori care produc făină de grâu și porumb, 11 brutării, uscătorii de prune, dar toate activează la o scară redusă. O importanță majoră pentru economia locală o joacă întreprinderea de prelucrare a cărnii, care în 2008 a fabricat producție în proporție de 9,3% din volumul total al producției industriale a raionului. Luând în considerație nivelul înalt de complementaritate dintre sectorul agricol și cel industrial din raion, nivelul inferior de dezvoltare a agriculturii și seria de constrângeri infrastructurale nu au permis dezvoltarea industriei alimentare în raion. Astfel, conform raportului dintre volumul producției industriale per capita, raionul este situat unul din ultimele locuri din țară (în 2008 acesta a constituit 593,5 lei, de 5 ori mai puțin decât media pe RD Centru). Aceleași constrângeri nu au permis companiilor industriale să-și dezvolte producerea la o scară mai largă, astfel încât volumul producției industriale care revine la o companie, în 2008, a fost unul din cele mai mici din republică (0,53 mil. lei – de circa 7 ori mai puțin față de media regională)

Serviciile

Veniturile relativ mici ale populației din raionul Nisporeni a subminat cererea pentru servicii. Astfel, în 2008, volumul serviciilor cu plată pe cap de locuitor a constituit doar 75,3% din media regională (1000,6 lei față de 1329,1 lei). La rândul său, aceasta a afectat negativ atractivitatea sectorului pentru capitalul

privat. Prin urmare, ponderea volumului de servicii livrate de companii de stat a constituit un nivel net superior mediei regionale (48,2% față de 39,5%). În sectorul privat predomină companii prestatoare de servicii de transport de mărfuri, principalele destinații fiind mun. Chișinău și stația de cale ferată Bucovăț, serviciile financiar-bancare (funcționează 3 filiale a băncilor comerciale, în 5 localități funcționează Asociații de Economii și Împrumut a cetățenilor, iar în orașul Nisporeni activează filiala companiei de asigurări „ASITO”) și companii de construcții în baza zăcămintelor naturale pentru de materiale de construcții, extrase în pe teritoriul raionului.

Resursele umane

Nivelul înalt de ocupare în sectorul agricol, precum și ponderea relativ înaltă a emigranților în total populație (conform datelor recensământului populației din 2004, ponderea emigranților a constituit 10,84% în comparație cu media pe regiune de 8,23%), au determinat un nivel relativ scăzut al șomerilor înregistrați la oficiul pentru ocuparea forței de muncă. Astfel, în 2007 ponderea șomerilor în total populație cu vârsta aptă de muncă a constituit 0,69% față de 1,13% în medie pe regiune. Din cauza predominării ocupațiilor în ramuri cu o valoare adăugată relativ mică, salariul în raionul Nisporeni este unul din cele mai mici din regiune și țară. În 2008 acesta a constituit 1602,6 lei, ceea ce reprezintă doar 85,2% din media regională. Aceasta, la rândul său, a determinat o cerere internă plătândă, după cum arată valoarea vânzărilor cu amănuntul care în 2008 a reprezentat doar 74,7% din media regională (2040,4 lei).

Procese investitoriale

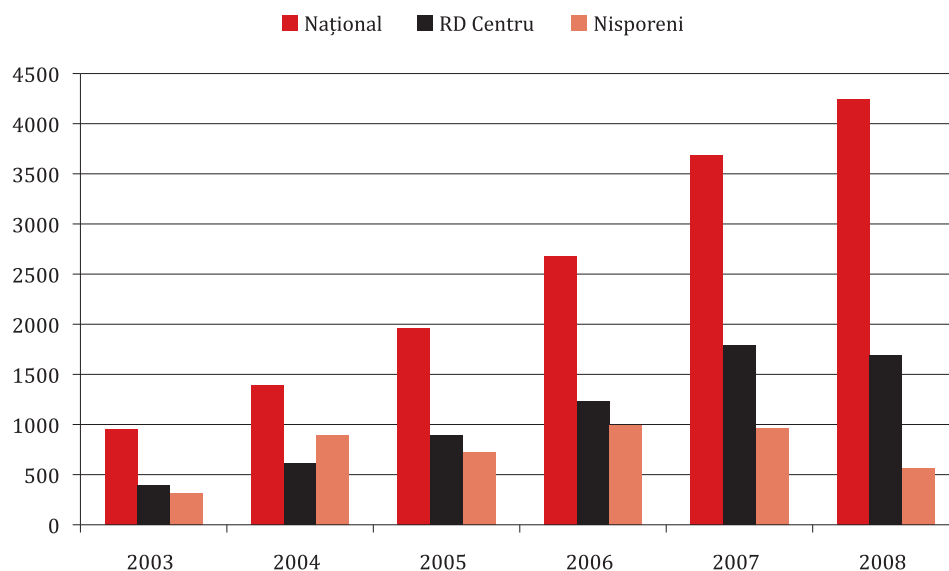
Climatul investițional

O serie de constrângeri fundamentale au subminat atât dezvoltarea agriculturii, cât și a industriei în raion, fapt ce s-a reflectat asupra unei activități antreprenoriale pasive. Astfel, numărul de întreprinderi care revin la 100 de locuitori, în 2008, a fost de 3,2 unități în timp ce media regională a constituit 3,6 unități. Baza impozabilă locală a raionului este una din cele mai mici din republică, astfel încât valoarea veniturilor la bugetul raional cu excepția transferurilor de la bugetul de stat a constituit doar 73% din media regională (276,4 lei față de 378,5 lei). Situația nefastă a climatului de afaceri local a fost confirmată și de rezultatele sondajului efectuat de Expert-Grup în rândul companiilor care activează în raion. Majoritatea respondenților nu sunt satisfăcuți de actuala situație a climatului de afaceri și nici de acțiunile întreprinse de autoritățile publice locale pentru a stimula investițiile în raion.

Investițiile

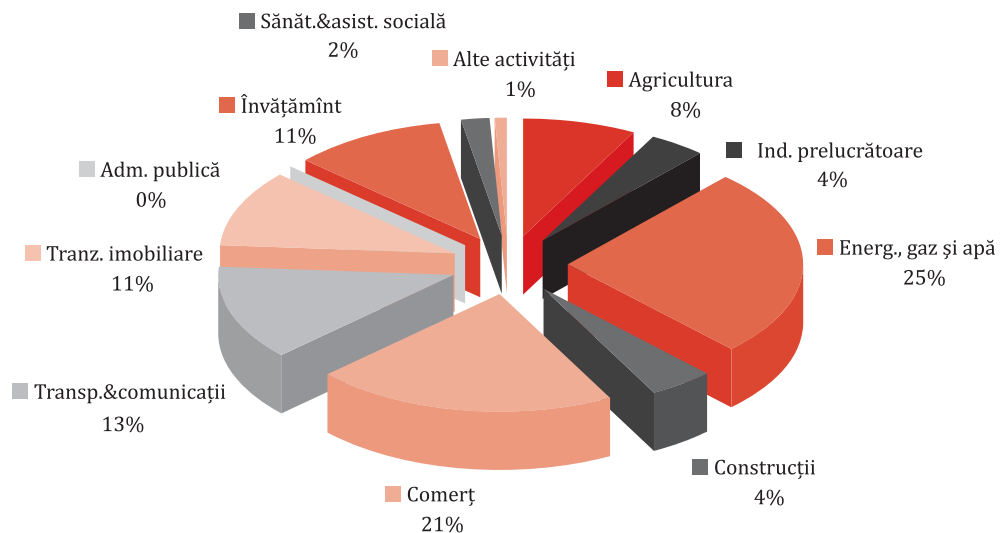
Situația economică extrem de proastă din raion a fost reflectată și de Ratingului Performanței Investiționale Regionale (RAPIR) elaborat de Expert-Grup. Astfel, raionul Nisporeni este situat în proximitatea limitei inferioare a ratingului, pe poziția 36 din 38 posibile. Cele mai problematice aspecte sunt cele ce țin de sub-ratingul Performanței Investiționale Curente (poziția 35) cauzată de diminuarea substanțială a volumului de investiții private în 2008 față de 2007 (Figura 13) și de Diversificarea Investițională foarte redusă (poziția 31, Figura 14).

Figura 13. Raionul Nisporeni: investiții private per capita, lei

Sursa: BNS;

Figura 14. Raionul Nisporeni: structura investițiilor private pe tipuri de activități economice, 2008, %

Sursa: BNS;

Fluxul de investiții private în raion a fost tradițional mai mic față de media regională (cu excepția anului 2004), iar scăderea masivă din 2008 a dus la o majorare esențială a decalajului dintre fluxurile investiționale din raion și media regională. Astfel, în 2008 raionul Nisporeni s-a situat pe penultimul loc din republică conform volumului de investiții private per capita (565,3 lei, ceea ce a constituit de 3 ori mai puțin față de media regională). Și la capitolul investițiilor străine atrase raionul deține una din cele mai joase

poziții din țară: soldul investițiilor străine per capita, în 2008, era de 3,5 ori mai mic decât media regională (222,8 lei față de 1121,2 lei). Totodată, volumul de investiții atrase este destul de concentrat, astfel încât primele 3 sectoare dețin circa 70% din total. Situația respectivă este determinată de atractivitatea investițională scăzută a sectorului agricol și a celui industrial, fapt ce a dus la concentrarea investițiilor în așa sectoare cum sunt energia electrică și transporturi care, tradițional, dețin cele mai mari ponderi în total investiții și care nu sunt corelate cu atractivitatea investițională locală.

Analiza SWOT investițională

Avantaje și oportunități investiționale

- ❑ Amplasarea geografică favorabilă la frontiera cu România.
- ❑ Amplasarea în lunca Prutului, cu o serie de avantaje pentru dezvoltarea turismului și agriculturii ecologice.
- ❑ Accesul la drumul internațional M1 Chișinău-Leușeni.
- ❑ Existența spațiilor cu destinație industrial-productivă, deși într-o stare nu foarte bună.
- ❑ Existența resurselor de argilă, nisip și alte zăcămintele de resurse minerale care pot fi valorificate pentru producerea materialelor de construcții.
- ❑ Prezența rezervațiilor naturale, zona Codrilor (în total pădurile ocupă aproape ¼ din suprafața raionului), și existența unor atracții turistice importante (mănăstiri).
- ❑ Posibilitatea dezvoltării turismului transfrontalier prin valorificarea avantajelor legate de proximitatea față de hotarul cu România.
- ❑ Costurile mici pentru crearea sistemelor de irigare pe baza resurselor acvatice din râul Prut.

Dezavantaje și riscuri investiționale

- ❑ Bonitatea relativ scăzută a solului (cu excepția terenurilor din lunca Prutului).
- ❑ Insuficiența sistemelor de irigare.
- ❑ Insuficiența punctelor organizate de colectare a producției agricole.
- ❑ Istoria complicată a unor tensiuni politice între autoritățile raionale și cele centrale.
- ❑ Densitatea relativ mică a drumurilor naționale (9,9%) și calitatea proastă a rețelei, ceea ce creează riscul izolării economice a raionului și înrăutățirea continuă a situației social-economice locale.
- ❑ Accelerarea proceselor emigraționiste peste hotarele țării.
- ❑ Riscul hazardurilor naturale (secetă, inundații, înghețuri) și lipsa infrastructurii protective.
- ❑ Lipsa ghișeului unic la obținerea permiselor pentru activitate și lipsa punctului de informare în afaceri în cadrul consiliului raional.
- ❑ Accesul limitat la rețeaua de gaze naturale (3 localități din totalul de 39 din raion) face imposibilă absorbția investițiilor într-o serie de genuri de activitate industrială.

- ❑ Accesul limitat la aprovizionarea cu apă (ponderea fondului locativ dotat cu apeduct din raion este de 29,5%, iar media pe țară este de 37,5%).
- ❑ Accesul limitat la infrastructura de canalizare (ponderea fondului locativ din raion care dispune de rețea de canalizare este de 4%, față de media națională de 22,6%).

Sectoarele cele mai atractive pentru investiții

- ❑ Industria prelucrătoare a materiilor prime agricole, inclusiv industria alimentară (mini-fabrici de produse lactate, linii de uscare a fructelor).
- ❑ Fabrici de prelucrare a materiei prime textile.
- ❑ Colectarea și depozitarea materiilor prime agricole pentru livrarea pe piața locală sau externă.
- ❑ Producerea materialelor de construcții.
- ❑ Producerea pe terenuri protejate (sere).
- ❑ Practicarea zootehniei, pomiculturii și legumiculturii.
- ❑ Turismul rural și de nișă.

Soluții și măsuri investiționale prioritare

- ❑ Asigurarea tuturor localităților rurale cu sisteme sigure de apă potabilă și sisteme de canalizare eficiente, de timp ecosan.
- ❑ Promovarea irigației prin picurare și altor soluții tehnologice eficiente pentru protejarea agriculturii în fața schimbărilor climaterice.
- ❑ Asigurarea participării raionului la proiectele care contribuie la dotarea tehnologică a agriculturii.
- ❑ Includerea destinațiilor turistice din raionul Nisporeni în rutele turistice naționale și transfrontaliere.
- ❑ Identificarea unui teren potrivit cu destinație pentru construcție pentru crearea unui parc industrial. Alternativ, parcul industrial poate fi creat pe baza spațiilor existente cu destinație industrială, după adaptarea acestora la condițiile de infrastructură cât de cât acceptabile și asigurarea conexiunilor la arterele de transport.
- ❑ Explorarea oportunităților privind participarea în cadrul regiunii Siret-Prut-Nistru.
- ❑ Atragerea fondurilor în cadrul programului de vecinătate România-Moldova-Ucraina.
- ❑ Asigurarea vizibilității în Internet a oportunităților investiționale pe care le oferă raionul.
- ❑ Promovarea vizibilității turistice a raionului în Internet, inclusiv sistematizarea informației cu privire la atracțiile turistice și plasarea acestei informații în câteva limbi de circulație internațională.
- ❑ Asigurarea conexiunilor adecvate a tuturor localităților din raion la drumurile Chișinău-Leușeni și Chișinău-Ungheni.

RAIONUL ORHEI

Ratinguri investiționale și de comunicare

☐	Ratingul Performanței Investiționale Regionale:	poziția 17 din 38
☐	Performanța Investițională Curentă:	poziția 12 din 38
☐	Dinamica Performanței Investiționale:	poziția 20 din 38
☐	Stabilitatea Investițională:	poziția 17 din 38
☐	Diversificarea Investițională:	poziția 19 din 38
☐	Informații despre investițiile curente:	negativ
☐	Informații despre oportunitățile investiționale:	negativ
☐	Informații despre situația economică:	pozitiv
☐	Notă acordată pentru comunicare și logistică:	6 din 10 posibile

Principalii indicatori economici și sociali

	2006	2007	2008	2009
Numărul populației, mii oameni	129,5	126,6	125,9	125,9
Producție industrială, % față de anul precedent	81,9	125	89,5	63,1
Investiții în capital fix, % față de anul precedent	96,3	62	100	33,6
Comerț cu amănuntul, % față de anul precedent	104,2	105,9	111,7	108,1
Servicii prestate populației, % față de anul precedent	105,5	103,3	100,7	88,5
Venituri proprii în bugetul raionului, % din total venituri	43,2	37,5	30,1	24,2
Salariul real, % față de anul precedent	125,4	115,7	125,8	110,1
Rata mortalității, la 1000 locuitori	12,6	12,6	12,6	12,6
Nivelul criminalității, cazuri la 10000 locuitori	37	44,3	44,1	38,6

Surse: „Anuarele Statistice ale Republicii Moldova” și „Principalii indicatori social-economici pe regiuni de dezvoltare, raioane și municipii”, diferiți ani, Biroul Național de Statistică și Ministerul Finanțelor.

Evaluarea resurselor și situației economice

Agricultura

Agricultura raionului este dependentă de sectorul fitotehnic în proporție de 74,62% (conform datelor anului 2008). Raionul Orhei deține „recordul național” în ceea ce privește ponderea terenurilor erodate în total terenuri agricole, aceasta fiind o constrângere majoră pentru dezvoltarea multor tipuri de activități agricole. Acest indicator constituia 66,31% în 2008 comparativ cu 41,57% media regională. În general însă, raionul dispunând de soluri relativ bune, nota de bonitate a acestora (60 puncte) fiind puțin peste media regională și practic egală cu cea națională (63). Plantațiile multianuale acoperă 17% din suprafața terenului agricol, dintre care 63% îl ocupă livezile. Indicatorul se află în scădere neesențială comparativ cu anul precedent (2007). Raionul dispune de o bază tehnico-materială relativ bună: 17 tractoare /1000 ha, în comparație cu 12,9 unități media națională și 11,2 unități media pe RD Centru. Referitor la infrastructura agricolă, se simte o insuficiență de sisteme de irigare și de instalații frigorifice pentru păstrarea produselor agricole, în schimb se atestă o prezență ceva mai sporită de depozite agricole, abatoare și elevatoare. Deși numărul companiilor agricole raportate la numărul locuitorilor (13,96) depășește media pe regiune și este dublă față de cea națională (8,51), ponderea companiilor ce prelucrează terenuri cu suprafețe mai mari de 10 ha rămâne una scăzută: doar 0,75% din total, comparativ cu 1% media regională și respectiv 1,12% la nivel național.

Industria

Per ansamblu, raionul Orhei este unul dintre cele mai industrializate fiind apropiat de media pe RD Centru și depășit doar de Ungheni. În anul 2008 volumul producției industriale pe cap de locuitor a constituit 3290,4 lei comparativ cu 3034,6 lei media regională. Raionul se află pe locul 5 după numărul de întreprinderi industriale (151 în 2008), fiind depășit doar de cele două municipii și raioanele Cahul și Ungheni. Această ramură este reprezentată în special de companii prelucrătoare, volumul producției industriale a cărora reprezintă circa 95% din totalul industriei raionului.

Serviciile

Sectorul serviciilor în raionul Orhei este relativ bine dezvoltat și diversificat. Valoarea serviciilor cu plată prestate populației reprezintă ponderea majoră din sector (54% în 2008). O contribuție importantă are și comerțul cu amănuntul, în special cel al produselor nealimentare, ce însumează 66,2% din total în 2008. Valoarea serviciilor prestate populației a crescut continuu, cu excepția anului 2009 pe baza majorării prețurilor la transportul de mărfuri și călători în timp ce valoarea comerțului cu amănuntul a continuat să crească nefiind afectat de criza economică produsă în 2009.

Resursele umane

Rata șomajului în raion este una din cele mai mici din republică (ponderea șomerilor înregistrați la agențiile pentru ocuparea forței de muncă în total populație cu vârsta aptă de muncă în 2007 a constituit 0,38%). Aceasta a fost cauzată pe de o parte de ponderea relativ înaltă a agriculturii în economia raionului, precum și de emigrarea masivă a populației. Atât prevalența, cât și incidența generală a populației sunt inferioare mediei regionale (5689,4 față de 6106 și respectiv 2187,6 față de 2791,8).

Procesele investiționale

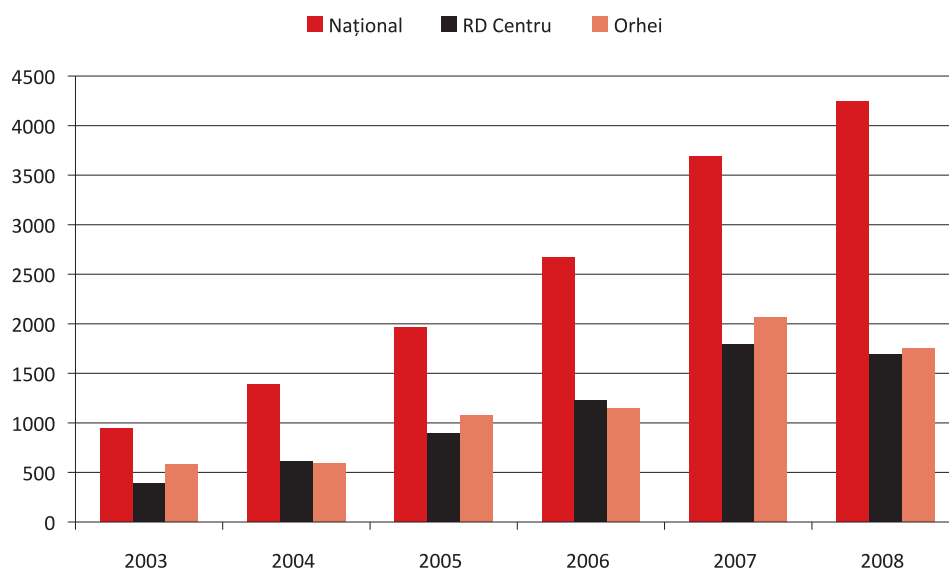
Climatul investițional

Cu 407 întreprinderi active în 2008, Orheiul este lider și la acest capitolul fiind depășit doar de municipiile Chișinău, Bălți și UTA Găgăuzia. Raionul Orhei este atractiv nu doar ca destinație pentru întreprinderile textile care lucrează pe baza materiei prime livrate din exterior, dar și ca destinație pentru investiții în alte sectoare, inclusiv în agricultură, industria alimentară, producția de încălțăminte. Raionul dispune de câteva organizații specializate în consultanță economică și asociații ale oamenilor de afaceri. Agenții economici nu au o poziție univocă în ceea ce privește climatul de afaceri, dar majoritatea declară că acesta s-a înrăutățit pe parcursul anului 2009. Criza financiară este văzută ca principala cauză, dar majoritatea întreprinderilor intervievate afirmă că și autoritățile locale ar putea să contribuie la depășirea situației. Deficiențele majore ale climatului investițional la nivel local derivă din comunicarea insuficientă între APL și companiile private și gradul înalt de birocratizare.

Investițiile

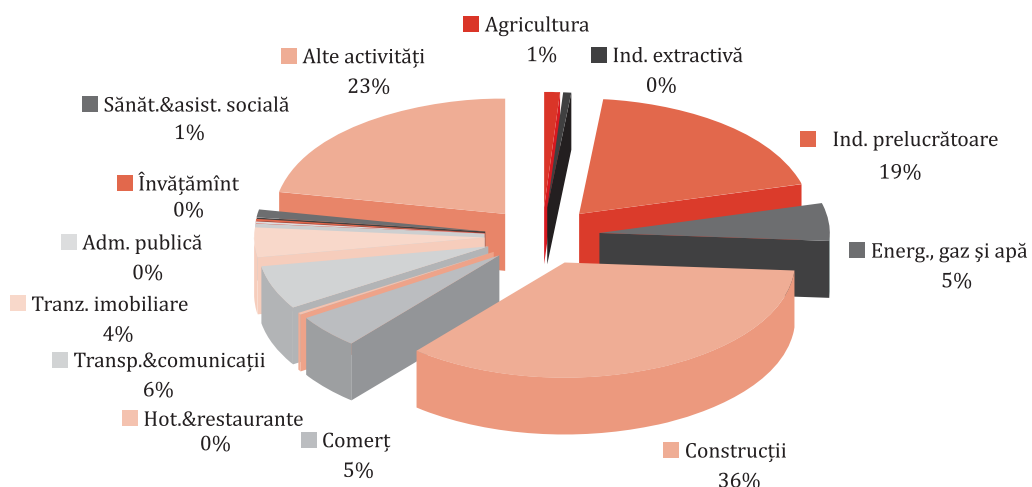
Raionul Orhei este poziționat în prima jumătate a ratingului RAPIR, fiind situat pe poziția 17, cu 9 poziții mai sus decât RD Centru în ansamblu. Pentru că are numeroase avantaje investiționale Orheiul deține investiții per capita cu circa 62% mai mari decât media pe regiune, dar și media pe țară. Acest lucru poate fi explicat de proximitatea geografică optimală a raionului față de capitală, dar și de căile de acces relativ bune. Figura 16 explică într-o oarecare măsură de ce respectivul raion se află tocmai pe locul 20 în ratingul DPI. Or, 76% din totalul investițiilor vin în 3 ramuri după cum urmează: 35% din totalul investițiilor sunt destinate ramurii construcțiilor fiind urmat de alte activități de servicii colective, sociale și personale – 22 % și respectiv 19% pentru Industria prelucrătoare.

Figura 15. Raionul Orhei: investiții private per capita, lei

Sursa: BNS;

Figura 16. Raionul Orhei: structura investițiilor private pe tipuri de activități economice, 2008, %

Sursa: BNS;

Analiza SWOT investițională

Avantaje și oportunități investiționale

- ❑ Accesul la drumuri auto internaționale și naționale importante.
- ❑ Distanța optimală față de capitală.
- ❑ Atracții turistice (zona Codrilor; mănăstirea Curchi, complexul Orheiul Vechi etc.)
- ❑ Existența unor importante resurse de apă minerală.
- ❑ Bonitatea relativ înaltă a solului.
- ❑ Deschiderea autorităților raionale pentru atragerea investițiilor străine (în cadrul Consiliului Raional a fost creată o secție specializată).
- ❑ Disponibilitatea suprafețelor cu destinație industrială
- ❑ Disponibilitatea depozitelor agricole, elevatoarelor și abatoarelor.
- ❑ Existența unor importante rezerve de resurse minerale pentru materiale de construcție (calcar, argilă, nisip).

Dezavantaje și riscuri investiționale

- ❑ Lipsa accesului la calea ferată.
- ❑ Gradul înalt de expunere la hazardurile naturale, în special, secetă, chiciură și înghețuri.
- ❑ Accesul restrâns la apeduct și sisteme de canalizare.

- ☐ Lipsa frigiderelor pentru păstrarea producției agricole.
- ☐ Insuficiența forței de muncă calificate.
- ☐ Tensiunile politice tradiționale dintre autoritățile raionale și cele centrale.
- ☐ Emigrarea masivă a populației spre capitală sau peste hotarele țării.
- ☐ Ghișeul unic există însă se duc discuții privitor la eliminarea acestuia.
- ☐ Companiile locale din raion invocă existența unor presiuni administrative și corupției.
- ☐ Calitatea proastă a drumurilor locale.

Sectoarele cele mai atractive pentru investiții

- ☐ Turismul rural (tururi vitivinicole, pensiuni turistice).
- ☐ Legumicultura, pomicultura.
- ☐ Producerea pe terenuri protejate (sere).
- ☐ Prelucrarea fructelor, legumelor.
- ☐ Prelucrarea produselor lactate.
- ☐ Textile și confecții.
- ☐ Încălțăminte.
- ☐ Construcția de mașini.
- ☐ Echipament electric.
- ☐ Dezvoltarea micilor fabrici de prelucrare a produselor lactate pe baza materiei prime locale.

Soluții și măsuri investiționale prioritare

- ☐ Identificarea și catalogarea tuturor locațiilor pretabile pentru oferirea către investitori (spații cu destinație industrială, terenuri pentru construcții aflate în proprietate publică, imobile pentru oficii).
- ☐ Identificarea unei locații optimale pentru construirea unui parc industrial (la modul ideal, cât mai aproape de intersecția magistralelor Orhei-Călărași cu Chișinău-Bălți).
- ☐ Valorificarea mai bună a faptului că multe companii cu capital străin deja au lansat activități la Orhei, inclusiv prin publicarea și diseminarea pliantelor care descriu istoriile de succes.
- ☐ Identificarea unor tur-operatori privați interesați de dezvoltarea unor pachete de oferte turistice pentru clienți naționali și străini.
- ☐ Oferirea de consultanță și instruire pentru potențialii prestatori de servicii de turism rural, precum și a tururilor vinicole.
- ☐ Asigurarea instruirii pentru fermieri în ceea ce privește dezvoltarea agriculturii intensive: creșterea pe terenuri protejate, irigarea prin picurare etc.
- ☐ Încurajarea investițiilor străine și locale în fabrici pentru prelucrarea produselor agricole.

RAIONUL REZINA

Ratinguri investiționale și de comunicare

□	Ratingul Performanței Investiționale Regionale:	poziția 19 din 38
○	Performanța Investițională Curentă:	poziția 3 din 38
○	Dinamica Performanței Investiționale:	poziția 1 din 38
○	Stabilitatea Investițională:	poziția 32 din 38
○	Diversificarea Investițională:	poziția 38 din 38
□	Informații despre investițiile curente:	negativ
□	Informații despre oportunitățile investiționale:	negativ
□	Informații despre situația economică:	negativ
□	Notă acordată pentru comunicare și logistică:	7 din 10 posibile

Principalii indicatori economici și sociali

	2006	2007	2008	2009
Numărul populației, mii oameni	53,4	53,4	53,2	53
Producție industrială, % față de anul precedent	129,7	106,8	93,6	67,6
Investiții în capital fix, % față de anul precedent	240	310	60,2	32,9
Comerț cu amănuntul, % față de anul precedent	108,3	65	89	85,5
Servicii prestate populației, % față de anul precedent	105,4	102,6	105,6	95,2
Venituri proprii în bugetul raionului, % din total venituri	46,2	41,4	37,0	34,1
Salariul real, % față de anul precedent	136,5	121,9	120,3	114,7
Rata mortalității, la 1000 locuitori	14,1	14,4	13,6	12,4
Nivelul criminalității, cazuri la 10000 locuitori	49	51,9	48,5	41,8

Surse: „Anuarele Statistice ale Republicii Moldova” și „Principalii indicatori social-economici pe regiuni de dezvoltare, raioane și municipii”, diferiți ani, Biroul Național de Statistică și Ministerul Finanțelor.

Evaluarea resurselor și situației economice

Agricultura

Per ansamblu, o influență fundamentală asupra economiei raionului o are activitatea fabricii de ciment a grupului francez Lafarge S.A. Prin urmare, ponderea majoră a industriei în economia locală, ocuparea populației și baza impozabilă mai înaltă față de alte raioane este datorată nu atât performanței sectoarelor economice în ansamblu, cât activității unei singuri întreprinderi. Astfel, agricultura deține o pondere mai puțin importantă pentru economia raionului. În pofida unui bonități relativ înalte a solurilor (nota de bonitate – 62 puncte), activitatea antreprenorială în sector, reprezentată de raportul dintre numărul întreprinderilor comerciale per 100 locuitori, este de două ori mai mică față de media pe regiune (12,0 față de 21,5). Drept consecință, baza tehnologică agricolă este foarte deficitară, numărul unităților de tractoare ce revin la 1000 ha de terenuri agricole este circa 4,5 ori mai mică față de media regională (2,3 față de 11,2 unități/1000 ha).

Industria

Raionul Rezina este unul din cele mai industrializate raioane din țară, fiind depășit doar de Bălți conform raportului volumul producției industriale per capita, care în 2008 a constituit 19817,3 lei. Totodată, aceasta nu a fost condiționat de o dezvoltare uniformă a sectorului industrial, ci s-a datorat aportului unei singure companii – fabrica de ciment aflată în proprietatea Lafarge S.A. Prin urmare, putem vedea că raionul se află pe primul loc în țară, cu un decalaj enorm, conform indicatorului volumului producției industriale per companie (în 2008 acesta a constituit 25,1 mil. lei, de circa 7,1 ori mai mare față de media regională). Însă existența unei singure întreprinderi-pilon comportă și riscuri enorme, în special legate de eventuala restructurare/închidere/modernizare, care ar putea să rezulte în lichidarea/reducerea locurilor de muncă în raion.

Serviciile

Volumul serviciilor cu plată prestate pe cap de locuitor, în 2008, a constituit 1061,1 lei, în timp ce media regională a fost de 1329,1 lei. O cerere atât de mică pentru servicii este determinată de nivelul redus al veniturilor. Sectorul serviciilor a devenit destul de concentrat pe segmentele de telecomunicații și servicii comunal-locative, care în mare parte sunt prestate de companii de stat. Ponderea serviciilor prestate de aceste companii a constituit circa 64%, media regională fiind de 39%. Prin urmare, sectorul private este reprezentat de un număr restrâns de bănci comerciale, centre de consultanță și instruire și alte companii prestatoare de servicii (transport, construcții etc.).

Resursele umane

Activitatea fabricii de ciment a influențat puternic piața forței de muncă din raion. Astfel, deși sectorul agricol deține o pondere mai mică în economia locală, iar ponderea emigranților este sub media națională conform recensământului din 2004 (8,4%), rata șomajului este inferioară mediei regionale. Ponderea șomerilor înregistrați la Oficiul Teritorial al Forței de Muncă este sub nivelul mediei regionale: 0,87% din

populația în vârstă aptă de muncă față de 1,13%. Totodată, salariul mediu lunar per angajat, în 2008, a fost cu 24,2% mai mare față de media regională (2335,5 lei față de 1880,3 lei). Cu toate acestea, cererea finală internă este relativ mică, volumul vânzărilor cu amănuntul per capita, în 2008, constituind doar 71,3% din media regională (1947,3 lei față de 2730,6 lei). Aceasta se explică de ponderea relativ mică a emigranților din total populație locală, fapt ce s-a reflectat corespunzător asupra influxurilor de remitențe.

Procesele investiționale

Climatul investițional

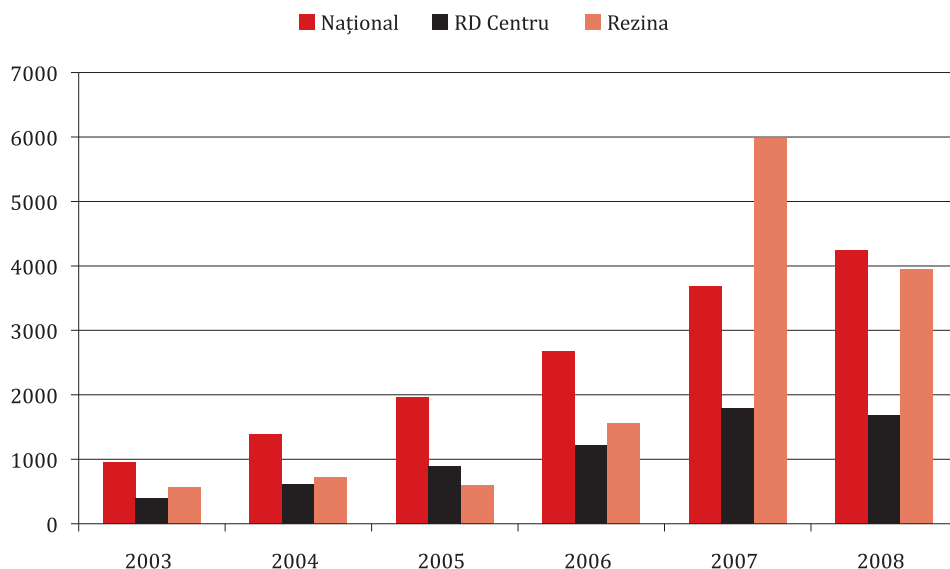
Activitatea antreprenorială în raion este la nivelul mediei regionale, numărul de întreprinderi care revin la 1000 locuitori cu vârsta aptă de muncă, în 2008, fiind de 3,6 unități. Deși în sectorul industrial activitatea antreprenorială nu pare a fi foarte intensă (la 1000 de locuitori revin 1,2 întreprinderi industriale, iar media regională este de 1,7), aceasta a fost compensată de sectorul serviciilor și a comerțului. Prin urmare, la 1000 de locuitori cu vârsta aptă de muncă, în 2008, au revenit 5,6 companii comerciale, media regională fiind de 5,4. Totuși, baza impozabilă locală este substanțial superioară mediei regionale, volumul veniturilor locale cu excepția transferurilor de la bugetul de stat per capita a constituit 601,4 lei, față de media regională de 378,5 lei, în 2008. Contribuția substanțială la acumularea veniturilor locale o are activitatea fabricii de ciment de la Rezina și nicidecum nu este condiționată de climatul de afaceri local în ansamblu. Sondajul efectuat de Expert-Grup în rândul antreprenorilor locali a demonstrat percepția extrem de negativă a mediului de afaceri asupra climatului investițional din raion. Marea majoritate a respondenților sunt total nesatisfăcuți sau mai degrabă nesatisfăcuți de climatul de afaceri local. O bună parte și-au motivat opțiunea prin existența unor probleme instituționale la nivel local (ex. bariere administrative). Toți respondenții, cu excepția unei singure persoane, sunt complet sau parțial nesatisfăcuți de acțiunile întreprinse de autoritățile publice locale pentru a stimula investițiile. Astfel, barierele instituționale și cooperarea dificilă și deficitară dintre APL și business au modelat percepția negativă a agenților economice privind climatul de afaceri.

Investițiile

Conform Ratingului Performanței Investiționale Regionale (RAPIR) elaborat de Expert-Grup, raionul Rezina ocupă locul 19 din total 38 de unități regionale analizate. Rolul central pe care îl exercită fabrica de ciment Lafarge S.A. în economia raionului poate fi văzut și în analiza sub-ratingurilor care stau la baza RAPIR. Astfel, în timp ce raionul deține primul și, respectiv, al treilea loc în sub-ratingul Dinamicii Performanței Investiționale și al Performanței Investiționale Curente, raionul se situează pe ultimul loc (38) la sub-ratingul Diversificării Investiționale și pe locul 32 conform Stabilității Investiționale. Aceasta se explică de rata relativ înaltă de creștere a influxurilor investiționale care au fost gestionate, în mare parte, de o singură companie. Prin urmare, creșterea investițiilor nu s-a manifestat uniform de-a lungul sectoarelor economiei, iar trendul nu s-a menținut stabil. Figura 17 și Figura 18 explică în mod ilustrativ pozițiile raionului în sub-ratingurile menționate. Astfel, rata medie înaltă de creștere a volumului de investiții s-a datorat exploziei investițiilor din 2007, când volumul acestora a crescut de peste 3,8 ori față de anul precedent. Totuși evoluția instabilă din ultimii ani explică poziția joasă a raionului la capitolul

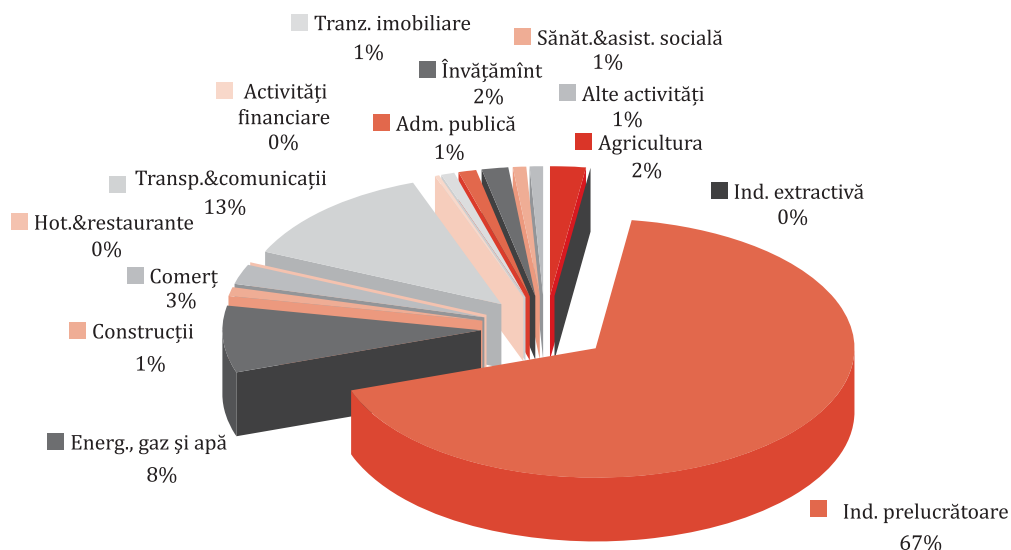
stabilității investiționale. Circa 70% din volumul de investiții atrase revine industriei prelucrătoare, care este reprezentată aproape integral de prelucrarea cimentului.

Figura 17. Raionul Rezina: investiții private per capita, lei

Sursa: BNS;

Figura 18. Raionul Rezina: structura investițiilor private pe tipuri de activități economice, 2008, %

Sursa: BNS;

Analiza SWOT investițională

Avantaje și oportunități investiționale

- ☐ Există atracții turistice foarte importante (Saharna, Țipova, etc.).
- ☐ Surse de apă potabilă – capacități pentru îmbutelierea apei.
- ☐ Poziționarea geografică avantajoasă pe râul Nistru, atât din punct de vedere a dezvoltării sistemelor de irigare, cât și din perspectiva dezvoltării turismului.
- ☐ Nivelul ridicat de salarii oferă populației o putere mai mare de cumpărare.
- ☐ Activitatea uzinei de ciment este favorabilă dezvoltării businessului mic și mijlociu în ramuri conexe acestei întreprinderi.
- ☐ Existența „punctelor de consultanță în afaceri” și participarea activă a raionului la proiecte de dezvoltare economică finanțate de organizațiile donatoare.

Dezavantaje și riscuri investiționale

- ☐ Infrastructura de transport auto (drumuri locale și naționale) este într-o stare deplorabilă.
- ☐ Proximitatea de Transnistria – zona de conflict politic.
- ☐ Infrastructura de servicii comunale este într-o stare degradată.
- ☐ Situația ecologică este precară.
- ☐ Riscuri de inundații și alunecări de teren de malul Nistrului.
- ☐ Dezechilibrul în relațiile bugetare cu autoritățile publice centrale periclitează finanțarea adecvată a priorităților de dezvoltare a raionului.
- ☐ Multe din serviciile desconcentrate ale autorităților publice centrale au funcții redundante sau foarte înguste, care doar creează bariere suplimentare, fără a contribui la rezolvarea problemelor reale cu care se ciocnește businessul.
- ☐ Dezechilibrul bugetar în raport cu autoritățile publice centrale descurajează autoritățile publice locale în estimarea și eficiența de colectare a veniturilor, dar și în stimularea businessului mic și mijlociu.
- ☐ Nivelul jos de gazificare, aprovizionare cu apă și degradarea sistemului de canalizare.

Sectoarele cele mai atractive pentru investiții

- ☐ Turism și agrement, inclusiv fluvial.
- ☐ Prelucrarea cerealelor.
- ☐ Industria materialelor de construcție.
- ☐ Agricultură ecologică.

- ☐ Pomicultură și legumicultură.
- ☐ Producerea și promovarea surselor regenerabile de energie.
- ☐ Dezvoltarea industriei de extracție, prelucrare și îmbuteliere a apei potabile.

Soluții și măsuri investiționale prioritare

- ☐ Monitorizarea adecvată a situației ecologice (legate de deversările de la uzina de ciment și din rețelele orășenești) și impunerea efectivă a respectării prevederilor legale.
- ☐ Monitorizarea și impunerea efectivă a respectării regulilor de sarcină maximal admisibilă pe drumurile din raion.
- ☐ Includerea destinațiilor turistice locale în rute turistice transfrontaliere.
- ☐ Diversificarea structurii industriale prin construirea unui parc industrial de dimensiuni optime pentru raion (preliminar, trebuie efectuat un studiu de fezabilitate).
- ☐ Favorizarea dezvoltării micii irigații, bazate pe sisteme eficiente din punct de vedere al consumului energetic și acvatic.
- ☐ Oferirea de instruire pentru fermieri în ceea ce privește utilizarea tehnologiilor eficiente de protecție agricolă (soluții anti-grindină, anti-îngheț).
- ☐ Promovarea printre fermieri a informației despre oportunitățile de finanțare existente, inclusiv pentru utilizarea subvențiilor de stat.
- ☐ Elaborarea în comun cu tur-operatorii privați a unor itinerarii turistice religioase (cu includerea raioanelor Orhei și Călărași) pentru pelerinii din Republica Moldova și din străinătate și asigurarea vizibilității acestor oferte.
- ☐ Asigurarea unei vizibilități investiționale adecvate a raionului Rezina în Internet, inclusiv prin postarea informațiilor relevante și în limbi de circulație internațională.
- ☐ Încurajarea investițiilor străine și naționale în valorificarea resurselor minerale și producerea materialelor de construcție.

RAIONUL STRĂȘENI

Ratinguri investiționale și de comunicare

□	Ratingul Performanței Investiționale Regionale:	poziția 4 din 38
○	Performanța Investițională Curentă:	poziția 10 din 38
○	Dinamica Performanței Investiționale:	poziția 34 din 38
○	Stabilitatea Investițională:	poziția 1 din 38
○	Diversificarea Investițională:	poziția 1 din 38
□	Informații despre investițiile curente:	negativ
□	Informații despre oportunitățile investiționale:	negativ
□	Informații despre situația economică:	negativ
□	Notă acordată pentru comunicare și logistică:	5 din 10 posibile

Principalii indicatori economici și sociali

	2006	2007	2008	2009
Numărul populației, mii oameni	91,5	91,5	91,5	91,5
Producție industrială, % față de anul precedent	63,8	90,1	86,7	72,7
Investiții în capital fix, % față de anul precedent	108,1	153,6	78,8	37,7
Comerț cu amănuntul, % față de anul precedent	110,5	113,4	110,3	95,9
Servicii prestate populației, % față de anul precedent	104,6	110,1	99,9	95,2
Venituri proprii în bugetul raionului, % din total venituri	35,4	31,1	25,3	20,2
Salariul real, % față de anul precedent	126,7	116,8	123,9	110,7
Rata mortalității, la 1000 locuitori	11,8	12,5	12,6	12,7
Nivelul criminalității, cazuri la 10000 locuitori	53	51,8	51,4	59,1

Surse: „Anuarele Statistice ale Republicii Moldova” și „Principalii indicatori social-economici pe regiuni de dezvoltare, raioane și municipii”, diferiți ani, Biroul Național de Statistică și Ministerul Finanțelor.

Evaluarea resurselor și situației economice

Agricultura

Raionul Strășeni dispune de 82538 ha terenuri agricole, ponderea terenurilor erodate fiind cea mai mică în regiunea de Centru – 19,4%. Dar și fertilitatea solului este, de asemenea, una din cele mai joase în regiune, nota de bonitate a solului fiind de 55 puncte față de media regională 60. Deși cantitatea de îngrășăminte chimice utilizate la ha era în mod tradițional ușor peste media regională, aceasta a scăzut pe parcursul ultimilor trei ani și reprezintă 28,8 kg per ha. Din cauza condițiilor nu tocmai favorabile, recolta agricolă, deși diversă, nu este foarte înaltă comparativ cu alte raioane. Cultivarea strugurilor are o importanță mare pentru raion. Și sectorul zootehnic este mai dezvoltat, în special creșterea vitelor și păsărilor pentru sacrificare, capitol la care raionul Strășeni se plasează pe locul trei în republică. De asemenea efectivul de porcine în raion este relativ înalt. Numărul întreprinderilor agricole – 11041 – sau 12,1 pe 100 locuitori este mai mic decât media pe regiune. Majoritatea sunt întreprinderi mici, doar 0,6% fiind întreprinderi agricole cu suprafața mai mare de 10 ha. Și numărul stațiilor tehnologice de deservire este relativ mic și nu satisface necesitățile raionului – doar 7 stații tehnologice. Numărul de tractoare în raion este de 8,7 unități/1000 ha, comparativ cu 11,2 unități în medie regională și 12,9 unități în medie națională.

Industria

Valoarea producției industriale în raionul Strășeni a constituit în 2008 circa 229,1 milioane lei. Valoarea producției industriale per capita este mai mică decât media pe RD Centru – 2506 lei față de 3034 lei. În 2008 existau 78 întreprinderi industriale în raion cu volumul mediu al producției de 2,93 mil lei per întreprindere. Majoritatea sunt întreprinderi în industria de prelucrare a producției agricole. Existau 18 fabrici de vin, aceasta fiind cel mai înalt număr la nivel raional în țară. Astfel, producția industrială este concentrată în sectorul vinicol (vinuri, divin), dar și produselor de panificație. În raion există și 6 întreprinderi din industria ușoară (inclusiv industria textilă). Prezența resurselor naturale în raion a permis și dezvoltarea industriei extractive. În raion se extrage pietriș, prundiș, bolovani și silex și pietre pentru cioplit și construcții, însă acestea nu sunt valorificate pentru producerea materialelor de construcție la nivel local.

Serviciile

Sectorul de servicii în raionul Strășeni este în mare parte reprezentat de comerțul cu amănuntul, volumul căruia a crescut continuu până la criza din 2009, după care acesta s-a diminuat cu 4,1%. În structura serviciilor cu plată prestate populației ponderea cea mai mare o dețin serviciile comunale, poșta și comunicații și serviciile de alimentație publică. În raion există atât companii de transport a mărfurilor, cât și a pasagerilor. Transportul de pasageri este efectuat în mare parte de întreprinderi individuale și societăți cu răspundere limitată. S-a majorat volumul serviciilor prestate populației de către agenții economici din sectorul privat și mixt cu participarea capitalului străin și s-a diminuat volumul serviciilor cu plată prestate de către instituțiile cu formă de proprietate publică pe parcursul anilor 2008-2009.

Resursele umane

Ponderea populației rurale în raionul Strășeni este sub media regională, și anume de 76,5% în comparație cu 80,9%. Și rata migrației este sub media națională conform recensământului din 2004 (8,5%). Iar în 2008 diferența dintre populația stabilă și cea prezentă a constituit 5%. Rata șomajului aproximată cu ponderea șomerilor înregistrați la Agenția Teritorială a Forței de Muncă în populația în vârstă aptă de muncă este de 0,58%, aproximativ de 2 ori mai mică comparativ cu media pe regiune. Aceasta se explică prin proximitatea față de municipiului Chișinău, unde sunt angajați mulți locuitori ai raionului. Existența unui număr mare de agenți economici în raion a determinat un nivel al salariului mediu lunar ușor peste media regională – 1938,7 lei (cu 3% peste media regională, dar cu 23,3% sub media națională). Aceasta favorizează și un nivel al consumului peste media regională – 2942 lei per capita în 2008 vânzări cu amănuntul (cu 7,7% peste media regională). De asemenea, volumul serviciilor prestate populației este cu 11% mai înalt decât medie pentru regiunea Centru.

Procese investitoriale

Climatul investițional

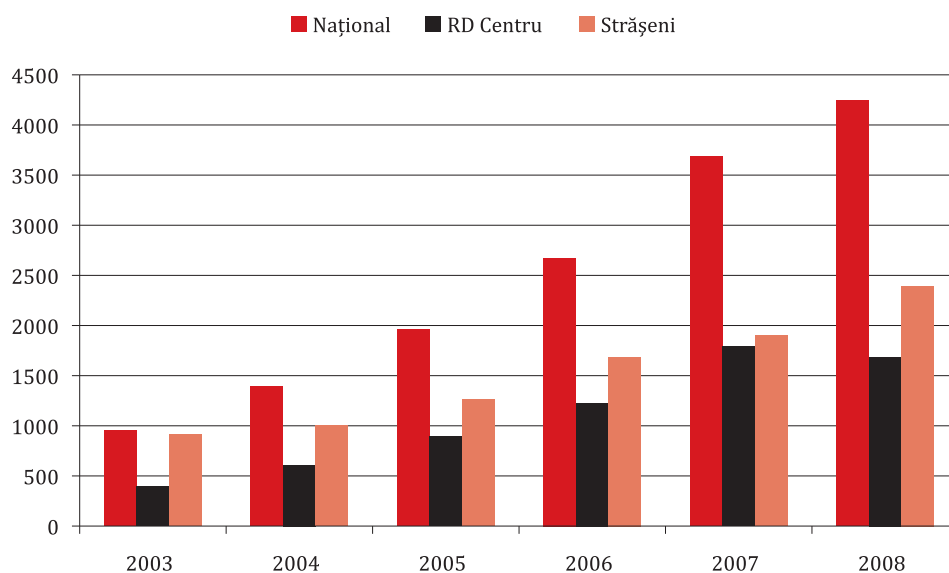
Activitatea antreprenorială este destul de intensă în raionul Strășeni. Există 258 întreprinderi raportoare sau 4,25 întreprinderi per 1000 locuitori, ceea ce este peste media regională. Numărul întreprinderilor comerciale este relativ înalt. Dar companiile locale în marea lor majoritate nu sunt mulțumite de climatul de afaceri din raion. Astfel, 8 din 10 companii participante la sondajul efectuat de Expert-Grup sunt nesatisfăcute de climatul de afaceri din raion mai mult din cauza lipsei comunicării între APL și business, dar și dintre APL și APC, care cauzează probleme suplimentare. De asemenea 4 din 10 companii consideră că climatul de afaceri s-a înrăutățit în 2008-2009 din cauza indifferenței statului față de agenții economici și înrăutățirii relațiilor politice cu partenerii externi. Șapte dintre agenții economici participanți la sondaj consideră că climatul de afaceri nu s-a schimbat în ultimii doi ani. Agenții economici sunt foarte puțin informați despre acțiunile APL în vederea atragerii investițiilor în raion. Totuși, avantajele raionului au permis dezvoltarea businessului astfel încât baza impozabilă să fie peste media regiunii. Veniturile proprii ale raionului per capita sunt de 385 lei, ușor peste media regională. Respectiv dependența de transferurile de la bugetul de stat este sub media regională, dar încă înaltă – 74,7%.

Investițiile

În Ratingul Performanței Investiționale Regionale (RAPIR), raionul Strășeni se plasează pe locul 4 la nivel național (după mun. Chișinău, raionul Anenii Noi și raionul Briceni), astfel fiind chiar pe locul 2 în RD Centru. Performanța raionului se datorează Diversificării Investiționale și Stabilității Investiționale, în sub-ratingurile cărora raionul se plasează pe locul 1. Astfel, investițiile în 2008 au fost aproape egal distribuite în următoarele sectoare: agricol, industria prelucrătoare, construcții, energie electrică, apă și gaze și transporturi și comunicații (Figura 19). Dar și conform performanței investiționale curente raionul Strășeni se plasează foarte favorabil în prima jumătate a ratingului pe locul 10, în 2008 investițiile private per capita fiind mult mai înalte comparativ cu media pe regiune (Figura 20). Ceea ce coboară raionul Strășeni

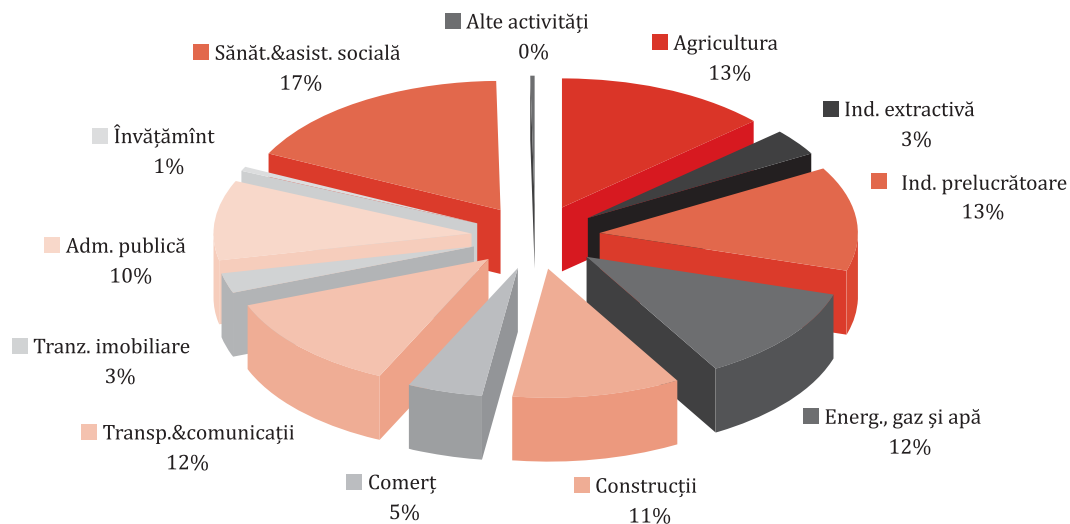
În ratingul total este sub-ratingul Dinamicii Performanței Investiționale, unde raionul este pe locul 34 din 38. Astfel, în pofida nivelului înalt a investițiilor în 2008, istoric acestea nu s-au majorat cu o rată suficient de înaltă pentru a concura cu alte raioane din țară.

Figura 19. Raionul Strășeni: investiții private per capita, lei

Sursa: BNS;

Figura 20. Raionul Strășeni: structura investițiilor private pe tipuri de activități economice, 2008, %

Sursa: BNS;

În raion există 31 întreprinderi cu capital străin, un indicator foarte înalt pentru republică, acestea fiind întreprinderi medii cu capital mediu de cca. 1843 mii lei per companie. Astfel, în 2008 soldul investițiilor străine a fost de 57,1 milioane lei, sau 625 lei per capita, ceea ce este echivalent cu 33% din media regiunii. Proximitatea geografică față de municipiul Chișinău creează un efect de eliminare a investițiilor locale. O serie de avantaje competitive evidente ale capitalei în comparație cu raionul Strășeni determină mai multe companii mari să renunțe la investiții în acest raion în favoarea Chișinăului. Astfel, factorii majori ce cauzează acest fenomen țin, în primul rând, de calitatea proastă a infrastructurii comunale (sistem deficitar de canalizare și degradarea tehnică a acestuia, accesul limitat la apeduct, gazificare, evacuarea deșeurilor) și agricole (lipsa sistemelor eficiente de irigare, insuficiența abatoarelor, a punctelor de colectare a materiei prime agricole, lipsa stațiilor de servicii agricole mecanizate). În același timp, proximitatea regională față de capitală ar putea fi tratată și ca avantaj investițional, în special pentru companiile de producere, prelucrare a materiei prime, de depozitare, cât și colectare organizată a materiei prime agricole. Totodată, grație proximității de capitală, mai multe companii și-au plasat subdiviziunile sau și-au delocalizat integral activitatea în Strășeni. Astfel, circa 40% din toate companiile care efectiv activează în raion fie își au sediul în Chișinău, fie fondatorii sunt din capitală.

Analiza SWOT investițională

Avantaje și oportunități investiționale

- ❑ Proximitatea față de Chișinău poate și trebuie tratată drept un avantaj investițional major pentru companiile de producere atât pentru investitorii locali, inclusiv și din Chișinău, cât și pentru cei străini, mai ales în domenii ce țin de prelucrarea producției agricole, depozitare și logistică, transport.
- ❑ Accesul la 3 drumuri rutiere de importanță națională și la calea ferată creează avantaje adiționale pentru întreprinderile industriale orientate spre export.
- ❑ Prezența spațiilor cu destinație industrială (în special pe teritoriul fostei uzine de frigider – Holodmaș), precum și a spațiilor suficiente pentru stocare, inclusiv a frigiderelor favorabile pentru păstrarea produselor agro-alimentare.
- ❑ Aproximarea de râul Bâc și alte resurse acvatice creează premise pentru dezvoltarea sistemelor eficiente de irigare.
- ❑ Prețul mult mai mic pentru unii factori de producție esențiali pentru industria prelucrătoare, în special pentru arenda spațiilor industriale, a depozitelor, a forței de muncă ar putea să servească ca puncte forte de atracție investițională.
- ❑ Reglementările mai puțin exigente a activităților antreprenoriale în comparație cu cele din Chișinău este un alt punct important.
- ❑ Pe teritoriul raionului există importante zăcăminte de materiale de construcții. Creșterea eventuală a cererii pentru serviciile de construcții ar putea facilita dezvoltarea ramurii prelucrătoare a materialelor de construcții prin exploatarea zăcămintelor naturale necesare pentru acest sector.

- ❑ Suprasaturarea piețelor din Chișinău și a creșterii veniturilor populației, dar și a diferenței simțitoare a prețurilor pentru factorii de producție ar putea contribui la valorificarea pe deplin al avantajelor proximității față de capitală.
- ❑ Dezvoltarea economică a Chișinăului (însoțită de scumpirea tot mai pronunțată a unor factori de producție, cum ar fi arenda, forța de muncă, serviciile comunale) ar putea spori interesul companiilor din capitală privind delocalizarea unor subdiviziuni de producere, prelucrare, asamblare sau stocare în raionul Strășeni.

Dezavantaje și riscuri investiționale

- ❑ Infrastructura degradată și insuficientă constituie un dezavantaj investițional fundamental: insuficiența sistemelor de canalizare, accesul deficitar la apeduct, la gaz, servicii de evacuare a deșeurilor, inclusiv în orașul Strășeni. Accesul restrâns la sistemele de canalizare și apeduct creează riscuri sanitar-epidemiologice, cu efecte asupra situației socio-economice din raion.
- ❑ Insuficiența forței de muncă calificate, care migrează tot mai mult spre capitală. Continuarea emigrării forței de muncă spre capitală și peste hotare ar putea acutiza problema legată de insuficiența acută de forță de muncă calificată, fapt ce ar putea accelera fenomenul de dezinvestire în raion.
- ❑ Infrastructura agricolă este deficitară: lipsesc sisteme eficiente de irigare, nu sunt de ajuns stații de servicii agricole mecanizate. Insuficiența sistemelor eficiente de irigare și a bazei tehnico-materiale adecvate ar putea contribui în continuare la degradarea sectorul agricol din raion și la expunerea tot mai pronunțată a acestuia la hazardurile naturale.
- ❑ Lipsesc punctele de colectare a materiei prime agricole, fapt ce restricționează accesul gospodăriilor țărănești din raion la piețele de desfacere din țară.
- ❑ Aceeași proximitate față de Chișinău este percepută și ca un dezavantaj investițional, care determină companiile care practică activități de comerț interior sau cele nesatisfăcute de lipsa serviciilor publice în orașul Strășeni să-și localizeze afacerile în capitală.
- ❑ Tradiționalele tensiuni politice dintre Guvern și autoritățile raionale creau impedimente semnificative la implementarea unor proiecte infrastructurale vitale atât pentru mediul de afaceri și pentru raion în ansamblu (apeduct, canalizare, gazificare, eliminarea deșeurilor etc.).
- ❑ Lipsa informației centralizate și a unui mecanism viabil de informare a publicului privind oportunitățile de investire în raionul Strășeni.
- ❑ Neconcordanța dintre capacitățile infrastructurii locale și cerințele legale pentru activitatea de antreprenariat. În special aceasta se referă la obligația pentru companii de a avea acces la sisteme de canalizare în pofida lipsei sau nefuncționării acestora în marea parte a teritoriului raionului. Asemenea constrângere creează teren favorabil pentru corupție la nivelul instituțiilor desconcentrate în teritoriu.
- ❑ O constrângere instituțională atestată în câteva cazuri la nivel local ține de modul diferențiat de tratare de către autoritățile publice locale a companiilor cu capital străin. Aceasta ține, în special, de arendarea spațiilor cu destinație industrială, pentru care, de câteva ori, s-au cerut prețuri duble față de cele propuse investitorilor locali.

- ❑ Deși raionul are acces la căile de transport rutier și feroviar, calitatea proastă a drumurilor rămâne o constrângere investițională, în special pentru întreprinderile industriale care practică intens operațiuni de import-export.
- ❑ Lipsa școlilor secundare profesionale sau a altor instituții de formare a cadrelor constituie o carență majoră a infrastructurii educaționale din raion, care are efecte nemijlocite asupra disponibilității de brațe de muncă calificate.

Sectoarele cele mai atractive pentru investiții

- ❑ Industria prelucrătoare a materiilor prime (textile, agricole).
- ❑ Asamblarea părților componente pentru industria constructoare de mașini.
- ❑ Textile și producerea încălțămintei.
- ❑ Servicii de depozitare a materiei prime sau a produselor fabricate și semifabricate, grație disponibilității spațiilor frigorifice cu destinații industriale în raion.
- ❑ Extragerea și prelucrarea zăcămintelor de materiale de construcții.
- ❑ Zootehnia și prelucrarea produselor animaliere.
- ❑ Plantarea livezilor și a viței-de-vie.
- ❑ Sectorul de transport-depozitare-logistică.
- ❑ Turismul rural și de nișă.

Soluții și măsuri investiționale prioritare

- ❑ Pentru utilizarea apei din râul Bâc în scopuri de irigare este necesară minimizarea impactului ecologic negativ al activității antropice în raion.
- ❑ Deschiderea unei gunoiști autorizate pentru necesitățile raionului.
- ❑ Identificarea locației optime pentru parcul industrial (ideal, lângă traseul de cale ferată și drumul auto Chișinău-Ungheni), preferabil în proprietate publică.
- ❑ Catalogarea tuturor activelor imobiliare aflate în proprietate municipală (terenuri pentru construcții și agricole, spații cu destinație industrială și pentru oficii) care pot fi transmise în arendă/proprietate potențialilor investitori și asigurarea informării publicului despre aceste oportunități.
- ❑ Soluționarea de urgență a problemei asigurării cu apă a localităților din raion (inclusiv în orașul Strășeni) și reabilitarea sistemului de canalizare în orașul Strășeni.
- ❑ Demararea proiectelor infrastructurale prin atragerea fondurilor structurale internaționale, precum și a resurselor de la bugetul de stat și de la cel local.
- ❑ Crearea fondurilor pentru facilitarea investițiilor în infrastructură după modelul Fondurilor de Dezvoltare Municipală (facilitarea creditării guvernelor locale).
- ❑ Raionul are și anumite obiective de atracție turistică, pentru valorificarea cărora este necesară o catalogare a acestora și elaborarea unor oferte atractive în comun cu operatorii turistici privați.

RAIONUL ȘOLDĂNEȘTI

Ratinguri investiționale și de comunicare

☐	Ratingul Performanței Investiționale Regionale:	poziția 28 din 38
☐	Performanța Investițională Curentă:	poziția 33 din 38
☐	Dinamica Performanței Investiționale:	poziția 115 din 38
☐	Stabilitatea Investițională:	poziția 30 din 38
☐	Diversificarea Investițională:	poziția 14 din 38
☐	Informații despre investițiile curente:	negativ
☐	Informații despre oportunitățile investiționale:	negativ
☐	Informații despre situația economică:	negativ
☐	Notă acordată pentru comunicare și logistică:	8 din 10 posibile

Principalii indicatori economici și sociali

	2006	2007	2008	2009
Numărul populației, mii oameni	44,6	44,6	44,1	43,8
Producție industrială, % față de anul precedent	52,9	63,5	135,8	103,9
Investiții în capital fix, % față de anul precedent	139,4	135,7	60,1	68,8
Comerț cu amănuntul, % față de anul precedent	129	110,6	113,7	82,4
Servicii prestate populației, % față de anul precedent	110,5	109,6	101,7	93,9
Venituri proprii în bugetul raionului, % din total venituri	26,8	22,2	18,8	15,3
Salariul real, % față de anul precedent	137,3	124,5	120,7	118,6
Rata mortalității, la 1000 locuitori	17	15	14,9	15,9
Nivelul criminalității, cazuri la 10000 locuitori	35	39,2	37,4	37,7

Surse: „Anuarele Statistice ale Republicii Moldova” și „Principalii indicatori social-economici pe regiuni de dezvoltare, raioane și municipii”, diferiți ani, Biroul Național de Statistică și Ministerul Finanțelor.

Evaluarea resurselor și situației economice

Agricultura

În comparație cu alte unități administrativ-teritoriale, economia raionului Șoldănești este una dintre cele mai puternic înclinate spre domeniul agricol, în special din cauza factorilor naturali care au favorizat dezvoltarea acestui sector. Astfel, nota de bonitate a solului este una din cele mai mari din republică (74 puncte), iar ponderea terenurilor erodate una din cele mai mici (39,1%). Însă valorificarea acestor avantaje naturale nu a fost posibilă la nivel maximal din cauza bazei tehnico-materiale agricole foarte sărăcăcioase: numărul de tractoare care revin la 1000 ha (3,2 unități) este aproape de 4 ori mai mică decât media regională (11,2 unități). În comparație cu alte raioane, în raion activează relativ multe companii agricole de dimensiuni mari. Ponderea întreprinderilor agricole ce dețin suprafețe de peste 10 ha din total întreprinderi agricole este esențial superioară mediei regionale (1,7% față de 1,0%).

Industria

Raionul Șoldănești este unul dintre cele mai puțin industrializate din țară. O serie de factori istorici și constrângeri infrastructurale au subminat atractivitatea investițională a raionului, fapt ce nu a permis nici dezvoltarea sectorului industrial al raionului. În 2008 a fost înregistrat cel mai jos nivel din republică al volumului producției industriale per capita, constituind 102,5 lei, în timp ce media regională a fost de aproape 30 de ori mai mare (3034,6 lei). Totodată, constrângerile existente nu au permis dezvoltarea întreprinderilor industriale existente, sectorul fiind foarte dezmembrat și compus numai din companii mici. Acest fapt este confirmat de raportul dintre volumul producției industriale per întreprindere, care în 2008 în raion a fost unul din cele mai mici din republică (0,13 mil. lei).

Serviciile

Nivelul de trai al populației și conjunctura economică din raion s-au reflectat corespunzător asupra cererii pentru serviciile cu plată. În 2008, volumul acestora prestate pe cap de locuitor a constituit doar 1027 lei, în timp ce media regională a fost de 1329 lei. Atractivitatea scăzută a sectorului pentru capitalul privat a determinat concentrarea sectorului pe segmentul serviciilor prestate de companiile de stat (telecomunicații și unele servicii comunal-locative), ponderea cărora în totalul serviciilor prestat a constituit 69,6%. În raion activează un număr mic de companii private prestatoare de servicii populației și, cu excepția întreprinderilor de transport, aproape că nu există alte întreprinderi specializate în servicii prestate companiilor. Raionul nu este atractiv nici pentru activitatea bancară, ceea ce a dus, în schimb, la apariția unui număr mai mare de asociații de economii și împrumut (19 unități).

Resursele umane

Ponderea populației rurale, în 2008, a constituit 82,8% și este superioară mediei regionale – 80,9% fapt ce corelează și cu înclinația mai mare a economiei raionului spre sectorul agricol. Totodată, ponderea populației în vârstă aptă de muncă a constituit 61%, în timp ce media regională a fost de 65%, fapt ce indică asupra sporului natural negativ și coeficientul înalt de îmbătrânire a populației. Situația

economică relativ proastă a raionului a determinat o pondere relativ înaltă a numărului de șomeri înregistrați la agențiile pentru ocuparea forței de muncă în total populație cu vârsta aptă de muncă (1,48% față de 1,13% - media regională în 2007). Aceeași cauză a dus la un nivel mic de salarizare în raion (în 2008 salariul mediu nominal a constituit 1498,9 lei față de 1880,3 lei – media regională). La rândul său, aceasta s-a reflectat asupra cererii interne care este mult mai mică față de media pe regiune. Astfel, volumul de vânzări cu amănuntul per capita a constituit 83,5% din media regională (2279,0 lei față de 2730,6 lei).

Procese investitoriale

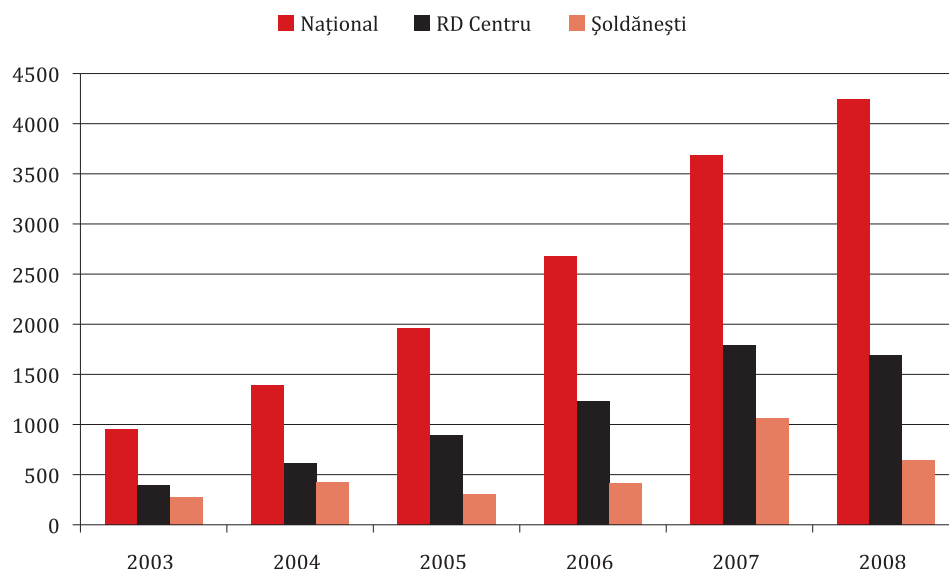
Climatul investițional

Activitatea antreprenorială este relativ înaltă în raion, raportul dintre numărul întreprinderilor per 1000 de locuitori cu vârsta aptă de muncă fiind superior mediei regionale (4,04% față de 3,58%). Totuși, majoritatea companiilor sunt de dimensiuni mici, adică acestea nu au reușit să-și extindă producerea la o scară mai largă ca vânzări și nici să angajeze un număr mai mare de oameni. Constrângerile infrastructurale și economice au deteriorat enorm baza impozabilă locală a raionului. Astfel, în 2008 volumul veniturilor locale, cu excepția transferurilor, per capita au fost cu circa 16,6% mai mici față de media regională (315 lei față de 378 lei). Aceasta a cauzat dependența sporită a raionului de transferurile de la bugetul de stat, ponderea cărora în total venituri bugetare locale, în 2008, a fost de 81,2%, în timp ce media regională a constituit 76,3%. Conform sondajului efectuat de Expert-Grup în rândurile agenților economici, 6 din 10 respondenți au afirmat că nu sunt satisfăcuți de climatul de afaceri din raion. În același timp, jumătate din aceștia s-au declarat parțial sau complet satisfăcuți de activitatea autorităților publice locale pentru a stimula investițiile în regiune. Aceasta se explică de faptul că percepția agenților economici asupra climatului de afaceri local a fost influențat de repercusiunile crizei economice (scăderea vânzărilor, obținerea mai anevoioasă a creditelor bancare etc.). Este remarcabil faptul că majoritatea din cei care au afirmat că sunt satisfăcuți de activitatea APL și-au motivat opțiunea prin faptul că autoritățile, pur și simplu, nu au intervenit brutal în activitatea agenților economici. Prin urmare, am putea deduce faptul că mediul de afaceri apreciază mai degrabă neimplicarea autorităților în acest domeniu decât implicarea vicioasă a acestora.

Investițiile

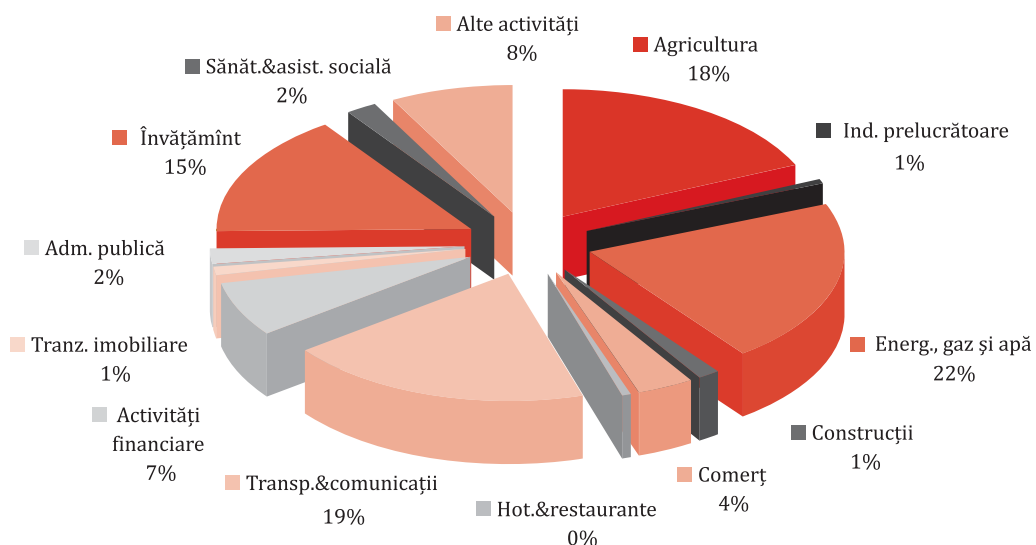
Conform Ratingului Performanței Investiționale Regionale (RAPIR) elaborat de Expert-Grup, raionul Șoldănești se află pe locul 28 din 38 de unități administrativ-teritoriale analizate, fapt ce reflectă situația economică generală nefastă din raion. Cele mai problematice sub-ratinguri sunt Performanța Investițională Curentă (poziția 33 din 38) și Stabilitatea Investițională (poziția 30 din 38), fapt determinat de descreșterea fluxurilor investiționale în 2008 față de 2007 și, respectiv de evoluția instabilă a volumului de investiții atrase pe parcursul ultimilor ani. În sub-ratingul Diversificării Investiționale raionul se află pe o poziție ceva mai bună (14). Relativ bună este și poziția în sub-ratingul Dinamicii Performanței Investiționale Istorice (15), fiind cauzată de o rată medie mai înaltă a ritmurilor de creștere a investițiilor pe parcursul ultimilor ani.

Figura 21. Raionul Șoldănești: investiții private per capita, lei

Sursa: BNS;

Figura 22. Raionul Șoldănești: structura investițiilor private pe tipuri de activități economice, 2008, %

Sursa: BNS;

Pe parcursul ultimilor ani volumul investițiilor private per capita a fost net inferior mediei regionale (Figura 21), iar în 2008 acest indicator s-a diminuat cu 40,9% față de 2007, constituind doar 38,4% din media regională. Cea mai puternică creștere a investițiilor per capita a fost înregistrată în 2007, când acest raport a crescut de 2,6 ori față de 2006. Acest episod a și influențat pozitiv poziționarea raionului în

sub-ratingul Performanței Investiționale Istorice. Raionul nu s-a dovedit a fi atractiv nici pentru investitori străini, activând doar 2 companii cu capital străin și înregistrând unul din cele mai mici solduri de investiții străine per capita din țară (101,8 lei în 2008, adică de zece ori mai puțin față de media regională de 1121,2 lei). Structura investițiilor private din raion (Figura 22) pare a fi relativ diversificată, fapt ilustrat și de poziția mai bună a raionului în sub-ratingul Diversificării Investiționale. Pe lângă sectorul energetic și transporturi și comunicații, o pondere destul de înaltă îi revine sectorului agricol (22,6%), fapt determinat de calitatea bună a solurilor și de orientarea economiei raionului anume spre acest sector.

Analiza SWOT investițională

Avantaje și oportunități investiționale

- ❑ Accesul la calea ferată.
- ❑ Accesul la drumul național Rezina – Bălți.
- ❑ Disponibilitatea spațiilor cu destinație industrială pe teritoriul fostei fabrici de prelucrare a tutunului și a uzinei de beton armat.
- ❑ Existența unui frigider cu o capacitate de 3 mii tone pentru păstrarea producției pomii-legumicole.
- ❑ Bonitatea înaltă a solului.
- ❑ Proximitatea față de râul Nistru.
- ❑ Disponibilitatea resurselor de ape minerale.
- ❑ Prezența unor importante atracții turistice: Mănăstirea Dobrușa, cimitirul evreiesc, zona din s. Vadul-Rașcov etc.

Dezavantaje și riscuri investiționale

- ❑ Acces redus la sisteme de canalizare, apeduct, gazificare, salubritate.
- ❑ Tensiuni politice dintre autoritățile raionale, cele centrale și a primăriei orașului Șoldănești.
- ❑ Lipsa ghișeului unic pentru obținerea autorizațiilor.
- ❑ Proximitatea față de uzina metalurgică din Râbnita și cea de ciment din Rezina a agravat situația ecologică din raion, iar creșterea produselor ecologic pure a devenit mult mai costisitoare și mai problematică.
- ❑ Gradul relativ înalt de expunere a raionului față de calamitățile naturale (secete, înghețuri, inundații).
- ❑ Suprafețele de teren din proximitatea căii ferate de până la 50 m. nu pot fi gestionate de autoritățile publice locale din motiv că aparțin ÎS „Calea Ferată din Moldova”. Aceasta a servit drept impediment major pentru dezvoltarea activității antreprenoriale și efectuarea investițiilor în capital fix pe acest teritoriu, luând în considerație amplasarea în această zonă a pieței raionale

- ❑ Calitatea proastă a drumurilor.
- ❑ Insuficiența sistemelor de irigare.
- ❑ Lipsa punctelor universale de colectare a materiei prime agricole.

Sectoarele cele mai atractive pentru investiții

- ❑ Pomicultura.
- ❑ Viticultura.
- ❑ Fabricile de prelucrare a laptelui și a produselor lactate.
- ❑ Fabrici de confecții.
- ❑ Extragerea și îmbutelierea apei minerale.
- ❑ Mini-fabrici de prelucrare a fructelor și legumelor.
- ❑ Turismul, în comun cu alte raioane de pe cursul râului Nistru sau din RD Centru.

Soluții și măsuri investiționale prioritare

- ❑ Intensificarea colaborării bilaterale cu autoritățile românești și ucrainene.
- ❑ Asigurarea unei evidențe bune a spațiilor disponibile pentru investiții brownfield și a terenurilor cu destinație industrială sau construcții pentru investiții greenfield.
- ❑ Asigurarea vizibilității economice și investiționale în internet, inclusiv prezentarea oportunităților investiționale și turistice ale raionului.
- ❑ Asigurarea reabilitării prioritare a drumurilor care conectează localitățile raionului cu Rezina și Florești.

RAIONUL TELENESŢI

Ratinguri investiţionale şi de comunicare

☐	Ratingul Performanţei Investiţionale Regionale:	poziţia 33 din 38
☐	Performanţa Investiţională Curentă:	poziţia 38 din 38
☐	Dinamica Performanţei Investiţionale:	poziţia 22 din 38
☐	Stabilitatea Investiţională:	poziţia 26 din 38
☐	Diversificarea Investiţională:	poziţia 24 din 38
☐	Informaţii despre investiţiile curente:	pozitiv
☐	Informaţii despre oportunităţile investiţionale:	pozitiv
☐	Informaţii despre situaţia economică:	pozitiv
☐	Notă acordată pentru comunicare şi logistică:	8 din 10 posibile

Principalii indicatori economici şi sociali

	2006	2007	2008	2009
Numărul populaţiei, mii oameni	75,6	75,6	74,9	74,7
Producţie industrială, % faţă de anul precedent	73,8	101,1	79,1	129,3
Investiţii în capital fix, % faţă de anul precedent	96,3	88,3	111,2	104,2
Comerţ cu amănuntul, % faţă de anul precedent	108,4	96	114,3	106,4
Servicii prestate populaţiei, % faţă de anul precedent	105,4	107,7	94	91,6
Venituri proprii în bugetul raionului, % din total venituri	26,0	20,0	16,7	14,0
Salariul real, % faţă de anul precedent	144,8	112,6	128	116,7
Rata mortalităţii, la 1000 locuitori	12,2	11,5	11,8	12,4
Nivelul criminalităţii, cazuri la 10000 locuitori	47	43,9	47,1	50,5

Surse: „Anuarele Statistice ale Republicii Moldova” şi „Principalii indicatori social-economici pe regiuni de dezvoltare, raioane şi municipii”, diferiţi ani, Biroul Naţional de Statistică şi Ministerul Finanţelor.

Evaluarea resurselor și situației economice

Agricultura

Conform pașaportului raionului, agricultura deține o pondere semnificativă în economia locală, activitatea agricolă reprezentând unica sursă de existență pentru peste 65% din populație. Fitotehnia joacă un rol central în sectorul agricol, în 2008 volumul producției vegetale a constituit 66% din volumul total al producției agricole (397,7 mil. lei). Aceasta a fost reprezentată de cerealiere (grâu, porumb, orz) și de floarea-soarelui. Totuși, în mare parte și din cauza condițiilor pedologice, nota de bonitate a solului fiind inferioară mediei regionale (58 puncte față de 60 puncte), ponderea zootehniei este mai înaltă comparativ cu alte raioane. Efectivul de animale, în 2008, a fost reprezentat, în mare parte, de păsări (348,9 mii capete), ovine și caprine (26,3 mii capete). Indicatorul care măsoară spiritul antreprenorial din sectorul agricol, numărul întreprinderilor agricole per 100 locuitori, este relativ înalt (17,36, media regională fiind de 13,96). Însă aceasta se explică mai mult de lipsa oportunităților de activitate în alte sectoare, decât de atractivitatea sporită a sectorului agricol. Astfel, o bună parte din acele întreprinderi sunt de talie mică sau chiar reprezintă agricultura de subzistență. Dovadă acestui fapt servește ponderea foarte mică a întreprinderilor mari (cu suprafețe prelucrate de peste 10 ha) în total întreprinderi, care în 2008 a constituit 0,48%, media regională fiind de 1,03%. Nivelul înalt de parcelare a contribuit la formarea unui sector agricol atât de dezmembrat. Aceasta nu a permis dezvoltarea producției agricole la o scară mai largă, chiar dacă baza tehnico-materială nu este atât de deficitară și degradată ca în alte raioane din RD Centru. Astfel, numărul unităților de tractoare care revin la 1000 ha de teren agricol, în 2008, a fost de 14,8 unități, la o medie regională de 11,2 unități.

Industria

Raionul Telenești este unul din cele mai slab industrializate raioane din Republica Moldova. În sector lucrează doar 2% din populația economic activă, iar raportul dintre volumul producției industriale per capita, în 2008, a constituit doar 7,3% din media regională (221,6 lei), fiind și unul din cele mai mici nivele pe țară. Totodată, companiile industriale existente sunt, în mare parte, de talie mică, fiecareia revenind în medie un volum al producției industriale de 0,12 mil. lei anual (cel mai mic nivel din republică). Acestea sunt reprezentate de industria prelucrătoare, și anume de producerea vinului, produselor de panificare, prelucrarea miezului de nucă și fabricarea uleiului de floarea-soarelui în oloinițe mici. Principalele constrângeri care nu au permis dezvoltarea sectorului industrial în raion sunt lipsa accesului la arterele de transport rutier și feroviar, îndepărtarea față de principalele centre economice din țară (mun. Chișinău și mun. Bălți) și calitatea proastă a drumurilor.

Serviciile

Cererea locală mică, determinată de venituri mici și activitatea economică modestă din raion au determinat, în mod corespunzător, consumul de servicii prestate populației. În 2008, volumul acestora per capita a reprezentat doar 63,5% din media regională (843,4 lei față de 1329 lei). În mare parte, sectorul serviciilor este reprezentat de serviciile comunale și telecomunicații, care în 2008 au deținut circa 33% și, respectiv, 41% din totalul serviciilor prestate. Economia locală, per ansamblu, este concentrată în orașul

Telenești (60% din întreprinderi activează în acest oraș), fapt ce s-a reflectat corespunzător asupra sectorului serviciilor. În raion activează un număr relativ mare de centre de consultanță de și instruire, asociații economii și împrumut, tâmplării, servicii de reparații auto și electrocasnice, deși companiile respective, în mare parte, sunt foarte mici și nu au o activitate permanentă, ci se bazează pe proiecte finanțate din exterior.

Resursele umane

În pofida unui nivel de ruralizare relativ înalt (89,1% din populație locuiește în localități rurale, dacă admitem că localitatea Telenești este „oraș”), care tradițional temperează presiunile asupra pieței muncii, rata șomajului este superioară mediei regionale. Astfel, raportul dintre numărul șomerilor înregistrați la Agențiile teritoriale pentru ocuparea forței de muncă și populația cu vârsta aptă de muncă a constituit 1,21%, media regională fiind de 1,13%. Drept consecință, cererea internă este relativ mică, volumul vânzărilor cu amănuntul per capita fiind cu 19,3% mai mică față de media regională (2203,4 lei). Pe lângă rata înaltă a șomajului, cererea a mai fost negativ influențată de salariul mediu relativ mic în raion (1502,6 lei față de media regională de 1880 lei în 2008). Infrastructura comunală este una deficitară, doar 50,6% din locuințele din raion fiind conectate la rețeaua de distribuție a apei. Totodată, ponderea localităților cu acces la rețeaua de gazificare este de doar 22,2%, iar pondere apartamentelor (caselor) gazificate centralizat este de numai 9,9%.

Procesele investiționale

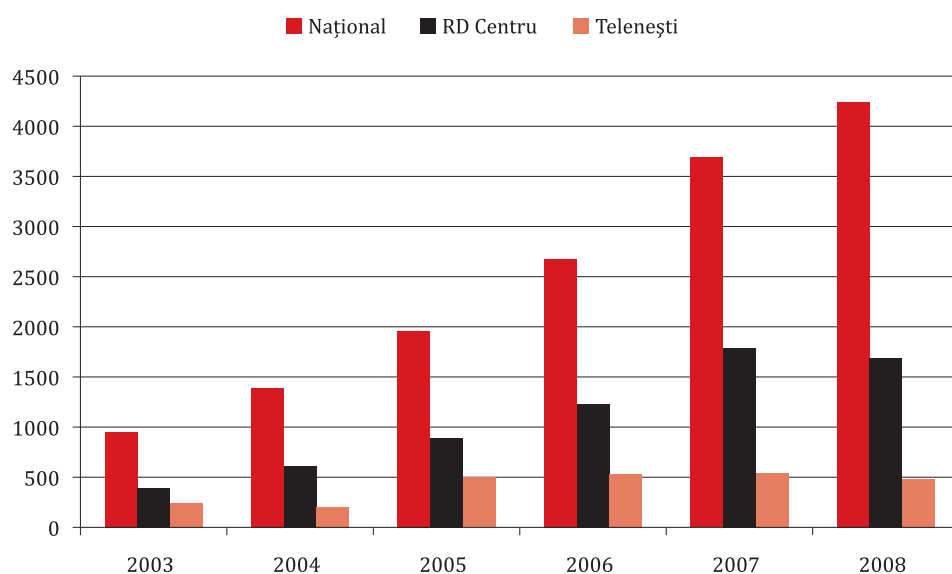
Climatul investițional

Spiritul antreprenorial este relativ scăzut în raion, numărul de întreprinderi per 1000 locuitori cu vârsta aptă de muncă fiind, în 2008, de 2,2 (media regională a constituit 3,6). Aceasta a fost determinată de constrângerile infrastructurale care nu au permis dezvoltarea intensivă a agriculturii și industriei în raion. Prin urmare, activitatea antreprenorială din raion a devenit concentrată în sectorul comerțului, majoritatea celor mai mari agenți economici fiind specializați anume în acest domeniu. Astfel, numărul de companii comerciale per 1000 locuitori cu vârsta aptă de muncă, în 2008, a constituit 8,7 unități, media regională fiind de 8,3 unități. Situația economică nefastă și activitatea antreprenorială anemică din raion au subminat fundamental baza impozabilă locală. Valoarea veniturilor locale cu excepția transferurilor per capita, în 2008, a constituit doar 262,6 lei, cel mai jos nivel din republică. Prin urmare, raionul a devenit extrem de dependent de transferurile de la bugetul central, ponderea cărora în total venituri locale a constituit 83,3% (media regională a fost de 76,3%). Climatul de afaceri nefavorabil de raion a fost confirmat și de agenții economici chestionați în cadrul sondajului efectuat de Expert-Grup. Astfel, majoritatea respondenților au afirmat că defel sau parțial nu sunt satisfăcuți de climatul de afaceri din raion și că pe parcursul anilor 2008-2009 acesta s-a înrăutățit. Motivele unei atare percepții negative asupra climatului de afaceri sunt legate de criză economică care a condiționat reducerea vânzărilor și înrăutățirea situației financiare a majorității întreprinderilor. Totuși, unii respondenți au invocat și factori care pot fi gestionați de autoritățile publice locale: majorarea taxelor locale, nivelul înalt al birocrăției și lipsa cooperării cu mediul de afaceri. Prin urmare, majoritatea respondenților s-au declarat total sau parțial nesatisfăcuți de activitatea autorităților publice locale pentru a stimula investițiile în regiune.

Investițiile

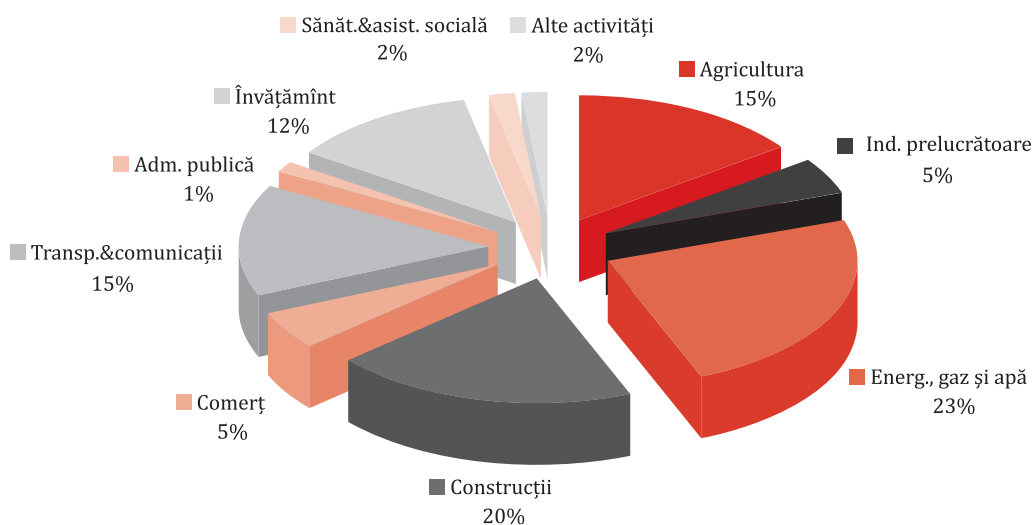
Situația economică deplorabilă a raionului a fost reflectată de poziționarea acestuia în Ratingul Performanței Investiționale Regionale (RAPIR) elaborat de Expert-Grup, raionul aflându-se pe locul 33 din cele 38 unități regionale incluse în rating. Cea mai nefavorabilă situație a raionului este în cadrul sub-ratingului Performanței Investiționale Curente (PIC), unde raionul este situat la extremitatea inferioară a ratingului (38), fapt ce a relevat carențele majore privind atractivitatea investițională a raionului.

Figura 23. Raionul Telenești: investiții private per capita, lei

Sursa: BNS;

Figura 24. Raionul Telenești: structura investițiilor private pe tipuri de activități economice, 2008, %

Sursa: BNS;

Contraperformanța raionului în ceea ce ține de atragerea investițiilor private este ilustrată în Figura 23. Astfel, volumul investițiilor private per capita, pe parcursul ultimilor ani a fost în mod constant inferioară mediei regionale. În 2008 acest indicator a constituit 480,6 lei - de 3,5 ori mai mic față de media regională. Același grafic explică și poziția 22 a raionului în sub-ratingul Dinamicii Performanței Investiționale (DPI). Astfel, creșterea de 2,5 ori a investițiilor private per capita în 2005 față de 2004 a fost principalul factor care a influențat pozitiv rata medie de creștere a investițiilor din ultimii ani, care a stat la baza acestui sub-rating. În același timp, raionul înregistrează unul din cele mai mici din țară stocuri de investiții străine per capita, în 2008 acesta fiind de doar 5,4 lei (media regională a fost de 1121,2 lei). Figura 24 ilustrează nivelul de diversificare a investițiilor private atrase, fapt ce a determinat poziționarea raionului în sub-ratingul Diversificării Investiționale (DI) pe locul 24. Astfel, în 2008, 80,1% din volumul investițiilor atrase au fost direcționate în 3 sectoare: agricultura, energetica și construcțiile.

Analiza SWOT investițională

Avantaje și oportunități investiționale

- ❑ În pofida bonității ceva mai reduse a terenurilor agricole (58 puncte) față de media pe regiune (60), condițiile agro-climaterice, precum și tradițiile existente sunt favorabile pentru cultivarea durabilă a culturilor de viță-de-vie, fructelor și legumelor.
- ❑ Raionul este localizat și în zona de stepă și în zona de codru, fapt ce permite diversificarea culturilor agricole în raion și, respectiv, minimizarea riscurilor investiționale.
- ❑ Prezența resurselor naturale sub formă de calcar și piatră favorabile extragerii și producerii materialelor de construcție.
- ❑ Forța de muncă este mult mai ieftină în comparație cu media pe țară.
- ❑ Dotarea suficientă cu sisteme de protecție contra grindinei.
- ❑ Râul Răut ar putea fi utilizat pentru obținerea energiei electrice pe baza unor mini-centrale hidroelectrice.
- ❑ Există suficientă forță de muncă disponibilă pentru a fi utilizată în cadrul noilor proiecte de infrastructură.
- ❑ Creșterea cererii pentru materialele de construcție ar putea favoriza exploatarea mai eficientă a carierelor de calcar din zona Răutului și demararea pe scară largă a activităților de producere a materialelor de construcții.

Dezavantaje și riscuri investiționale

- ❑ Sporul natural negativ în comun cu procesul de emigrare și a salariilor derizorii din raion au comprimat esențial cererea locală.
- ❑ Raionul este localizat relativ departe de alte centre economice, precum sunt or. Chișinău sau or. Bălți.

- ❑ Lipsesc arterele de transport rutier și feroviar, fapt ce izolează raionul din punct de vedere economic.
- ❑ Lipsește infrastructura necesară dezvoltării sectorului agricol: sistemele de irigare sunt insuficiente, apa din râul Răut nu este pretabilă pentru irigare, lipsesc puncte organizate de colectarea a materiei prime agricole, aproape lipsesc stații de servicii agricole mecanizate, precum și lipsesc cu desăvârșire depozitele agricole, frigidere și elevatoare.
- ❑ Lipsește infrastructura necesară activităților industriale: calitatea proastă a drumurilor de acces, procentul mic de gazificare, aprovizionare cu apă și canalizare, băncile sunt deosebit de reticente în creditarea activităților industriale în raion.
- ❑ Insuficiența acută a sistemelor de irigare și a condițiilor climaterice din raion, determină expunerea excesivă a investițiilor în agricultură la hazardurile naturale.
- ❑ Continuarea emigrării forței de muncă și sporul natural negativ duce la agravarea situației demografice în regiune, fapt ce restrânge cererea locale pentru bunuri de consum final, iar pe termen lung, și oferta de forță de muncă.
- ❑ Fenomenul dezinvestirii, a creșterii șomajului din raion ar putea accelera procesul emigraționist spre alte centre raionale.
- ❑ Unii agenți economici au invocat problemele legate de corupție, birocratie și lipsă de transparență în activitatea APL.
- ❑ Baza impozabilă locală este una dintre cele mai reduse din țară, fapt ce determină dependența sporită a bugetului local de bugetul de stat.
- ❑ Cooperarea dintre autoritățile publice locale de nivelul I și II în 2008-2009 suferea din cauza unor tensiuni politice.
- ❑ Drumurile de o calitate extrem de proastă și lipsa accesului la cale ferată servesc drept impedimente majore pentru practicarea principalului gen de activitate antreprenorială la moment în raion – comerțul.
- ❑ Lipsa încăperilor disponibile cu destinație productivă, precum și accesul prost la artere de transport creează bariere majore pentru valorificarea avantajului investițional legat de forța de muncă ieftină din raion, care ar putea fi atractiv pentru fabricile de prelucrare.

Sectoarele cele mai atractive pentru investiții

- ❑ Plantațiile de livezi, legume și viță-de-vie din perspectiva valorificării zonei de codru și a celei de stepă în care este localizat raionul.
- ❑ Prelucrarea fructelor, legumelor, viței-de-vie pentru exportul produsului atât în vrac, cât și în stare prelucrată.
- ❑ Zootehnia și prelucrarea produselor animaliere.
- ❑ Fabricarea produselor ecologic pure.
- ❑ Producerea energiei alternative pe baza râului Răut.
- ❑ Carierele de calcar, resursele de nisip și piatră prezintă potențial pentru fabricarea materialelor de construcții.

Soluții și măsuri investiționale prioritare

- ❑ Crearea de către autoritățile raionale, cu sprijinul autorităților centrale și a donatorilor străini a lacurilor artificiale constituite pe baza precipitațiilor naturale (ploi, zăpadă) în vederea construcției sistemelor de irigare, alternative râului Răut (apa nu este favorabilă pentru irigare).
- ❑ Continuarea valorificarea statului de membru a regiunii Prut-Siret-Nistru începute relativ recent în comun cu participarea activă a autorităților consiliului raional ar putea aduce în viitorul apropiat fonduri infrastructurale de importanță strategică pentru raion (asigurarea gazificării, accesului la apeduct, canalizare, irigare etc.).
- ❑ Asigurarea unei vizibilități publice a ofertelor investiționale existente în raionul Tele-nești, în special prin intermediul Internetului.
- ❑ Identificarea unor terenuri disponibile (în proprietate municipală și scoase din circuitul agricol) propice pentru construirea unui parc industrial și efectuarea studiului de fezabilitate adecvat.

RAIONUL UNGHENI

Ratinguri investiționale și de comunicare

□	Ratingul Performanței Investiționale Regionale:	poziția 15 din 38
○	Performanța Investițională Curentă:	poziția 6 din 38
○	Dinamica Performanței Investiționale:	poziția 3 din 38
○	Stabilitatea Investițională:	poziția 25 din 38
○	Diversificarea Investițională:	poziția 32 din 38
□	Informații despre investițiile curente:	negativ
□	Informații despre oportunitățile investiționale:	negativ
□	Informații despre situația economică:	negativ
□	Notă acordată pentru comunicare și logistică:	10 din 10 posibile

Principalii indicatori economici și sociali

	2006	2007	2008	2009
Numărul populației, mii oameni	119,3	117,3	117,2	117,2
Producție industrială, % față de anul precedent	130,8	117,4	91,3	63,8
Investiții în capital fix, % față de anul precedent	121,2	63,3	135	47,2
Comerț cu amănuntul, % față de anul precedent	105,2	115	109,2	87,5
Servicii prestate populației, % față de anul precedent	111,1	105,5	101,3	88,9
Venituri proprii în bugetul raionului, % din total venituri	39,1	33,8	24,5	22,8
Salariul real, % față de anul precedent	135,4	122,7	120,5	111
Rata mortalității, la 1000 locuitori	12	11,7	11,8	11,6
Nivelul criminalității, cazuri la 10000 locuitori	48	50,9	48,2	48,4

Surse: „Anuarele Statistice ale Republicii Moldova” și „Principalii indicatori social-economici pe regiuni de dezvoltare, raioane și municipii”, diferiți ani, Biroul Național de Statistică și Ministerul Finanțelor.

Evaluarea resurselor și situației economice

Agricultura

Agricultura deține o pondere relativ modestă în economia raionului, ponderea populației ocupate în acest sector din total populație ocupată în 2008 a constituit 21,6%. Aceasta este determinată de bonitatea relativ mică a solului (54 puncte față de 60 de puncte – media regională), precum și de o serie de avantaje investiționale care au permis o dezvoltare mai pronunțată a industriei și a serviciilor. Prin urmare, numărul de întreprinderi agricole care revin la 100 de locuitori cu vârsta aptă de muncă este de 14,5%, în timp ce media regională constituie 21,5%. Sectorul agricol este reprezentat în mare parte de companii de dimensiuni mici, ponderea celor care dețin suprafețe de peste 10 ha este de doar 0,8% (media regională – 1,0%). Raionul este avantajat de o bază tehnico-materială relativ bună, numărul de tractoare ce revin la 1000 ha de terenuri agricole este de 12,4, puțin mai mare decât media regională 11,2 unități.

Industria

Proximitatea față de România, amplasarea în lunca Prutului, accesul la calea ferată și la trasee rutiere naționale și internaționale, prezența spațiilor cu destinație industrial-productivă, sunt doar câteva avantaje explorarea cărora a permis dezvoltarea mai intensă a industriei locale. Raionul posedă unul din cele mai înalte nivele de industrializare din țară, fapt relevat de volumul producției industriale pe cap de locuitor, care în 2008 a depășit cu 71,4% media regională (5201,4 lei față de 3034,6 lei). Un avantaj major distinct al raionului Ungheni constituie existența zonei economice libere „Ungheni-Business” care este lider după volumul producției industriale fabricate. Aceleași avantaje au permis dezvoltarea lanțurilor de producere pe scară largă, fapt relevat de dimensiunile relativ mari ale întreprinderilor industriale. Astfel, volumul producției industriale anuale pe anul 2008 per companie a fost relativ înalt – 3,7 mil. lei.

Serviciile

Sectorul serviciilor în raion este relativ dezvoltat, reflectând o viață economică mai activă și un nivel de trai mai înalt în comparație cu alte raioane din RD Centru. Volumul serviciilor cu plată per capita, în 2008, a constituit 1447,5 lei, media regională fiind de 1329,1 lei. Acestea sunt reprezentate de întreprinderi din domeniul construcțiilor (18), întreprinderi care prestează servicii de reparații auto (20) și electrocasnice (7), precum și frizerii. Mediul de afaceri dinamic a determinat atractivitatea raionului pentru băncile comerciale. Totodată, în raionul Ungheni activează câteva organizații private și neguvernamentale care prestează o gamă largă de servicii de consultanță și instruire în diverse domenii.

Resursele umane

În pofida unui nivel de industrializare relativ înalt, numărul de șomeri înregistrați la agențiile pentru ocuparea forței de muncă raportat la 100 de persoane cu vârsta aptă de muncă este superior mediei regionale (1,3 față de 1,13, în 2007). Cauza ar putea consta în nivelul de dezvoltare relativ modest al agriculturii, astfel sectorul nu este în stare absoarba presiunile asupra pieței forței de muncă, după cum este în alte raioane din RD Centru. O altă explicație este ponderea relativ mică a emigranților (numărul

populației stabile depășește cu doar 5,6% numărul populației prezente, în timp ce media regională este de 8,8%). Ponderea mai mare a sectoarelor industriei și a serviciilor în economia raionului a determinat nivelul superior al salariului mediu nominal, care în 2008 a constituit cu 8,7% mai mare față de media regională. Prin urmare, cererea internă este una din cele mai mari din republică, volumul vânzărilor cu amănuntul per capita au depășit cu 32,4% media regională (3615,2 lei față de 2730,6 lei).

Procesele investiționale

Climatul investițional

Avantajele investiționale ale raionului au determinat o activitate antreprenorială mai intensă în raion, numărul de întreprinderi care revin la 1000 de locuitori cu vârsta aptă de muncă a constituit 3,8, în timp ce media regională, în 2008, a constituit 3,6. Totuși, o diferență atât de mică este explicată de raportul relativ mic caracteristic întreprinderilor agricole, precum și de activitatea întreprinderilor de dimensiuni mai mari. Nu este de mirare că raionul posedă o bază impozabilă superioară mediei regionale, valoarea veniturilor locale cu excepția transferurilor per capita a constituit 395,9 lei față de 378,5 lei media pe regiune. În pofida avantajelor investiționale ale raionului, rezultatele sondajului efectuat de Expert-Grup în rândurile antreprenorilor locali relevă percepții negative asupra climatului de afaceri local. Astfel, majoritatea respondenților nu sunt satisfăcuți de situația actuală a climatului de afaceri din raion, considerând că față de anii 2008-2009 situația s-a înrăutățit. În același timp, majoritatea respondenților sunt satisfăcuți de acțiunile întreprinse de autoritățile publice locale pentru a stimula investițiile în raion. Acest fapt se explică prin efectele crizei economice care a dus la diminuarea cererii finale, scumpirea creditelor, creșterea stocurilor fapt ca e influențat fundamental percepția respondenților privind climatul de afaceri. Totuși, unii au menționat și o serie de probleme instituționale importante: concurența neloială, contabilitatea dublă, prețuri de dumping aplicate de unii agenți economici

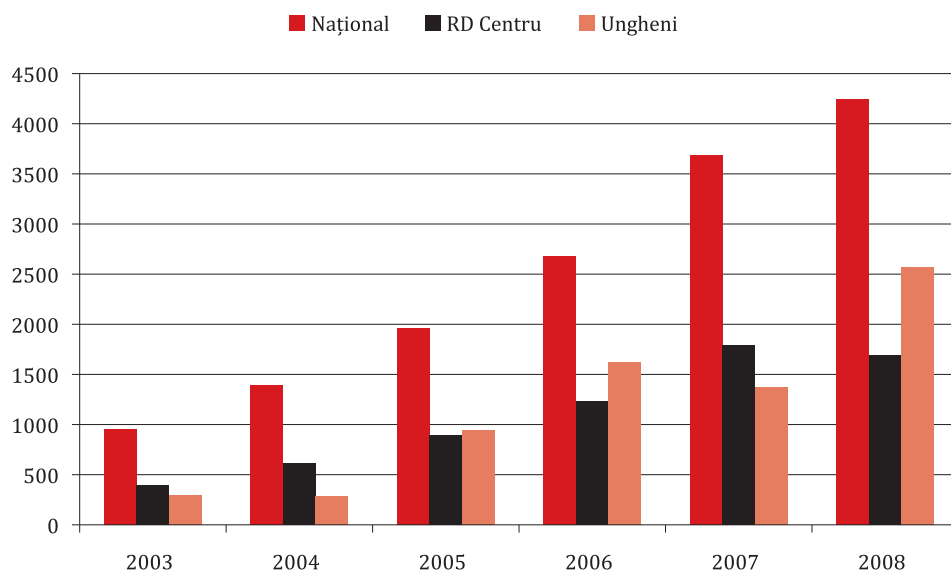
Investițiile

Ratingului Performanței Investiționale Regionale (RAPIR) elaborat de Expert-Grup, raionul Ungheni este situat pe poziția 15 din 38. Raionul este situat destul de favorabil în sub-ratingurile Performanței Investiționale Curente (poziția 6) și a Dinamicii Performanței Investiționale (poziția 3). Totuși, poziția generală a fost negativ influențată de sub-ratingul Stabilității Investiționale (poziția 25) și a Diversificării Investiționale (poziția 32). Aceasta relevă faptul că deși rata medie de creștere a investițiilor în raion pe parcursul anilor 2004-2008 a fost relativ înaltă, iar în 2008 volumul investițiilor a crescut puternic, această tendință nu a fost stabilă, iar investițiile nu au fost repartizate uniform pe toate sectoarele economiei locale.

În 2008 volumul investițiilor private atrase au depășit cu 52,1% media regională, iar față de anul 2003 acestea au crescut de circa 4,3 ori (Figura 25). Evoluția respectivă explică locul înalt al raionului în sub-ratingurile performanței curente și dinamicii investiționale. În același timp, raionul este destul de atractiv pentru investitorii străini, soldul investițiilor străine per capita în 2008 constituind 758,5 lei – un nivel relativ ridicat în comparație cu alte raioane ale republicii. Figura 26 explică poziția joasă a raionului în sub-ratingul diversificării investiționale, astfel încât 43,7% din fluxul total de investiții în 2008 au fost direcționate în energie, transporturi și comunicații. Acestea sunt urmate de investiții în industria prelu-

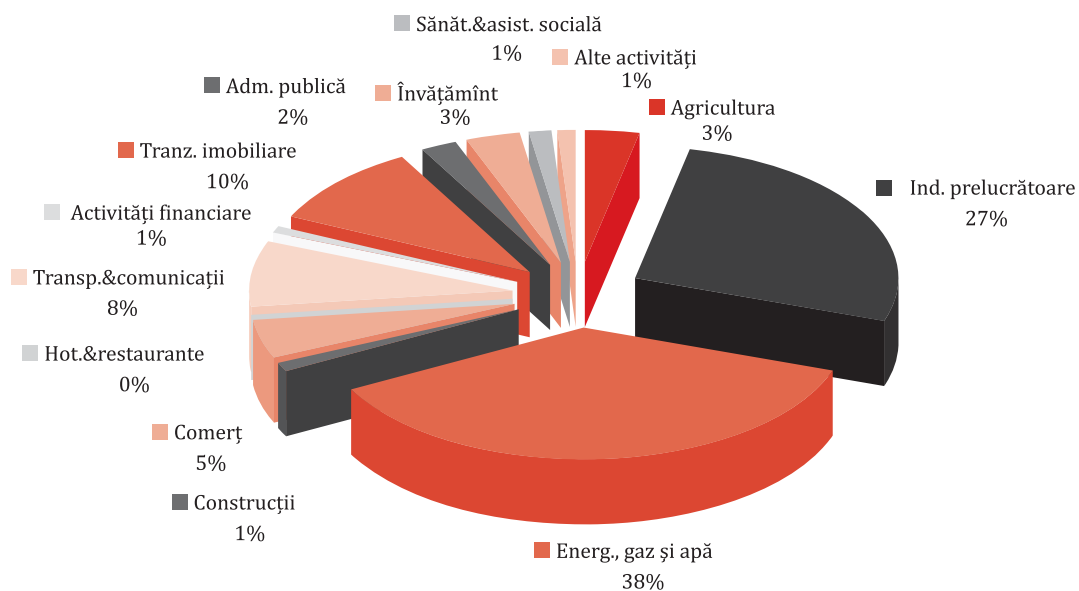
crătoare, cu o pondere de 27%, fapt ce denotă atractivitatea raionului pentru diverse ramuri ale industriei ușoare orientate preponderent spre export (industria textilă, industria mobilei, materiale de construcții etc). În mare parte, aceste investiții sunt operate de rezidenții Zonei Economice Liber „Ungheni-Business”, căreia îi revine un rol fundamental în economia raionului.

Figura 25. Raionul Ungheni: investiții private per capita, lei

Sursa: BNS;

Figura 26. Raionul Ungheni: structura investițiilor private pe tipuri de activități economice, 2008, %

Sursa: BNS;

Analiza SWOT investițională

Avantaje și oportunități investiționale

- ☐ Proximitatea față de România facilitează semnificativ comerțul transfrontalier.
- ☐ Amplasarea în lunca Prutului.
- ☐ Acces larg la calea ferată și căi de transport rutier național și internațional.
- ☐ Acces la portul fluvial.
- ☐ Existența spațiilor cu destinație industrial-productivă.
- ☐ Activitatea relativ fructuoasă a ZAL „Ungheni-Business”.
- ☐ Funcționarea ghișeului unic în cadrul consiliului raional utilizat pentru obținerea diferitor permise și autorizații.
- ☐ Se organizează periodic, cu susținerea autorităților raionale, târguri de investiții, forumuri economice etc.
- ☐ Existența Fondului pentru susținerea întreprinderilor mici și mijlocii creat din contul bugetului raional.
- ☐ Condițiile climaterice favorabile și expunerea scăzută la hazardurile naturale.
- ☐ Existența resurselor de argilă, nisip și alte zăcămintele de materiale de construcții.
- ☐ Prezența rezervațiilor naturale.
- ☐ Existența punctelor vamale.
- ☐ Bonitatea înaltă a terenurilor agricole din lunca Prutului.
- ☐ Acces larg la apeduct.
- ☐ Dezvoltarea agriculturii intensive prin creșterea în sere și irigare prin picurare.
- ☐ Dezvoltarea turismului rural în baza rezervațiilor naturale locale.
- ☐ Proximitatea față de râul Prut permite dezvoltarea sistemelor eficiente de irigare în raion.

Dezavantaje și riscuri investiționale

- ☐ Istoria complicată a unor tensiuni politice dintre autoritățile raionale și cele centrale.
- ☐ Istoria complicată a unor relații deficitare dintre primăria orașului Ungheni și consiliul raional.
- ☐ Bonitatea relativ scăzută a solului în localitățile îndepărtate de lunca Prutului.
- ☐ Insuficiența sistemelor de irigare eficiente.
- ☐ Insuficiența punctelor organizate de colectare a producției agricole.

- ❑ Riscurile de tensionare a relațiilor politice bilaterale dintre România și Moldova ar putea afecta în mod special raionul Ungheni care a fost până acum antrenat activ în schimburile comerciale cu România.
- ❑ Accelerarea proceselor emigraționiste peste hotarele țării.
- ❑ Proximitatea față de râul Prut expune raionul și la efectele unor inundații distrugătoare.
- ❑ Accesul limitat la sisteme de canalizare, apeduct, gazificare.

Sectoarele cele mai atractive pentru investiții

- ❑ Industria prelucrătoare a materiilor prime (textile, agricole) și asamblare a părților componente.
- ❑ Colectarea și depozitarea materiilor prime agricole pentru livrarea pe piața locală sau externă.
- ❑ Producerea materialelor de construcții (în special producerea țiglei ceramice, fortan) pe baza zăcămintelor naturale existente..
- ❑ Producerea pe terenuri protejate (sere).
- ❑ Industria alimentară în baza materiei prime locale (mini-fabrici de produse lactate).
- ❑ Turismul rural.
- ❑ Industria constructoare de mașini (asamblare).

Soluții și măsuri investiționale prioritare

- ❑ Asigurarea funcționării unui parc industrial adiacent Zonei Economice Libere.
- ❑ Totodată, trebuie de înțeles că parcurile industriale pot funcționa și separat de zonele economice liber. În acest context, trebuie de analizat fezabilitatea creării încă a unui parc industrial în raion, de exemplu, în orașul Cornești, care are o amplasare foarte favorabilă din punct de vedere a arterelor de transport.
- ❑ Crearea extensiunilor universitare a unor universități naționale și străine, cu perspectiva transformării acestora într-o veritabilă universitate.
- ❑ Explorarea zăcămintelor de materiale de construcții permite dezvoltarea întreprinderilor de producere a țiglei ceramice, materialelor din fortan etc.
- ❑ Includerea destinațiilor turistice din raionul Ungheni în rutele turistice naționale și transfrontaliere prin intermediul unui cooperări mai bune cu tur-operatorii privați din țară și din România.
- ❑ Prezența spațiilor-industrial productive și accesul larg la căile internaționale și naționale de transport rutier, feroviar și fluvial ar putea fi utilizare la crearea parcurilor industriale în raion unde ar putea fi atrase întreprinderi prelucrătoare de materie primă (textilă, agricolă), asamblare sau producere (ramuri ale industriei ușoare).

- ❑ În ultimul timp în raion se observă o sporire a interesului agricultorilor pentru utilizarea terenuri protejate și a irigațiilor prin picurare, fapt ce prezintă oportunități privind reanimarea sectorului agricol.
- ❑ Prezența rezervațiilor naturale, a mănăstirilor și a altor puncte turistice ar putea servi drept oportunitate pentru dezvoltarea turismului rural, în special prin includerea raionului Ungheni în rute turistice transfrontaliere.
- ❑ Accesul la portul fluvial ar putea fi utilizat, la fel, în scopuri turistice, în special prin asigurarea navigabilității pe râul Prut până la portul Giurgiulești, dar și pentru transportarea ieftină a mărfurilor.
- ❑ Este necesară explorarea mai largă a oportunităților privind participarea în cadrul regiunii Siret-Prut-Nistru și asumarea de către raionul Ungheni a rolului de lider regional în această structură.
- ❑ Participarea mai activă la atragerea fondurilor în cadrul programului de vecinătate România-Moldova-Ucraina.
- ❑ Dezvoltarea sectorului industrial al raionului în baza spațiilor industrial-productive disponibile și a accesului la căile de transport.

Măsuri la nivel regional

pentru atragerea investițiilor

- ❑ Calitatea drumurilor locale și naționale în RD Centru este la fel de proastă ca și în alte regiuni ale țării. Acesta este un dezavantaj fundamental barieră esențială care împiedică investițiile în orice sector de activitate și până această problemă nu va fi depășită, investitorii vor continua să evite regiunea. Strategia de Dezvoltare a Transportului Terestru prevede efectuarea unei serii de lucrări de reabilitare a arterelor de transport. ***Autoritățile locale din regiune ar trebui să monitorizeze atent respectarea graficului de executare a lucrărilor de reabilitare prevăzute în Strategie pentru a nu admite încălcarea sau ignorarea intereselor regiunii. Totodată, prioritate trebuie să fie acordată drumurilor care leagă între ele orașele regiunii, precum și celor care conectează regiunea la țările vecine.***
- ❑ RD Centru este expus la riscuri climaterice specifice și sudului țării (seceta, grindină) și nordului (înghețuri). Experiența ultimelor două decenii demonstrează că aceste riscuri, cumulate, pot să distrugă până la 2/3 din recolta potențială. Prin urmare este necesar ca autoritățile locale să acorde o atenție prioritară construcției infrastructurii și promovării măsurilor tehnologice pentru protecția efectivă contra acestora. ***Aceste măsuri trebuie să includă nu doar setul tradițional (reabilitarea sistemelor de irigare, serviciul rachetar anti-grindină), dar și măsuri de micro-nivel, mult mai eficiente: sisteme de micro-irigare economice din punct de vedere a consumului de energie și apă, plase anti-grindină, instalații fumigene automate pentru protecția contra înghețurilor.***
- ❑ Potențialul agricol al RD Centru poate fi valorificat dacă autoritățile locale, în cooperare cu cele naționale, vor ști să reducă costurile de instalare ale investițiilor. La moment, aceste costuri sunt foarte mari, atât din cauze ce țin de infrastructură (lipsa conexiunilor la arterele naționale de transport, lipsa sistemelor de aprovizionare cu apă și de canalizare, inclusiv în localitățile „urbane”), cât și din cauze legate mai mult de factori instituționali (corupția înaltă, birocrăția exagerată, procedurile anevoioase de obținere a permiselor de construcție și de activitate). ***O soluție „temporară” care permite depășirea cel puțin unei părți din aceste probleme sunt parcurile industriale, care, în principiu, ar putea fi construite în toate raioanele din RD Centru. Chiar și în raioane cu totul dezavantajate din punct de vedere investițional – Telenеști, Dubăsari, Nisporeni și Șoldănești – este posibilă edificarea unor parcuri agroindustriale, care ar oferi platformele necesare pentru deschiderea unor fabrici de procesare a produselor agricole și ar valorifica și excedentul de forță de muncă existent.***

- ❑ Ca și alte regiuni din Moldova, RD Centru are o vizibilitate economică foarte redusă. Investitorii naționali, fără a mai vorbi de acei străini, adeseori nu cunosc care sunt ofertele și proiectele investiționale existente la nivel de raioane. De multe ori, informația despre aceste oportunități circulă într-un cadru lipsit de transparență, iar investițiile de multe ori sunt efectuate în urma unor aranjamente corupte. ***Este necesar ca autoritățile de nivelul 1 (primăriile) să coopereze mai intens cu autoritățile locale de nivelul 2 (consiliile raionale) pentru a asigura colectarea, sistematizarea și publicarea informației despre oportunitățile economice existente. Inclusiv, este necesar de îmbunătățit vizibilitatea investițională a raioanelor în internet.*** Cu o singură excepție (raionul Hâncești), raioanele din RD Centru nu publică nici un fel de informație economică și tehnică relevantă pentru potențialii investitori.
- ❑ RD Centru are cel mai important potențial turistic, în comparație cu alte regiuni de dezvoltare din țară. Dar valorificarea acestuia presupune ceva mai mult decât simpla dorință. Este clar că luat în parte, nici un raion din Moldova nu va putea să dezvolte oferte turistice atrăgătoare. ***Este necesară o cooperare mai bună a autorităților locale între ele, dar și cu tur-operatorii privați pentru dezvoltarea unor rute și obiective turistice cu adevărat interesante pentru consumatorul intern și străin. Totodată, este clar că cu adevărat atrăgătoare pentru clienții străini vor fi numai rutele transfrontaliere, spre exemplu, o rută turistică care ar integra complexele monastice din Moldova, România și Bucovina.***
- ❑ RD Centru nu dispune de prea multe instituții de învățământ profesional, deoarece capitala absoarbe practic tot potențialul contingent de studenți, iar spectrul de specialități oferite la colegiile și școlile de meserii existente este puțin atractiv pentru tineri. ***Totodată, este clar că cel puțin trei orașe din RD Centru – Orhei, Ungheni și Hâncești – ar trebui să fie mai active în dezvoltarea în cadrul instituțiilor educaționale profesionale a unor programe calitative și relevante pentru regiune și să încerce intrarea în parteneriate internaționale care să sporească capacitatea și atractivitatea instituțiilor respective. Inclusiv trebuie evaluată fezabilitatea deschiderii extensiunilor universităților naționale sau străine în aceste orașe.*** Aceasta va permite valorificarea mai bună a capitalului uman existent în regiune și va avea impact și asupra proceselor economice la nivel sub-regional.

Despre Expert-Grup

Expert-Grup este un centru analitic independent din Republica Moldova, care lucrează activ începând cu anul 2005. Misiunea sa instituțională este de a contribui la dezvoltarea economică, politică și socială a Republicii Moldova și de a susține consolidarea competitivității internaționale a țării. Expert-Grup urmărește să-și îndeplinească această misiune prin prestarea unor servicii analitice de cea mai înaltă calitate și prin promovarea unor modele eficiente, transparente și inovatoare în politicile economice și sociale.

Expert-Grup este parte a rețelei PASOS ce reunește circa 40 de centre analitice din peste 20 de state europene.

Ca parte a activității sale permanente, Expert Grup oferă opiniei publice analize relevante și operative asupra politicilor economice și sociale, asistă procesul decizional și cel de elaborare a politicilor și promovează modele de dezvoltare inovatoare. Expert-Grup dispune de cunoștințe avansate și expertiză vastă în următoarele domenii: strategii de dezvoltare; macroeconomie și sisteme economice; economia globală și relații economice internaționale; economia integrării europene; politici monetare și fiscale; economia muncii, management și cultura de afaceri; comportamentul consumatorului; economia sectorială și economia educației și a sănătății.

Date de contact:

- ❑ Adresă poștală: MD-2012, Republica Moldova, Chișinău, str. Columna, 133
- ❑ Telefon: ++373-22-21-15-99
- ❑ Fax: ++373-22-21-15-99
- ❑ Email: info@expert-grup.org
- ❑ Pagină web: www.expert-grup.org